

Posodobitev kurikularnega procesa na OŠ in GIM

TRETJE VMESNO POROČILO O UVAJANJU POSKUSA

»Preverjanje nekaterih elementov gimnazijskega programa s poskusom«

ŠOLSKO LETO 2012/2013
(tretje leto spremljave)

Ljubljana, december 2013

Spremljavo je vodila projektna skupina Zavoda RS za šolstvo v sestavi: dr. Branko Slivar (nosilec projekta), mag. Mojca Pušnik, dr. Aco Cankar, Vladimir Milekšič, mag. Stanka Preskar, Janez Globočnik. Pri izvedbi aktivnosti in pripravi poročila sta sodelovala še: dr. Sonja Sentočnik in Tomaž Kranjc.

Kazalo vsebine

1 UVOD.....	5
1.2 Utemeljitev poskusa z analizo stanja in navedbo razlogov za uvedbo	5
1.3 Formalni okvir uvajanja poskusa	8
1.4 Opredelitev ciljev poskusa in kriterijev za ugotavljanje doseganja teh ciljev	10
1.5 Zagotovilo skladnosti poskusa s potrjenim načrtom za uvedbo poskusa	11
2 METODE RAZISKOVANJA.....	11
2.1 Podatki o vzgojno-izobraževalnih institucijah vključenih v poskus	11
2.2 Uporabljene metode raziskovanja, podatki o vzorcu, opis zbiranja podatkov in uporabljenega instrumentarija ter načina analize pridobljenih podatkov.....	12
3 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	19
3.1 Rezultati, prikazani po posameznih ciljnih spremljave	19
3.2 Rezultati samoevalvacije šol	52
4 SKLEPI IN PREDLOGI	63
4.1 Povzetek in sinteza ugotovitev	63
4.2 Ocena doseganja standardov znanja.....	67
4.3 Predlogi za morebitne spremembe	67
5 POROČILO O PORABLJENIH FINANČNIH SREDSTVIH	67
6 PRILOGE	70
PRILOGA 1: Aktivnosti Zavoda RS za šolstvo	70
PRILOGA 2: Statistična analiza obdelave podatkov (vprašalnik za učitelje in dijake)	74
PRILOGA 3: Uporabljen inštrumentarij	74

Kazalo slik

Slika 1: Mnenje učiteljev o razlogih za uvedbo nivojskega pouka – aritmetične sredine.....	24
--	----

Kazalo tabel

Tabela 1: Zakaj si se odločil za vpis v oddelek, ki je v poskusu?.....	35
Tabela 2: Kako zadovoljen si s svojo odločitvijo?	36
Tabela 3: Predmeti, pri katerih se dijaki najboljše počutijo.	36
Tabela 4: Mnenje učiteljev o izvajanju njihovih predmetov na višji ravni/v strnjeni obliki.	41
Tabela 5: Oblika nivojskega pouka.....	42
Tabela 6: Fleksibilna oblika: št. ur delitev/teden po šolah.....	43
Tabela 7: Aritmetične sredine posameznih sklopov.....	46
Tabela 8: Uporabljene metode v š. l. 2010/11.	62
Tabela 9: Uporabljene metode v š. l. 2011/12.	62
Tabela 10: Uporabljene metode v š. l. 2012/13.....	63
Tabela 11: Pregled porabljenih sredstev po šolah v šolskem letu 2010/2011.	67
Tabela 12: Pregled porabljenih sredstev po šolah v šolskem letu 2011/2012.	68
Tabela 13: Pregled porabljenih sredstev po šolah v šolskem letu 2012/2013.	69

SEZNAM KRATIC

ŠPT – šolski projektni tim za poskus

ŠRT – šolski razvojni tim

PT – projektni tim

UZ – učiteljski zbor

PA – predmetni aktiv

MŠŠ – Ministrstvo za šolstvo in šport

MIZKŠ - Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in šport

ZRSS – Zavod RS za šolstvo

FIZ – fizika

KEM – kemija

BIO – biologija

ZGO – zgodovina

MAT – matematika

SLO – slovenščina

PSIH – psihologija

SOC – sociologija

GEO – geografija

LU – likovna umetnost

GLA – glasba

1 UVOD

1.2 Utemeljitev poskusa z analizo stanja in navedbo razlogov za uvedbo

Gimnazijski program je najsplošnejši srednješolski vzgojno-izobraževalni program, ki pripravlja dijake za nadaljnji študij. Predmetnik splošnega gimnazijskega programa je sestavljen iz treh temeljnih delov:

- štiriletni in obvezni predmeti, kjer je določeno število, vsebina in obseg predmetov,
- nerazporejene ure (izbirni predmeti), kjer je določen obseg ur, ki jih mora dijak opraviti in predstavlja 14 % celotnega programa, nerazporejene ure so namenjene poglobljanju znanja na področjih, ki so posameznim dijakom bližja, in pripravi na maturo,
- obveznih izbirnih vsebin, kjer je določen obseg in predstavlja 6,6 % celotnega programa. Ta del programa se razlikuje po načinu izvajanja in vsebini. Gre za različna znanja, ki jih šolski predmeti ne (ali pa le deloma) vključujejo, zadovoljujejo pa individualna nagnjenja dijakov.

Za prve tri letnike traja vzgojno-izobraževalni program v šolskem letu 38 tednov, od tega je 35 tednov pouka. Tudi v četrtem letniku je pouk razporejen v 35 tednih. En teden je namenjen obveznim izbirnim vsebinam.

Obvezni štiriletni predmeti so: slovenščina, matematika, prvi in drugi tuji jezik, zgodovina, športna vzgoja. Obvezni predmeti pa so: geografija, biologija, kemija, fizika, glasba, likovna umetnost, psihologija, sociologija in filozofija ter informatika. Temeljni poudarek pri oblikovanju programa je dan:

- splošno-izobraževalni orientaciji ter
- razvijanju tistih znanj, sposobnosti, spretnosti in navad, ki so potrebne za nadaljnji akademski študij.

Razmerje med posameznimi deli predmetnika je v posameznih letnikih različno, in sicer tako, da je povsem določen predmetnik v prvem letniku, nato pa obseg nerazporejenih ur narašča. Poleg navedenega splošnega gimnazijskega programa obstoječa zakonodaja vzpostavlja še t. i. strokovne gimnazije, in sicer: tehniške, umetniške in ekonomske. Program v teh gimnazijah ohranja strukturo predmetnika, značilnega za vse gimnazijske programe, vendar je obseg nerazporejenih ur manjši kot v splošni gimnaziji. V okviru obveznih predmetov so v strokovnih gimnazijah v predmetnik vključeni strokovni predmeti. V okviru gimnazijskega programa obstaja še klasična gimnazija.

Razlogi za uvedbo poskusa oz. ključni problemi gimnazijskega programa so (povzeto po Izhodiščih prenove gimnazijskega programa¹):

- Nejasno opredeljeno **poslanstvo gimnazijskega programa**. Program razpada v posamezne predmete, predmeti v posamezne vsebine, ki jih mora učitelj posredovati, učenec pa osvojiti. Program zato ne deluje kot celota, cilji niso jasno izraženi, zato vse, kar ni neposredno vezano na učni načrt ali katalog znanja, deluje kot privesek in ne integralni del programa (npr. dejavnosti, razvojno-raziskovalno delo učencev, pevski zbori ...). V okviru ne dovolj jasno opredeljenih ciljev in in poslanstva šole je težko uresničevati tudi temeljne vzgojne naloge šole.

---

¹ Izhodišča prenove gimnazijskega programa, Komisija za pripravo koncepta nadaljnjega razvoja gimnazijskega programa in umeščenosti splošne izobrazbe v srednješolske programe, gradivo sprejeto na 101. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 19. 4. 2007.

- **Organizacija kurikula** temelji na togo predmetno-razredni organizaciji kurikula, kjer ima vsak od predmetov jasno postavljene okvire delovanja in kjer je status predmeta odvisen od tega, kako obsežen je predmet, ali sodi v obvezni ali izbirni del ipd. V okviru take organizacije pouka noben od predmetov ni spodbujen k vsakdanji refleksiji in osmišljanju dela, še posebej ne z vidika ciljev programa. Toga organizacija programa ter preveč podrobno opredeljeni nacionalni dokumenti ne dopuščajo fleksibilnosti pri organizaciji pouka v konkretni šoli kot tudi ne pri izvajanju posamičnega predmeta (prepodrobni zapisi standardov ...). Organizacija učnega procesa je definirana s predmetnikom in drugimi predpisi na nacionalni ravni, ure po posameznih predmetih so razporejene po letnikih; organizacija temelji na klasični urniški organizaciji, ko dijaki vsako uro poslušajo drug predmet; določeno je število ocenjevalnih konferenc.
- Za vse dijake je določen **praktično enak predmetnik**, ob tem, da se je število vključenih dijakov v ta program močno povečalo. S povečanjem obsega populacije, ki je vključena v program, se povečujejo tudi razlike med dijaki, ki jih je v okviru unificiranega predmetnika težko premostiti. Obstoječi predmetnik obsega »klasični« nabor predmetov.
- **Pretiran normativizem** se izraža tako na področju dela šole kot celote (natančni predpisi o izvajanju pedagoškega dela, ocenjevanju, pravicah in dolžnostih) kot tudi na področju posameznega predmeta (natančni popisi standardov znanja). Pretiran normativizem hromi možnost organizacije vzgojnoizobraževalnega dela v skladu s specifikom in pogoji, v katerih se šola nahaja.
- **Izidi dijakov** (znanje ...) so ovrednoteni le, če so tesno povezani s predmetnim znanjem oziroma je znanje izraženo tako, kot zahtevajo (podrobno) določeni standardi znanja in izpitni katalogi. Ovrednotenje izidov (znanja, kompetenc ...) izven predpisanih nacionalnih dokumentov (učni načrti, izpitni katalogi) ni predvideno oziroma stališča do teh vprašanj niso jasno opredeljena (npr. raziskovalno delo ...).
- **Podcenjenost programa** (materialni pogoji) je ravno v gimnaziji velika in se izraža v prevelikem številu dijakov v oddelku, pomanjkanju kabinetov, telovadnic, ponekod izmenskem pouku. Gimnazijski program je najcenejši vzgojno-izobraževalni program. Obseg populacije, ki se v gimnazijski program vključuje, še zastruje pogoje dela znotraj programa. Število učencev v posameznem oddelku otežkoča, če že ne onemogoča izvajanje različnih oblik in metod dela.
- Neustrezni pogoji izvajanja programa vplivajo na možnosti za izvajanje **različnih oblik in metod** dela.
- **Kakovost in vrsta znanja (preobsežni učni načrti)** ne ustrezata ciljem gimnazijskega programa. Premajhna povezanost znanja; prevladujejo znanja nižjih taksonomskih ravni; premalo avtentičnih učnih situacij in povezovanja teorije s prakso in realnim življenjem in drugimi predmeti, da bi dijaki izgrajevali »veliko sliko sveta«; premalo se razvija samostojno, kritično in ustvarjalno mišljenje; premalo poudarka na razvoju tako miselnih/kognitivnih kot čustveno-motivacijskih in metakognitivnih dejavnosti. V učnih načrtih je določen prevelik obseg snovi, zato se izgublja dejanski smisel predmeta/discipline.

- **Omejen nabor različnih oblik in metod dela**, kar pomeni, da je pouk, didaktično gledano, skromnejši. To podpira tudi poročilo ZRSS (2000) *Spremljava gimnazijskega programa*, ki poudarja, da:
  - se medpredmetne povezave izvajajo redko, so vsebinsko in didaktično šibke in nesistematične,
  - je projektno učno delo oblika dela, ki je zelo zaželeno, vendar se pri trenutni organizaciji pouka izjemno težko izvaja; za pobude in interese dijakov zmanjkuje časa, prav tako ni sistematičnega pristopa v načrtovanju teh aktivnosti,
  - pri pouku še vedno prevladuje frontalna oblika dela in metoda razlage, razmerje med aktivnostjo dijaka in aktivnostjo učitelja je izrazito v prid aktivnosti učitelja; prevladuje utrjevanje razlag, nato utrjevanje definicij, sledi rutinsko reševanje uporabnih nalog ter šele na koncu iskanje uporabne vrednosti in samostojno reševanje problemov,
  - z uvedbo novega načina financiranja šol so gimnazijski razredi vse številčnejši in pogosto presegajo 32 dijakov v oddelku, kar še dodatno oteži izvajanje pouka, ki ne teži k frontalnemu pristopu,
  - pri preverjanju in ocenjevanju znanja še vedno prevladujejo tradicionalni načini pisnega ter ustnega ocenjevanja znanja; pri pisnih nalogah je največ nalog objektivnega tipa, redko so prisotne avtentične oblike, naloge so velikokrat taksonomsko premalo domišljene.

Med pomembnimi razlogi za spremembe ne gre zanemariti (že vpeljanih) sprememb v osnovni šoli ter sprememb v visokošolskem študiju (prenova programov v skladu z **bolonjskim procesom**), kar vpliva na nujnost spreminjanja tudi gimnazijskega programa.

Strokovni svet za splošno izobraževanje je 19. aprila 2007 sprejel gradivo z naslovom Izhodišča prenove gimnazijskega programa. Izhodišča so temeljni programski dokument, na podlagi katerega je bil konceptualno zasnovan projekt posodabljanja gimnazijskega programa, ki se ob strokovni podpori Zavoda RS za šolstvo izvaja v konzorcijih gimnazij in strokovnih gimnazij.

Ob tem je potrebno omeniti, da je v letih 2006 – 2008 potekalo posodabljanje učnih načrtov za gimnazije. Izhodišča posodabljanja so opredeljena v kurikularnem dokumentu z naslovom Spremljanje in posodabljanje učnih načrtov in katalogov znanj, Smernice, načela in cilji posodabljanja učnih načrtov iz leta 2007². Smernice vključujejo ugotovitve Izhodišč prenove gimnazijskega programa ter navajajo rešitve, ki so bile upoštewane pri posodabljanju učnih načrtov za gimnazije. Glavni poudarki so:

1. Jasna vodilna ideja predmeta.
2. Učno-ciljni in procesno-razvojni model.
3. Odprtost in izbirnost.
4. Kompetentnost učencev/dijakov.
5. Kakovost in vrsta znanja.
6. Razvojno spremljanje učenčevih dosežkov in razvoj metakognitivnih sposobnosti.
7. Povezovanje predmetov in disciplin.²

---

² Spremljanje in posodabljanje učnih načrtov in katalogov znanj, Smernice, načela in cilji posodabljanja učnih načrtov. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2007, str. 79.

Na pobudo ravnateljev gimnazij, decembra 2008, se je Ministrstvo za šolstvo in šport odločilo, da ob strokovni podpori Zavoda RS za šolstvo gimnazijam ponudi možnost, da predlagajo izvedbene gimnazijske modele, ki bi omogočili tudi večje spremembe programa, kot jih ponuja proces posodabljanja. Hkrati je bilo dogovorjeno, da bi sprejete predloge novih izvedbenih gimnazijskih modelov izvajali poskusno, z vsemi elementi (uvajanje, spremljanje, evalvacija), ki jih status poskusa prinaša. Status poskusa omogoča preizkušanje rešitev, ki presegajo veljavne normativne akte kot npr. strukturno spreminjanje predmetnika, drugačne rešitve na področju preverjanja in ocenjevanja ipd. Poskus preverjanja nekaterih elementov gimnazijskega programa upošteva tudi **Program devetletne osnovne šole**, ki prinaša fleksibilnost predmetnika, izbirne predmete in delno diferenciacijo pouka.

1.3 Formalni okvir uvajanja poskusa

Na povabilo Ministrstva za šolstvo in šport (29. 4. 2009), ki je vključevalo tudi robne pogoje, ki jih morajo šole upoštevati pri pripravi modelov, se je do meseca septembra odzvalo 20 gimnazij. Njihove predloge je pregledala posebna delovna skupina ZRSS v sodelovanju s predstavniki MŠŠ. Predlogi so bili v okviru robnih pogojev, vendar metodološko zelo različni. Zato je ZRSS pripravil enotni metodološki okvir in delovni sestanek s šolami, ki so poslale svoje predloge, na katerem smo razjasnili določene nejasnosti. Šole so konkretizirale svoje predloge in na koncu je prispelo 18 izvedbenih modelov, ki se lotevajo reševanja različnih problematik gimnazijskega programa. Skupen metodološki okvir je sicer omogočil večjo preglednost med prispelimi predlogi in s tem tudi možnost presoje primernosti posameznih predlogov za poskusno izvedbo, vendar pa so še vedno ostali različni koncepti, različno obsežni posegi na sistemski ravni ter različne vsebinske rešitve v izvedbenih modelih.

Poskusno izvajanje nekaterih predlaganih izvedbenih modelov bi povzročilo preglobok poseg v sistem gimnazijskega izobraževanja oz. njegovo premočno spreminjanje, s čimer bi se hkrati odprlo tudi večje število sistemskih sprememb, ki bi jih bilo skozi poskus težko obvladovati. Ti predlogi so bili take narave, da bi pred samim poskusom obvezno terjali racionalno presojo različnih strokovnjakov s področja šolstva. Prav tako je bilo potrebno posebno pozornost nameniti tudi zagotavljanju standardov splošne gimnazije oz. splošne izobrazbe, ki jo daje, saj v predlogih ni bilo nobenega zagotovila po ohranjanju enakovrednosti standardov znanja v obveznem delu predmetnika. Uvajanje širših sistemskih rešitev (npr. 2+2 model, 3+1 ipd.), modularnost (paketi ipd.) in novih vrst/tipov gimnazij, spremembe mature, uvajanje drugačnih zaključkov šolanja, ukinjanje ocenjevanja pri določenih predmetih ter kreditno vrednotenje zagotovo zahtevajo najprej ugotovitev interesa države ter odločitve na ravni šolskega sistema. V pripravi je bila nova Bela knjiga, ki naj bi prinesla teoretične in konceptualne razmisleke ter predloge o sistemskih spremembah v vzgoji in izobraževanju. Prav tako posamezne stroke še vedno niso poenotene glede modularnosti in drugih konceptov izbirnosti in bi bilo potrebno opraviti še dodatne racionalne presoje z njihovega vidika. Poleg tega je vprašljiva tudi transferibilnost posameznih rešitev na nacionalni ravni. Tako ni smiselno, tudi s poskusom ne, posegati v osnovni standard gimnazijskega programa, brez predhodnega konsenza širšega kroga strokovnjakov.

Zaradi prej naštetih dilem je Zavod RS za šolstvo predlagal ministru za šolstvo, da se s poskusom ne preverjajo posamezni predlagani modeli šol, ampak trije elementi sprememb, ki so jih šole najpogosteje navajale v svojih predlogih za poskus in so hkrati v Izhodiščih prenove gimnazijskega programa omenjeni v okviru načel, na osnovi katerih bi potekala prenova gimnazijskega programa. V skladu z 9. členom Pravilnika o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela je Zavod RS za šolstvo predlagal uvedbo poskusa (december 2009), s katerim se preverijo naslednji elementi:

1. Izbirnost.
2. Fleksibilnost organizacije.
3. Različne oblike in načini usvajanja znanja ter njihovo vrednotenje.

Izbirnost vključuje:

- Izbiro nivojev ravni zahtevnosti pri splošno-izobraževalnih predmetih, ki vpliva na doseganje širine in globine znanja. Uvaja se lahko z namenom izenačevanja predznanja dijakov v nižjih letnikih in poglobljanja znanja glede na interese dijakov v višjih letnikih.
- Izbiro predmetov – bodisi z vključitvijo novih v obveznem delu predmetnika, bodisi z novimi v izbirnem delu.
- Dodatne ure pri posameznih predmetih v izbirnem delu programa.

Pri fleksibilnosti gre za drugačne izvedbeno-organizacijske rešitve (npr. strnjene oblike pouka, ciklična izvedba ...), kjer se uresničuje možnost, da dijaki osvajajo trajnejše in bolj kompleksno znanje, omogoča se vzporedna vsebinska obravnava vsebin pri posameznih predmetih in s tem boljše ter širše razumevanje posameznih znanj in spoznanj. Tako se zagotavlja vsebinska in časovna usklajenost obravnavane snovi pri različnih predmetih. Možen je tudi model strnjenih večtedenskih ciklusov izvajanja različnih oblik pouka v jednem in izbirnem delu. V posameznem ciklusu se bo izvajal tako jedrni kot izbirni del programa. S fleksibilno organizacijo, ki bo omogočala izvajanje različnih oblik dela, se pri dijakih lahko doseže razvijanje znanja in njegove uporabe na različnih ravneh in področjih. Možna je tudi strnjenost predmetov v obsegu 70 ur (ali manj) letno. S tem je povezano:

- ciklično izvajanje pouka posameznega predmeta (na primer: 70-urni predmet se izvede v enem semestru),
- združevanje števila ur posameznega predmeta med letniki (na primer: triletni predmet po predmetniku se lahko izvaja v dveh letih, obvezni štiriletni predmet pa v treh kot je primer zgodovine na eni od šol). Poleg omenjenih se lahko pojavijo tudi druge inačice fleksibilnosti predmetnika.

Pri različnih oblikah in načinih usvajanja znanja³ ter njihovem vrednotenju se preverjajo, priznavajo in vrednotijo dejavnosti ter aktivnosti, ki so del medpredmetnega ali interdisciplinarnega znanja, bodisi v okviru vsebin OIV ali kot različne bogatitve gimnazijskega programa: projektna/raziskovalna naloga, referat, interdisciplinarni predmeti ipd.

Na osnovi odločitve ministra za šolstvo o uvedbi poskusa, je Zavod RS za šolstvo pripravil načrt za poskusno izvajanje in ga v skladu z 11. členom Pravilnika o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela posredoval v mnenje pristojnemu strokovnemu svetu. Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na svoji seji 12. 2. 2010 dal pozitivno mnenje (št. sklepa: 01300-15/2010/15) in minister za šolstvo je dne 22. 6. 2010 izdal sklep o uvedbi poskusa »Preverjanje nekaterih elementov gimnazijskega programa s poskusom« (št. 6035-5/2010, dne 22. 6. 2010). Med drugim so bili v sklepu opredeljeni tudi robni pogoji za izvedbo poskusa (9. točka sklepa):

1. Obseg tedenske učne obveznosti dijaka ne sme presegati 33 ur, zato morajo šole v svojem izvedbenem predmetniku načrtovati tedensko število ur po letnikih.

---

³ Znanje v najširšem pomenu besede.

2. Maturitetni standard ostaja enak kot sedanji, maturitetni standard novih maturitetnih predmetov znaša najmanj 280 ur.
3. Obseg predmetov temeljnega dela programa mora biti enak sedanjemu.
4. Šole morajo oblikovati oddelke v skladu z veljavnimi normativi in standardi.
5. Ocenjevanje: šola je avtonomna pri vrstah in načinih ocenjevanja, vendar mora pri izvedbenih rešitvah upoštevati koncept, na katerem temelji preverjanje in ocenjevanje znanja v downiverzitetnem izobraževanju (brez izpitnih oblik ocenjevanja).
6. Dodatne ure za nivojskost se priznajo v višini, ki jo predvideva izvedbeni model, vendar ne več kot 10 % obsega ur letnika, v katerem se nivojski pouk izvaja oz. v višini 15 %, če šola izvaja poskus samo v enem oddelku. Šole, ki v svojem projektu presegajo navedene omejitve, bodo morale obseg ur oz. nabor predmetov na dveh ravneh prilagoditi navedenim omejitvam in pripraviti predlog izvedbenega predmetnika.
7. Pogoji za izvajanje izbirnih predmetov je predhodna obravnava in sprejem na Strokovnem svetu za splošno izobraževanje.

S šolskim letom 2010/2011 se je poskus začel izvajati na 19 šolah.

1.4 Opredelitev ciljev poskusa in kriterijev za ugotavljanje doseganja teh ciljev

Temeljni cilj poskusa je posodobiti gimnazijski program z uvedbo novih programskih elementov. S tem želimo pri dijakih razvijati odgovornost za učenje, delovne navade, pozitiven odnos do samostojnega dela ter dosegati višjo kakovost in različne vrste znanja. Na ravni šole pa želimo spodbuditi nove pristope v organizaciji pouka in več sodelovanja med učitelji. Tako bomo pridobili argumente, s pomočjo katerih bo mogoče ovrednotiti fleksibilnejši način dela in posodobiti sistem gimnazijskega izobraževanja.

Cilji in kazalniki elementov poskusa

Cilji in kazalniki za doseganje ciljev poskusa so opredeljeni v metodologiji poskusa s primerjavo podatkov kontrolne skupine šol (primerjani bodo le rezultati na maturi).

Cilji in kazalniki poskusa so naslednji:

Št.	Cilji	Kazalniki
1.	Ugotoviti, ali in kako možnost izbire (nivoji zahtevnosti, izbirni predmeti in novi izbirni predmeti) vpliva na razvoj večje odgovornosti dijakov za lastno znanje.	<ul style="list-style-type: none"> • prisotnost pri pouku • motivacija za šolsko delo • učni uspeh pri teh predmetih • dosežki na maturi pri teh predmetih • zadovoljstvo dijakov z možnostjo uresničevanja svojih interesov
2.	Ugotoviti učinek različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka na znanje.	<ul style="list-style-type: none"> • učni uspeh • dosežki na maturi • zadovoljstvo dijakov in učiteljev
3.	Ugotoviti učinkovitost organizacije življenja in dela šole.	<ul style="list-style-type: none"> • zadovoljstvo dijakov in učiteljev • sodelovanje staršev
4.	Vpliv različnih oblik in načinov usvajanja in	<ul style="list-style-type: none"> • kakovost raziskovalnih nalog in drugih

	vrednotenja znanja na motivacijo, učno uspešnost ter odgovornost za učenje.	izdelkov <ul style="list-style-type: none"> • motiviranost za učenje • učni uspeh • zadovoljstvo učiteljev
--	---	---

1.5 Zagotovilo skladnosti poskusa s potrjenim načrtom za uvedbo poskusa

Poskus poteka skladno s potrjenim načrtom za uvedbo poskusa in predlogi Strokovnega sveta za splošno izobraževanje. Na začetku šolskega leta 2011/12 je ena šola odstopila od nadaljevanja poskusa.

2 METODE RAZISKOVANJA

2.1 Podatki o vzgojno-izobraževalnih institucijah vključenih v poskus

V poskus se je 1. 9. 2010 vključilo 19 gimnazij (splošne in strokovne). 15 jih je začelo z izvedbo v prvem letniku, skupaj s 25-timi oddelki (10 šol po dva oddelka prvega letnika in 5 šol po en oddelek prvega letnika, vključenih 718 dijakov in dijakinj):

1. Šolski center Srečka Kosovela Sežana
2. Gimnazija Kranj
3. Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica
4. Šolski center Slovenj Gradec, Gimnazija
5. II. gimnazija Maribor
6. Gimnazija Vič
7. Gimnazija Nova Gorica
8. Šolski center Ravne na Koroškem, Gimnazija Ravne na Koroškem
9. Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana
10. Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer
11. Gimnazija Moste
12. Ekonomska šola Murska Sobota
13. Gimnazija Šiška
14. Gimnazija Ledina
15. Gimnazija Ptuj
16. Gimnazija Kočevje
17. Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana
18. Gimnazija Bežigrad
19. Gimnazija in ekonomska srednja šola Trbovlje

Štiri gimnazije (Gimnazija Ledina, Gimnazija Ptuj, Gimnazija Kočevje in Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana) so v prvem letu oblikovale šolske projektne time ter pripravile podlage za izvedbo programskih elementov v šolskem letu 2011/12.

2. 2 Uporabljene metode raziskovanja, podatki o vzorcu, opis zbiranja podatkov in uporabljenega instrumentarija ter načina analize pridobljenih podatkov

V spremljavo bo vključena le prva vpisna generacija, ki jo bomo spremljali vsa štiri leta. Pri izvedbi spremljave smo uporabili naslednje metode dela: polstrukturiran intervju za ravnatelje in učitelje, vprašalnike za dijake in učitelje ter samoevalvacijo. V prvem letu izvajanja poskusa smo na začetku poskusa (decembra šolskega leta 2010/11) opravili analizo stanja na področju ugotavljanja učinkovitosti organizacije življenja in dela šole (tretji cilj). Z namenom ugotavljanja sprememb bomo ta cilj preverili ob koncu poskusa, po treh letih. Za preverjanje ob začetku in ob koncu poskusa bomo uporabili isti instrumentarij, kar nam bo omogočilo primerjavo podatkov iz obeh terminov. Za namene ugotavljanja ali in kako možnost izbire (nivoji zahtevnosti, izbirni predmeti in novi izbirni predmeti) vpliva na razvoj večje odgovornosti dijakov za lastno znanje (1. cilj), kakšen je učinek različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka na znanje (2. cilj) in kakšen je vpliv različnih oblik in načinov usvajanja in vrednotenja znanja na motivacijo, učno uspešnost ter odgovornost za učenje (4. cilj), bo zbiranje podatkov zaradi vsebinskih razlogov (npr. različna dinamika izvajanja posameznih programskih elementov po šolah), izvedeno v drugem, tretjem in četrtem letu izvajanja poskusa.

Prvi cilj: Ugotoviti, ali in kako možnost izbire (nivoji zahtevnosti, izbirni predmeti in novi izbirni predmeti) vpliva na razvoj večje odgovornosti dijakov za lastno znanje.

S preverjanjem tega cilja smo začeli v šolskem letu 2011/12. Ugotavljanje vpliva možnosti izbire nivojev zahtevnosti na večjo odgovornost dijakov za lastno znanje smo preverjali z doseganjem naslednjih kazalnikov:

- zadovoljstvo dijakov in učiteljev z izvedbo nivojskega pouka,
- motivacija za šolsko delo,
- prisotnost pri pouku predmetov, ki se izvajajo na nivojih,
- učni uspeh dijakov pri predmetih, ki se izvajajo na nivojih.

Podatki o vzorcu

Podatke smo zbrali na šolah, ki izvajajo pouk predmetov na nivojih skozi celo šolsko leto. Takih šol je bilo 14. Sodelovalo je 70 učiteljev (18,6 % moških in 81,4 % žensk) in 541 dijakov (44,3 % moških in 55,7 % žensk). Aplikacija vprašalnikov je potekala v aprilu 2012.

Postopek zbiranja podatkov in instrumentarij

Za namen ugotavljanja zadovoljstva učiteljev z izvedbo nivojskega pouka je bil pripravljen vprašalnik, ki je vključeval naslednja področja:

- način poučevanja,
- zadovoljstvo z načinom poučevanja,
- izvajanje nivojskega pouka,
- mnenja o razlogih za uvedbo nivojskega pouka.

Za namen ugotavljanja zadovoljstva dijakov z izvedbo nivojskega pouka in motivacije za šolsko delo je bil pripravljen vprašalnik, ki je vključeval naslednja področja:

- obisk nivojskega pouka,

- potek nivojskega pouka:
  - trditve o tem, kako dijaki doživljajo učiteljev odnos do njih,
  - trditve o počutju.
- mnenje o nivojskem pouku,
- aktivnosti pri predmetih nivojskega pouka,
- motivacija, učni stili:
  - trditve s področja storilnostne motivacije,
  - trditve s področja pričakovanje uspeha,
  - trditve s področja samovrednotenja,
  - trditve s področja učnih stilov.

Vprašalnike za učitelje in dijake smo poslali vodjem šolskih timov, ki so poskrbeli za izpolnjevanje. Potrebno je bilo uporabiti šifre, ki so jih učitelji in dijaki dobili v lanskem šolskem letu, saj želimo omogočiti primerjavo odgovorov v različnih časovnih obdobjih.

O zadovoljstvu dijakov in učiteljev z izvedbo nivojskega pouka smo pridobili tudi mnenja ravnateljev in vodij timov in sicer v polstrukturiranih intervjujih (maj 2012). Zanimalo nas je npr.:

1. Kaj je uvedba nivojev prinesla na vsebinski ravni?
2. Kakšno je vzdušje na šoli zaradi izvajanja nivojev?
3. Kaj je uvedba nivojev prinesla na organizacijski ravni? Ali je uvedba nivojskega pouka (in s tem tudi nekaj fleksibilnosti) vplivala na podaljšanje prisotnosti v šoli in »lukenj« v urniku (za učitelje in dijake)?
4. Koliko je prehodov med nivoji?

Za namen ugotavljanja prisotnosti dijakov in njihovega učnega uspeha pri predmetih na nivojih je bil oblikovan obrazec (junij 2012), ki naj bi ga izpolnili vodje šolskega tima na osnovi zbranih evidenc ob koncu šolskega leta in sicer za oddelek/oddelka v poskusu in eni paralelki, ki ni v poskusu.

Uporabljeni postopki analize pridobljenih podatkov

Uporabili smo izračun frekvenc in prikaz le-teh na agregirani ravni, ugotavljali statistično pomembne razlike ter izpeljali kvalitativno analizo odgovorov v intervjujih na agregirani ravni.

S preverjanjem tega cilja smo nadaljevali v naslednjem šolskem letu, torej 2012/13. Spremljava je potekala na naslednji način.

Podatki o vzorcu

Podatke o izvedbi pouka predmetov na nivojih smo zbirali na šolah, ki izvajajo tak pouk, ne glede na način izvedbe. Teh šol je bilo 16. Podatke o poteku nivojskega pouka slovenščine so bili zbrani na 4 šolah, angleščine na 6 šolah, matematike na 9 šolah, fizike na 3 šolah, kemije, geografije, zgodovine, nemščine, sociologije in psihologije pa za vsak predmet na 2 šolah ter biologije na eni šoli.

Podatke o izvedbi UN za nove izbirne predmete smo zbrali na šolah, ki so v tem letu izbirne predmete izvajale, to so bile 3 šole.

Postopek zbiranja podatkov in instrumentarij

Zadovoljstvo dijakov in učiteljev z izvedbo nivojskega pouka ter motivacijo za šolsko delo smo tokrat ugotavljali na neposreden način – predmetni svetovalci so obiskali šole in se pogovarjali z učitelji, ki izvajajo pouk predmeta na nivojih. Nekateri so izvedli tudi pogovore z dijaki (na 14 šolah, predmet: matematika, angleščina, nemščina, fizika), nekateri so prisostvovali uram pouka (na 12 šolah, predmeti:

matematika, angleščina, nemščina, fizika). Predmetni svetovalci so bili pozorni na načrtovanje ur nivojskega pouka. Pri tem so jih zanimali naslednji elementi:

- način izvedbe (npr. v pouku: zunanja ali fleksibilna diferenciacija, več dni skupaj (zapis koliko ur); delitev dijakov v skupine, izvajalci – koliko učiteljev izvaja pouk, kraj izvajanja pouka, če poteka izven šole, organizacija dela, urnik ...),
- cilji (tudi upoštevanje splošnih ciljev in kompetenc) in tematski/učni sklopi za vsak nivo, časovna dimenzija (gre za načrtovanje – umeščanje in konkretizacijo ciljev in vsebin/učnih tem/sklopov iz POS UN),
- pričakovani dosežki/rezultati: določanje kakovosti in količine znanj/veščin po letnikih glede na zapise v POS UN, mogoče zapis minimalnih standardov znanja, ki jih morajo aktivni na šolah določiti po zakonu,
- didaktični pristopi (izbor pristopov/metod/oblik/dejavnosti za poučevanje in učenje),
- preverjanje/ocenjevanje (načini in oblike preverjanja in ocenjevanja, načrtovanje alternativnih/drugačnih/sodobnih pristopov glede na cilje in pričakovane dosežke pouka: projektne in raziskovalne naloge, seminarske naloge, mapa dosežkov dijaka, poročila eksperimentalnega in terenskega dela ...). Zapisana področja – kriteriji in opisniki za preverjanje in ocenjevanje.

Obiski šol so bili izvedeni v januarju in februarju 2013.

Izvajanje novih izbirnih predmetov smo spremljali s polstrukturiranim intervjujem za učitelje, ki nove izbirne predmete poučujejo in z vprašalnikom za učitelje ter dijake. Intervjuji so bili izvedeni na Šolskem centru Srečka Kosovela Sežana januarja 2013 (UN Kreativno podjetništvo), na Srednji elektrotehniško-računalniški strokovni šoli in gimnaziji Ljubljana februarja 2013 (UN Astronomija) ter II. gimnaziji Maribor marca 2013 (UN Projektno delo z osnovami raziskovalnega dela).

Anketni vprašalniki so bili aplicirani v maju 2013. Z anketnim vprašalnikom za učitelje smo zbirali mnenja učiteljev o ustreznosti učnega načrta za izbirni predmet in o posameznih elementih izvajanja pouka tega predmeta na šoli. Zanimala nas je kakovost učnega procesa, izobraževalni učinki pouka in transferna vrednost dokumenta.

Vprašanja v anketnem vprašalniku za dijake so se poleg splošnih podatkov o spolu dijaka in letniku izobraževanja nanašala na razloge dijakov za izbor predmeta, vpliv izbire na motivacijo za šolsko delo in poznavanje področja, prevladujoče načine dela pri predmetu, izkušnje z izvajanjem predmeta v drugih učnih okoljih in višino zaključne ocene pri predmetu.

Za namen ugotavljanja prisotnosti dijakov in njihovega učnega uspeha pri predmetih na nivojih je bil oblikovan obrazec (junij 2013), ki naj bi ga izpolnili vodje šolskega tima, na osnovi zbranih evidenc, ob koncu šolskega leta, in sicer za oddelek/oddelka v poskusu in eni paralelki, ki ni v poskusu.

Z namenom ugotavljanja interesa dijakov za posamezni predmet, ki so ga v preteklih šolskih letih obiskovali na nivojih je bil oblikovan tudi obrazec (junij 2013) za izbor predmetov za pripravo na maturo. Izpolnili naj bi ga vodje šolskega tima na osnovi zbranih evidenc ob koncu šolskega leta in sicer za oddelek/oddelka v poskusu in ostalih paralelkah, ki niso v poskusu.

Uporabljeni postopki analize pridobljenih podatkov

Uporabili smo izračun frekvenc in prikaz le-teh na agregirani ravni, ugotavljali statistično pomembne razlike ter izpeljali kvalitativno analizo odgovorov v intervjujih na agregirani ravni.

Drugi cilj: Ugotoviti učinek različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka na znanje.

S preverjanjem tega cilja smo začeli v šolskem letu 2011/12.

Ugotavljanje učinkov različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka na znanje smo v tem letu preverjali z ugotavljanjem:

- zadovoljstva učiteljev z izvedbami fleksibilne organizacije in
- z mnenjem učiteljev o vplivu te izvedbe na znanje dijakov.

Podatki o vzorcu

Podatke smo zbrali na šolah, ki ta element izvajajo, to je 6 šol.

Postopek zbiranja podatkov in instrumentarij

Podatke smo zbrali v polstrukturiranih intervjujih z ravnateljmi (december 2011), ravnateljmi in vodji šolskih projektnih timov (maj 2012) ter iz zapisov samoevalvacijskih poročil šol (junij 2012).

Prvi polstrukturiran intervju so izvedli predstojniki z ravnateljmi, izhodišče pa so bile ugotovitve v prvem samoevalvacijskem poročilu. Zanimale so nas predvsem pozitivne in negativne izkušnje z izvedbo predmetnika in fleksibilne organizacije pouka ter upoštevanje predlogov za izboljšavo pri izvedbi v novem šolskem letu.

Drugi polstrukturiran intervju z ravnateljmi in vodji timov so izvedli člani projektne skupine. Sklop vprašanj, ki se je nanašal na fleksibilno izvedbo, je zajemal naslednja vprašanja:

- Vaša šola izvaja fleksibilnost, lahko bolj podrobno opišete letošnjo izvedbo? Kakšne so vaše izkušnje s to izvedbo?
- Ali ste, glede na to, kakšno obliko ste prijaviли, kaj spremenili (npr. v sedanjem 1. l.), nadgradili?
- Kako izvedbo rešujete z urnikom?
- Kako rešujete morebitno neenakomerno obremenitev učiteljev?
- Ali nastopajo težave pri medpredmetnem povezovanju? Če da, kako jih rešujete?
- Ali po vašem mnenju izbrana oblika vpliva na znanje dijakov?
- Ali izbrana oblika vpliva na obremenjenost dijakov? Kako?
- Ali v drugem letniku opazate, zaradi diskontinuitete izvajanja nekaterih predmetov (predmet zaključen v prvem semestru), težave?
- Imate kašno idejo za drugačno obliko, pa se je niste lotili?
- Menite, da bi to obliko lahko prevzele tudi druge šole?

V samoevalvacijskih poročilih pa so nas zanimali cilji šole v tem šolskem letu, kazalniki in njihovo doseganje ter ugotovitve.

Uporabljeni postopki analize pridobljenih podatkov

Izpeljali smo kvalitativno analizo odgovorov v intervjujih na agregirani ravni.

Tudi s preverjanjem drugega cilja smo nadaljevali v šolskem letu 2012/13, in sicer je spremljava potekala na sledeči način.

Podatki o vzorcu

Z namenom ugotavljanja učinka različnih izvedb predmetnika na znanje so bili izvedeni obiski na treh gimnazijah – Gimnaziji Šiška, Gimnaziji Ravne na Koroškem in Gimnaziji Slovenj Gradec. Na pogovoru so bili prisotni ravnatelj, vodje timov in učitelji, ki izvajajo fleksibilni predmetnik.

Postopek zbiranja podatkov in instrumentarij

Podatki so bili zbrani s polstrukturiranim skupinskim intervjujem v marcu 2013.

Uporabljeni postopki analize pridobljenih podatkov

Izpeljali smo kvalitativno analizo odgovorov v intervjujih na agregirani ravni.

Tretji cilj: Ugotoviti učinkovitost organizacije življenja in dela šole.

Kot smo omenili, smo v prvem letu poskusa začeli s spremljanjem učinkovitosti organizacije življenja in dela šole. Ugotavljanje učinkovitosti organizacije življenja in dela šole se bo preverjalo posredno, z ugotavljanjem:

- zadovoljstva in splošne motivacije za učenje pri dijakih,
- šolske klime,
- organizacijskih vidikov fleksibilnosti in nivojev pouka,
- vključevanja in sodelovanja šole s starši.

V prvi fazi je bila, na omenjenih področjih, izvedena analiza začetnega stanja. Naslednja faza bo sledila ob koncu poskusa, tako da bo, zaradi uporabe istega instrumentarija, omogočena primerjava. Poleg tega so šolski timi na vseh šolah v poskusu izvedli samoevalvacijo.

Podatki o vzorcu

Ocena stanja na področju organizacije življenja in dela šola je bila, v skladu z izvajanjem programskih elementov,⁴ izvedena na različnih skupinah šol:

- zadovoljstvo in splošna motivacija za učenje pri vseh dijakih prvega letnika vključenih v poskus na 12 šol,
- šolska klima pri vseh učiteljih, ki poučujejo v poskusnih oddelkih na 14 šolah,
- izvedbeni vidiki fleksibilnosti na 5 šolah,
- izvedbeni vidiki nivojskosti na 12 šolah,
- sodelovanje šole s starši na 15 šolah,
- samoevalvacija na 15 šolah.

Postopek zbiranja podatkov in uporabljen instrumentarij

Za namen ugotavljanja zadovoljstva in splošne motivacije pri dijakih sta bila pripravljena dva vprašalnika: vprašalnik za oceno zadovoljstva z odločitvijo za poskus in vprašalnik za oceno splošne motivacije. Vprašalnik za oceno zadovoljstva z odločitvijo za poskus je vključeval še razloge za vključitev v poskus, zadovoljstvo z učitelji, poukom, sošolci in urnikom. Vprašalnik za oceno splošne motivacije je vključeval naslednja področja⁵:

- raven aspiracije,
- učna motivacija,

⁴ Različno število šol je izvajalo posamezne programske elemente; 4 šole so začele z izvajanjem posameznih programski elementov v šol. letu 2011/12.

⁵ Uporabljene so izbrane podlestvice Vprašalnika o učnih navadah za mladostnike, Center za psihodiagnostična sredstva, Ljubljana, 1999.

- učno vedenje,
- stališče (odnos) do šole, ki jo obiskujejo.

Lestvici za raven aspiracije in učno motivacijo pokrivata področje motivacije; lestvici za učno vedenje in stališča do šole pa socialni vidik. Vprašalnike smo poslali vodjem šolskih timov, ki so jih v času pouka, s pomočjo šolske svetovalne službe, aplicirali v vseh oddelkih, vključenih v poskus. Dijaki so dobili šifro, tako da bo ob ponovni uporabi vprašalnikov omogočeno primerjanje odgovorov v različnih časovnih obdobjih.

Za ugotavljanje šolske klime smo uporabili lestvico⁶, ki vključuje 37 postavk s šestimi podlestvicami in je namenjena ugotavljanju šolske organizacijske klime. Meri tri vidike ravnateljevega vedenja: opogumljajoče vedenje, direktivno vedenje in restriktivno vedenje ter tri vidike učiteljevega vedenja: kolegialno vedenje, angažirano vedenje in nesodelovalno vedenje. Vprašalnike smo poslali vodjem šolskih timov, ki so jih razdelili učiteljem, vključeni v poskus. Tudi učitelji so dobili šifro, tako da bo ob ponovni uporabi vprašalnikov omogočeno primerjanje odgovorov v različnih časovnih obdobjih.

Za ugotavljanje poteka priprav na poskus na ravni šole smo izpeljali polstrukturiran intervju z ravnatelj, ki so ga novembra 2010 izpeljali skrbniki šol – predstojniki organizacijskih enot ZRSS. V intervjuju smo spraševali, kako so ravnatelji vključevali učitelje v poskus (priprava predloga za poskus, izbor učiteljev, izbor članov projektnega tima), kako so prilagodili organizacijsko strukturo in oblike dela na šoli izvedbi poskusa ter kako so sodelovali s starši pri uvajanju poskusa. Ob koncu šolskega leta 2010/11 (april – maj) smo ponovno izpeljali intervju z ravnatelj na temo fleksibilnosti organizacije dela.

Vključevanje učiteljev v poskus smo ugotavljali v začetku šolskega leta 2010/11, tudi pri učiteljih s pomočjo dveh vprašanj – kako so bili izbrani in ali so sodelovali pri pripravi poskusa. Poleg tega smo pri učiteljih stališča o organizaciji izvajanja pouka preverjali še s posebno lestvico, ki je vključevala 4 trditve o organizaciji pouka (uporabljena je tristopenjska lestvica od 1 do 3 pri čemer pomeni 1 – se ne strinjam, 2 – nimam mnenja in 3 – se strinjam).

Za ugotavljanje izvajanja nivojev pri posameznih predmetih smo v šolskem letu 2011/12 (september – oktober) za nazaj izpeljali polstrukturiran intervju z učitelji teh predmetov. Intervju je vključeval naslednja področja:

- oblika nivojskega pouka,
- cilji, ki so šolo vodili k odločitvi za nivo,
- proces priprave in izpeljave pouka.

Poleg tega smo pri učiteljih stališča o nivojskosti preverjali še s posebno lestvico, ki je vključevala 5 trditev o možnosti izvajanja nivojskosti v posameznih letnikih. Prav tako smo ugotavljali tudi njihovo pripravljenost za izvajanje drugačnih oblik preverjanja in ocenjevanja in o alternativnih oblikah preverjanja in ocenjevanja znanja.

V polstrukturiranem intervju z ravnatelj in vodji timov so nas zanimali razlogi za izbrano obliko diferenciacije (zunanja, fleksibilna) in tudi možnost prenosljivosti modela na vse oddelke znotraj šole oziroma prenosljivost modela v drugo šolo.

---

⁶ Lestvica je prilagojena na osnovi revidirane lestvice za opisovanje klime – OCDQ–RM (Organizational Climate Descriptive Questionnaire – Revised) objavljene v Hoy, W., Sabo, D. (1998). *Quality middle schools – Open and healthy*. Thousands Oaks: Corwin Press.

Enega od kazalcev učinkovitosti organizacije predstavlja tudi vključevanje in sodelovanje šole s starši. Podatke o tem smo preverjali z vprašalnikom, ki ga sestavljajo naslednja štiri podpodročja:

- informiranost,
- komunikacija in sodelovanje s šolo,
- kakovost poučevanja in učenja,
- zadovoljstvo.

Vsako od podpodročij je opredeljeno z dvema oziroma s tremi trditvami, vsaki od trditev pa je dodana dvostopenjska oziroma pet stopenjska ocenjevalna lestvica. Starši na koncu vprašalnika lahko zapišejo tudi svoja mnenja in komentarje. Vprašalnike bo predvidoma izpolnilo 600 staršev (iz štirinajstih šol), katerih otroci obiskujejo druge letnike šol, na katerih poteka poskus. Razdelitev vprašalnikov staršem bodo vodje projektov izvedli na roditeljskih sestankih. V jeseni 2011 so bili vprašalniki razdeljeni, vrnilo jih je 541 staršev.

Šole oz. šolski projektni timi so izvajali tudi samoevalvacijo ob koncu šolskega leta 2010/11. Namen samoevalvacije je, da s temeljitim in sistematičnim notranjim spremljanjem uvedenih programskih elementov, ugotovijo in dokumentirajo dobre in slabe strani uvedenih novosti ter na tej podlagi predlagajo spremembe in dopolnitve. Samoevalvacija je zastavljena tako, da vseskozi zasleduje uresničevanje na začetku postavljenih ciljev poskusa za vsak programski element in vključuje naslednja področja: cilji poskusa šole (za čas trajanja poskusa), etapni cilji v šolskem letu 2010/2011, metode dela, ugotovitve in interpretacija, sklepna ocena ugotovitev, predlogi za izboljšanje stanja.

Uporabljeni postopki analize pridobljenih podatkov

Uporabili smo izračun frekvenc in prikaz le-teh na agregirani ravni ter prikaz kvalitativne analize odgovorov v intervjujih, prav tako na agregirani ravni.

Četrty cilj: Vpliv različnih oblik in načinov usvajanja in vrednotenja znanja na motivacijo, učno uspešnost ter odgovornost za učenje.

S preverjanjem tega cilja smo začeli v šolskem letu 2011/12. Pri preverjanju tretjega elementa poskusa »Različne oblike in načini usvajanja znanja ter njihovo vrednotenje« smo želeli ugotoviti, kakšne oblike in načini usvajanja in vrednotenja znanja imajo pozitiven vpliv na motivacijo, učno uspešnost in odgovornost dijakov za učenje.

Podatki o vzorcu

Za izvedbo tega elementa se je odločilo 9 šol.

Postopek zbiranja podatkov in uporabljen instrumentarij

Podatke smo zbrali:

- z akcijskimi načrti (oktober 2011), v katerih so šole opredelile:
  - cilje,
  - strategije za doseganje opredeljenih ciljev (naloge in opis dejavnosti),
  - izvajalce načrtovane dejavnosti in časovno razporeditev,
  - dokaze, ki jih bodo zbirali in s pomočjo katerih se bodo prepričali, da cilje dosegajo.
- s poročanjem šolskih projektnih timov o poteku dela (februar 2012),
- s polstrukturiranim intervjujem z ravnateljem in vodjo tima (maj 2012),
- s samoevalvacijskimi poročili (junij 2012).

Uporabljeni postopki analize pridobljenih podatkov

Izvedli smo kvalitativno analizo odgovorov v intervjujih na agregirani ravni.

V šolskem letu 2012/13 smo s spremljavo tega cilja nadaljevali.

Podatki o vzorcu

V šolskem letu 2012/13 je ta element prav tako izvajalo 9 šol. A nekatere šole so izbrale le področje usvajanja znanja, nekatere vrednotenje znanja, nekaj pa jih je delovalo na obeh področjih.

Postopek zbiranja podatkov in instrumentarij

Podatke smo zbrali:

- v individualnih konzultacijah s šolskimi projektnimi timi ter ravnatelji (oktober 2012),
- na skupnem srečanju s timi (marec 2013),
- s samoevalvacijskimi poročili (junij 2013),
- z e-korespondenco s skrbniki, vodjo projekta in koordinatorico tretjega elementa (celo leto).

Uporabljeni postopki analize pridobljenih podatkov

Izvedli smo kvalitativno analizo zbranih podatkov na agregirani ravni.

3 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

3.1 Rezultati, prikazani po posameznih ciljnih spremljave

Prvi cilj: Ugotoviti, ali in kako možnost izbire (nivoji zahtevnosti, izbirni predmeti in novi izbirni predmeti) vpliva na razvoj večje odgovornosti dijakov za lastno znanje.

Programski element izbirnost nivojev je v šolskem letu 2011/12 izvajalo 16 šol. 2 gimnaziji sta nivojski pouk izvajali le pri enem predmetu (matematika), ostale pa so nivojski pouk izvajale pri več predmetih (od 2 do 3, ena šola 8). Šole so lahko izbrale zunanjo diferenciacijo (dijaki so ločeni v dva nivoja vse ure pouka predmeta) ali fleksibilno diferenciacijo (dijaki so del ur pouka predmeta ločeni v dva nivoja, del ur pa so vsi skupaj). Nivojski pouk je izvajalo pri:

- matematiki 12 šol (od teh 6 zunanjo diferenciacijo in 6 fleksibilno),
- angleščini 8 šol (od teh 3 zunanjo diferenciacijo in 5 fleksibilno),
- nemščini (kot prvi ali drugi tuji jezik) 4 šole (vse zunanjo diferenciacijo),
- slovenščini 2 šoli (od teh 1 zunanjo in 1 fleksibilno diferenciacijo),
- zgodovini 1 šola (fleksibilna diferenciacija),
- geografiji 1 šola (fleksibilna diferenciacija),
- biologiji 3 šole (vse fleksibilno diferenciacijo),
- kemiji 3 šole (vse fleksibilno diferenciacijo),
- fiziki 3 šole (vse fleksibilno diferenciacijo),
- sociologiji 2 šoli (obe fleksibilno diferenciacijo),
- psihologiji 1 šola (fleksibilna diferenciacija).

Rezultati iz vprašalnika za dijake

Dijake smo spraševali pri katerih predmetih obiskujejo nivojski pouk, v kateri nivo so vključeni in kako poteka njegova izvedba, ne glede na to ali gre za zunanjo ali fleksibilno diferenciacijo. Na vprašanje so odgovorili vsi anketirani dijaki (N = 541). Največ dijakov (65,8 %) obiskuje nivojski pouk pri dveh predmetih, občutno manj dijakov (17,9 %) obiskuje nivojski pouk pri enem predmetu, le okoli 3 % dijakov pa obiskuje nivojski pouk pri več predmetih.

Skupno dijaki obiskujejo nivojski pouk pri 11 različnih predmetih. Največ dijakov (90,4 %) jih obiskuje nivojski pouk pri matematiki, sledi 63,2 % dijakov, ki obiskujejo nivojski pouk pri angleščini in 23,3 % dijakov, ki obiskujejo nivojski pouk pri nemščini. Nivojski pouk pri slovenščini obiskuje 16,3 % dijakov, pri biologiji in kemiji 10,7 % ter pri zgodovini 10,4 %.

Okoli 5 % dijakov obiskuje nivojski pouk pri podjetništvu, geografiji in sociologiji. Najmanj anketiranih dijakov (8 oziroma 1,5 %) je vključenih v nivojski pouk pri psihologiji. Osnovni nivo obiskuje 59,3 % dijakov, višji nivo pa 40,7 % dijakov. Dijaki, ki obiskujejo nivojski pouk pri npr. dveh predmetih, lahko pri enem obiskujejo višji nivo, pri drugem pa osnovnega.

Dijake smo povprašali kaj menijo o tem, da se pri pouku določenih predmetov delijo v različne nivoje. Z delitvijo se strinja 301 dijak oziroma 56,2 % dijakov, 169 dijakov oziroma 24,8 % dijakov je neopredeljenih, 71 dijakov oziroma 13,2 % dijakov pa se z delitvijo v različne nivoje ne strinja.

Dijake smo zaprosili, da svoje mnenje utemeljijo. Izmed dijakov, ki se z delitvijo strinjajo, jih je od 301 svoj odgovor obrazložilo 296. Njihove obrazložitve so naslednje (navajamo najbolj pogoste, vsi odgovori so v prilogi):

- *Je pouk prilagojen našim sposobnostim.* (71 odgovorov)
- *Delo poteka lažje, tudi zaradi manjše skupine.* (46 odgovorov)
- *V osnovnem nivoju bolj utrjujemo snov/svoje znanje.* (35 odgovorov)
- *Ima profesor več časa za posameznika.* (21 odgovorov)
- *Lahko dijaki, ki so pri enem predmetu boljši/jih bolj zanima, delajo hitreje in na višjem nivoju.* (18 odgovorov)
- *Se več naučimo.* (15 odgovorov)
- *Manjša skupina.* (13 odgovorov)
- *Tistim ki predmet ne leži, več ponavljajo in se tako več naučijo, nadarjeni pa imajo možnost narediti kaj več in iti s snovjo naprej.* (13 odgovorov)

Izmed dijakov, ki pa se z delitvijo ne strinjajo, jih je od 71 svoje mnenje obrazložilo 67. Obrazložitve so npr. (vsi odgovori so v prilogi):

- *Smo na splošni gimnaziji, kjer bi lahko vsi prejeli maksimalno količino znanja, ki ga lahko; dodatno znanje naj bo v obliki dodatnega pouka.* (10 odgovorov)
- *Zaostajamo pri snovi.* (10 odgovorov)
- *Pride do prevelikih razlik/se povečujejo razlike med dijaki.* (6 odgovorov)
- *Povsod delamo zelo podobno.* (4 odgovori)
- *Se mi ne zdi smiselno.* (4 odgovori)
- *Imamo različne naloge, a vseeno enake teste.* (3 odgovori)
- *Je nekoristno.* (3 odgovori)
- *To slabo vpliva na celoten razred.* (3 odgovori)

Zanimalo nas je tudi, kaj se dijakom pri nivojskem pouku zdi najbolj pomembno. Lestvica odgovorov je bila štiristopenjska. Dijaki so dejali, da jim je v največji meri ($M = 3,12$) pomembno, da lažje dobijo poglobljeno oziroma dodatno razlago, da se že v času pouka naučijo več in da lahko učitelj nameni več časa vsakemu posamezniku, ker jih je v skupini manj ($M = 3,07$). Manj pomembno pa jim je, da so v skupini skupaj s sošolci, ki enako znajo ($M = 2,63$) in da si pogosteje upajo kaj vprašati ($M = 2,61$).

Pri vseh trditvah in mnenju dijakov o poteku nivojskega pouka so se pokazale statistično pomembne razlike med šolami, kar je pričakovano, saj so se šole različno lotile uvedbe nivojskega pouka, tako na vsebinski kot organizacijski ravni, razlike so tudi v informacijah in pripravah dijakov na aktivnosti v poskusu (glej lansko poročilo o klimi in samoevalvacijska poročila šol iz prvega in drugega leta poteka poskusa) in seveda tudi v ponudbi predmetov.

Pri poteku nivojskega pouka nas je zanimalo tudi, kako dijaki doživljajo učiteljev odnos do njih in kako se pri pouku počutijo. Odgovori so bili na tristopenjski lestvici.

Dijaki so se v največji meri strinjali, da jim učitelj daje ocene, ki si jih zaslužijo in da učitelj posluša, kar povedo ($M = 2,56$). V veliki meri so dejali tudi, da je učitelj do njih pravičen ($M = 2,55$), v manjši pa, da jim učitelj pomaga, da delajo po svojih najboljših močeh ($M = 2,31$) in da zvejo, kako uspešno opraviti delo ($M = 2,27$). Menimo, da dijaki pozitivno doživljajo učitelje predmetov, kjer izvajajo pouk v nivojih. Razlike med predmeti so minimalne, najbolje doživljajo učiteljev odnos pri nivojskem pouku nemščine, matematike in biologije ($M = 2,50$).

V povprečju so se dijaki v manjši meri strinjali s trditvami, ki se nanašajo na počutje v razredu, kot s trditvami, ki se nanašajo na doživljanje učiteljevega odnosa. Dijaki so dejali, da se pri pouku počutijo dobro ($M = 2,09$) in da k pouku radi hodijo ($M = 2,06$). Šolsko delo jih zadovoljuje v nekoliko manjši meri ($M = 1,92$). Nižje so ocenili trditvi »Pri predmetu, ki ga obiskujem na nivojskem pouku, uživam.« ($M = 1,86$) in »Pri predmetu, ki ga obiskujem na nivojskem pouku, se mi zdi učenje zabavno.« ($M = 1,81$).

Zanimalo nas je tudi, kako pri pouku predmetov na nivojih potekajo nekatere aktivne metode dela oziroma kako izvedbo le-teh zaznavajo dijaki. Odgovori so bili na tristopenjski lestvici. Aktivnosti, po katerih smo jih spraševali, so bile:

- *Učitelj nas spodbuja k iskanju povezav vsebin predmeta z drugimi temami in predmeti.* ($M = 2,16$)
- *Učitelj nas spodbuja k iskanju povezav vsebin z vsakdanjim življenjem.* ($M = 2,20$)
- *Imamo možnost dobiti pojasnilo oz. dodatno razlago, če česa ne razumemo.* ($M = 2,59$)
- *Učitelj pri pouku vključuje veliko vprašanj, s katerimi nas spodbuja k samostojnemu razmišljanju.* ($M = 2,38$)
- *Zastavljanje vprašanj, dajanje pobud in idej, tudi kritičnih, je dobrodošlo.* ($M = 2,39$)
- *Izvajamo dejavnosti, pri katerih se učimo tako, da raziskujemo in odkrivamo.* ($M = 1,94$)

Povprečne vrednosti odgovorov so navedene ob vsaki trditvi. Spodbudno je, da dijaki lahko dobijo dodatno razlago, če česa ne razumejo in to velja tako za dijake na osnovnem nivoju kot dijake na višjem nivoju. Prav tako je spodbudno, da je dajanje spodbud in kritičnih idej ter zastavljanje vprašanj dobrodošlo. Manj spodbudno pa je, da so dejavnosti z raziskovanjem bolj redke. Verjetno pa izvedba raziskovanj zahteva tudi drugačno organizacijo pouka in dela (npr. obisk drugih inštitucij, laboratorijev ...), kar pa ni vedno možno oziroma predstavlja večji organizacijski in kadrovski izziv.

Za konec smo dijake vprašali po stopnji strinjanja za posamezne trditve, ki se nanašajo na dve področji: motivacija in učni stil. Znotraj prvega področja je bil dan večji poudarek storilnostni motivaciji, pričakovanju uspeha ter samovrednotenju. V obeh področjih so bili odgovori na tristopenjski lestvici.

Rezultati na področju motivacije kažejo na bolj skromno storilnostno motivacijo za uspeh dijakov, saj je aritmetična sredina le $M = 1,70$, kar tudi kaže na razmeroma nizko pripravljenost na tveganje. Višje so dijaki ocenili sklop trditev, ki so se nanašale na samovrednotenje ($M = 2,16$), kar nakazuje, da merila, po katerih ocenjujejo sami sebe, ne povezujejo vedno z učno uspešnostjo. Uspehi v šoli so jim malenkost manj pomembni, kot uspehi na drugih področjih življenja. Najbolje pa so dijaki ocenili sklop, ki se je nanašal na pričakovanje uspeha ($M = 2,19$), kar kaže na to, da imajo anketirani dijaki zaupanje v lastne sposobnosti in v splošnem niso zadovoljni s povprečnimi dosežki.

Sklop trditev, ki so se nanašale na področje njihovega stila učenja so ocenili relativno nizko ($M = 2,07$), kar pomeni, da se dijaki nekatere snovi učijo z razumevanjem, nekatere pa še vedno na pamet in da ne znajo vedno poiskati bistva učne snovi.

Med spoloma je nekaj statistično pomembnih razlik. Z vsemi šestimi trditvami storilnostne motivacije so se v večji meri strinjali dijaki. Tako so dijaki bolj kot dijakinje prepričani v uspešnost pri preverjanju znanja in reševanju problemov, pa tudi v pravilnost rezultatov pri pisnem preverjanju znanja. Dijaki se pogosteje najprej lotijo reševanja težjih nalog, pa tudi bolj natančno napovedo oceno pri preverjanju in ocenjevanju.

Pri pričakovanju uspeha imajo dijakinje pogosteje občutek, da bodo slabo pisale, čeprav so se veliko učile, o napakah pri pisnem preverjanju pa se nočejo pogovarjati. Dijaki pa so pogosteje kot dekleta odgovorili, da jim je vseeno, kakšen bo njihov končni učni uspeh, le da naredijo razred.

Pri trditvah, ki so se nanašale na samovrednotenje, so se dijaki v večji meri kot dijakinje strinjali, da so v življenju tudi pomembnejše stvari, kot je uspešnost v šoli in da jim hobiji pomenijo vsaj toliko kot učenje za šolo, morebitni šolski neuspehi pa jim ne zmanjšujejo samozavesti. S trditvijo »Šola mi vzame toliko časa, da se skoraj ne morem posvetiti drugim dejavnostim.« pa so se v večji meri strinjale dijakinje.

Statistično pomembne razlike med spoloma se kažejo tudi pri trditvah na področju učnih stilov. Dijaki so pogosteje dejali, da radi samostojno razmišljajo, da bi razumeli snov, da zlahka razumejo bistvo snovi in da imajo raje naloge, ki zahtevajo več samostojnega razmišljanja. S trditvijo »Stvari, ki jih ne razumem, se enostavno naučim na pamet.« so se pogosteje strinjale dijakinje.

Rezultati iz vprašalnikov za učitelje (N = 70)

V šolskem letu 2011/12 je 20 učiteljev (29,4 %) poučevalo celo leto samo višji nivo, 28 učiteljev (41,2 %) samo osnovnega, 10 učiteljev (14,7 %) pa del šolskega leta višji nivo in del šolskega leta osnovni nivo. Nekateri učitelji (10 oziroma 14,7 %) so pod možnost »drugo« navedli, da poučujejo oba nivoja v istem razredu čez celo šolsko leto. Dva anketiranca nista odgovorila na to vprašanje.

Zanimalo nas je, kako so z zgoraj omenjeno izvedbo poučevanja zadovoljni. Odgovori so bili na štiri stopenjski lestvici. Da so zelo zadovoljni, je odgovorilo 26 učiteljev (37,7 %), zadovoljnih je 38 učiteljev (55,1 %), trije učitelji (4,3 %) so nezadovoljni in dva učitelja (2,9 %) sta zelo nezadovoljna. Aritmetična sredina njihovega zadovoljstva je $M = 3,28$.

Izmed 26 učiteljev, ki so z izvedbo poučevanja zelo zadovoljni, je obrazložitev ocene podalo 20 učiteljev. Svoje visoko zadovoljstvo utemeljujejo z naslednjim:

- *skupina je bolj homogena,*
- *dijaki so bolj motivirani za delo, kar omogoča bolj poglobljeno delo,*
- *dijakom lahko prilagodimo pouk in zahtevnost nalog njihovim sposobnostim, hkrati pa jim tudi omogoča večjo avtonomnost,*
- *lažje delamo s posamezniki na primernem nivoju, več časa za utrjevanje, več priložnosti za neobvezne teme,*
- *dijaki izredno napredujejo v znanju.*

Učitelji (5), ki so izrazili nezadovoljstvo, kot razloge navajajo:

- *Osnovni nivo je glede na znanje zelo širok, dijaki ne razvijejo skupinske dinamike v razredu, ne razvijejo socialnih kompetenc, se ne učijo Z in OD boljših dijakov.*
- *Pomanjkanje motivacije na osnovni ravni.*
- *Pri pouku angleščine bi morale biti vse ure organizirane tako, da bi bili dijaki razdeljeni v majhne skupine.*
- *Težko se navežemo na snov, ki se obravnava v razredu, zato so (predvsem daljši) sklopi nepovezani. Dijaki ure ne jemljejo z enako resnostjo, domačih nalog skoraj ne delajo.*

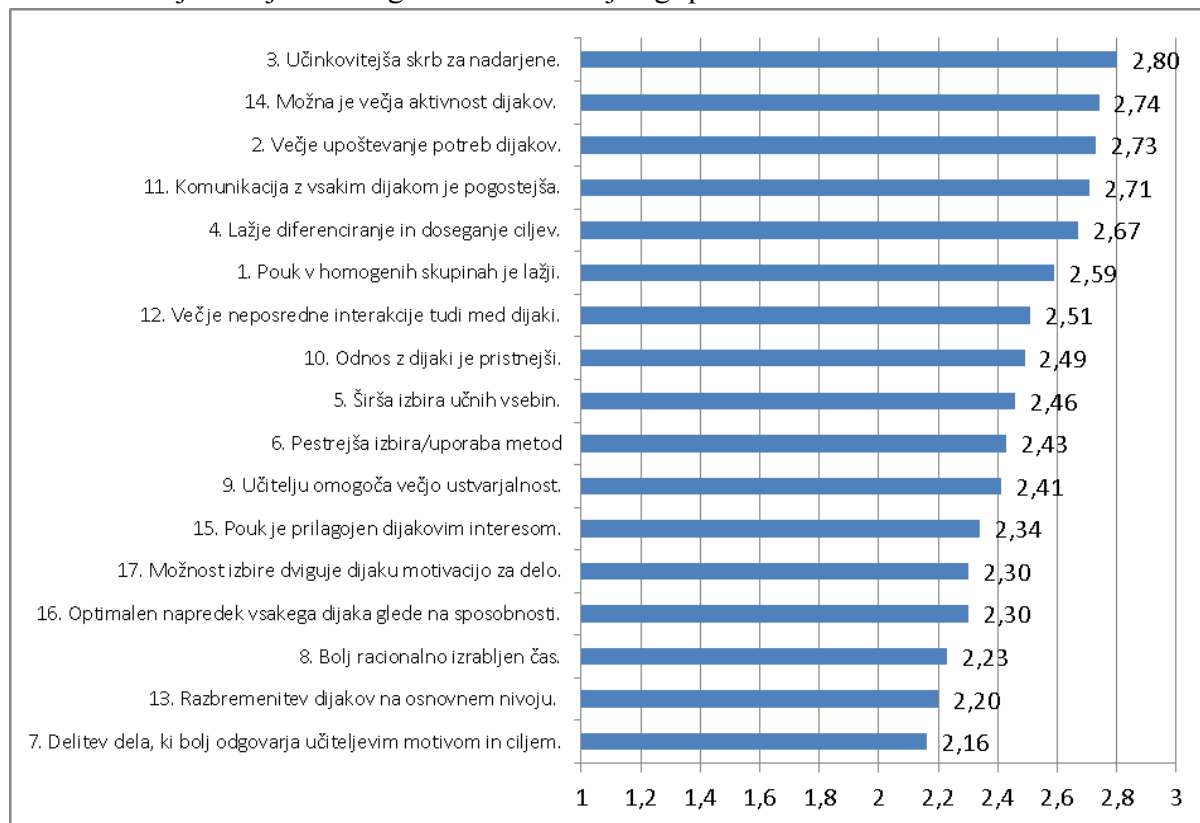
Pogledali smo tudi povezanost med omenjeno izvedbo nivojskega pouka in zadovoljstvom z njo, pri čemer smo ugotovili, da gre za statistično pomembne razlike, a je povezava nizka ($\rho = 0,352$). Najbolj so zadovoljni z izvedbo tisti učitelji, ki celo leto poučujejo le višji nivo. Najnižjo stopnjo zadovoljstva so izrazili učitelji, ki celo šolsko leto poučujejo le osnovni nivo.

Učitelje smo vprašali tudi, ali se jim je zaradi poučevanja na nivojih, spremenil njihov urnik. 51 učiteljev (72,9 %) je dejalo, da se jim urnik ni spremenil, 18 učiteljev (25,7 %) je dejalo, da se jim je, en učitelj pa na vprašanje ni odgovoril. Tiste, katerim se je spremenil, smo povprašali še o njihovem mnenju o spremembi. Če povzamemo, so najpogosteje dejali, da je urnik razbit in imajo veliko prostih ur med poukom (6 učiteljev), nekaterim pa se urnik spremeni le v času projektnih dni (3 učitelji).

60 učiteljev (88,6 %) je dejalo, da »lukenj« nimajo, dva učitelja na vprašanje nista odgovorila, ostalih osem (11,4 %) pa luknje ima, zato ta čas izkoristijo za več različnih aktivnosti: iskanje raznih gradiv za pouk, pripravljajo ali popravljajo šolske naloge in teste, čas za pogovorne ure in konzultacije za dijake, govorilne ure za starše ter razne sestanke.

Ker so šole oziroma učitelji pri odločitvah za nivojski pouk navedle različne razloge za njegovo uvedbo, nas je zanimalo v kolikšni meri se učitelji s temi razlogi strinjajo (Slika 1). Odgovori so bili na tristopenjski lestvici. V največji meri so dejali, da je skrb za nadarjene učinkovitejša ($M = 2,80$), da je možna večja aktivnost dijakov ($M = 2,74$), da so bolj upoštevane potrebe dijakov ($M = 2,73$) in da je komunikacija z vsakim dijakom pogostejša ($M = 2,71$). V manjši meri so se strinjali, da je napredek vsakega dijaka optimalen ($M = 2,30$), da možnost izbire dviguje dijakom motivacijo za delo ($M = 2,30$), da je čas bolj racionalno izrabljen ($M = 2,23$), da so dijaki na osnovnem nivoju manj razbremenjeni ($M = 2,20$) in da je prišlo do take delitve dela, ki bi bolj odgovarjala učiteljevim motivov in ciljem ($M = 2,16$). Ocenjujemo, da so vsi razlogi dokaj visoko ocenjeni in da so torej razlogi za uvedbo nivojskega pouka pravi.

Slika 1: Mnenje učiteljev o razlogih za uvedbo nivojskega pouka – aritmetične sredine.

Lahko povzamemo, da je večina učiteljev z izvedbo nivojskega pouka zadovoljnih ali zelo zadovoljnih. Prednosti nivojskega pouka vidijo predvsem v možnosti prilagoditve pouka dijakom (znanju, aspiracijam, sposobnostim, interesom ...), pogostejši komunikaciji, boljšemu poznavanju dijakov in tudi kot izziv učitelju. Urniki se jim zaradi nivojskega pouka niso bistveno spremenili, če pa že imajo kakšno »luknjo« več, jo izkoristijo za različne aktivnosti, vezane na priprave pouka. Zadovoljstvo je sicer vezano tudi na obliko diferenciacije (pri fleksibilni je potrebno več usklajevanja med različnimi učitelji, a to je pri nekaterih sprejeto kot prednost, pri nekaterih pa kot ovira) in nivo poučevanja (bolj zadovoljni so učitelji, ki poučujejo višji nivo). Med učitelji različnih šol pa so v zadovoljstvu statistično pomembne razlike, kar je povezano tudi s predhodnimi izkušnjami s fleksibilno izvedbo predmetnika, klimo na šoli – predvsem glede pogostosti sodelovanja med učitelji različnih predmetov.

Mnenja ravnateljev o zadovoljstvu dijakov in učiteljev z izvedbo nivojskega pouka (polstrukturirani intervjuji)

Pogledi ravnateljev potrjujejo nekatere ugotovitve iz vprašalnikov dijakov in učiteljev ter tudi samoevalvacijskih poročil.

Ravnatelji menijo, da poskus in uvedba pouka predmetov na dveh nivojih na vsebinski ravni prinaša v kolektive več sodelovanja med učitelji, skupnega načrtovanja, usklajevanja glede ciljev, metod, gradiv, ... vse skupaj pa ugodno vpliva na šolsko klimo. Ocenjujejo, da se v procesu sodelovanja tudi učitelji bolje spoznavajo med seboj, bolje spoznavajo delo kolega, si izmenjujejo izkušnje.

Na organizacijski ravni so na nekaterih šolah morali več pozornosti posvetiti urnikom. Na večini šol le-ta ni problem, če imajo učitelji kakšno »luknjo« več, to lahko izkoristijo za pripravo na pouk, iskanje

gradiv, usklajevanje s kolegom, ... Vsi ravnatelji zagotavljajo, da dijaki zaradi nivojskega pouka nimajo lukenj v urniku. Ravnatelji tako menijo, da so, kar zadeva organizacijsko raven izvedbe, učitelji in dijaki zadovoljni.

Izbor nivoja je bil prepuščen dijakom, a na večini šol so imeli dijaki možnost pogovora z učiteljem. To je omogočilo bolj optimalno odločitev. Menijo, da je to tudi razlog, da je prehodov med nivoji zelo malo (posamezni po koncu prvega leta izvedbe, med letom jih ni).

Prisotnost in učni uspeh

Želeli smo ugotoviti ali obstajajo razlike v prisotnosti pri pouku in učnem uspehu predmeta, ki ga dijak obiskuje na nivoju v primerjavi s prisotnostjo in učenim uspehom istega predmeta v paralelki, kjer ni nivojskega pouka. Pri tem smo naleteli na nekaj objektivnih ovir, zaradi katerih podatkov nismo mogli zbrati v želenem obsegu oziroma primerjalno:

- nekatere šole v poskusu imajo samo en oddelek,
- nekatere šole imajo dva oddelka istega letnika, a oba v poskusu,
- le redke šole so imele elektronsko vodeno prisotnost in elektronsko redovalnico.

Zaradi različnih težav v procesu zbiranja podatkov v nadaljevanju nismo obdelali podatkov o prisotnosti in učnem uspehu v kontrolnih oddelkih.

Prav tako ni bilo smiselno zbirati teh podatkov za predmete, ki se na nivojih poučujejo projektno oziroma v strnjeni obliki, zato nekaj šol sploh nismo zajeli.

Podatke o učnem uspehu smo zbrali in obdelali za angleščino, matematiko, nemščino in slovenščino. Za vse predmete velja, da je delež odlično ocenjenih in prav dobrih dijakov najvišji v skupini z višjim nivojem, delež zadostnih in negativno ocenjenih pa v skupini z osnovnim nivojem.

Rezultati so pričakovani, zagotovo pa same številke ne povedo dovolj o znanju dijakov, saj učitelji v intervjujih in samoevalvacijskih poročilih sporočajo, da je znanje dijakov, ki obiskujejo nivojski pouk »drugačno«, »bolj kvalitetno«, »bolj povezano«.

Pri zbiranju podatkov o izostankih dijakov so imele šole precej težav, če niso imele elektronskega vodenja prisotnosti. Pregled obstoječih pisnih evidenc je zahteval kar nekaj časa.

Podatki kažejo, da je, primerjalno med predmeti, največ izostankov pri matematiki. Primerjalno med nivoji pa je izostankov več v osnovnem nivoju pri vseh predmetih.

Podatke za kontrolne skupine nam je posredovalo le nekaj šol in sicer za angleščino in matematiko, a jih zaradi prej omenjenih zadreg nismo vključili v obdelavo.

V šolskem letu 2012/13 smo dobili naslednje rezultate spremljave prvega cilja.

Spremljava izvedbe nivojskega pouka – obiski šol⁷

Slovenščina

⁷Tu prikazujemo le sklepne ugotovitve predmetnih svetovalcev. Podrobnejši zapisi njihovih obiskov šol so dostopni pri vodji projekta.

Šola 1:

Izbrani model fleksibilne diferenciacije pri delu učnih ur v 1., 2. in 3. letniku predmeta slovenščina je namenjen motiviranim dijakom, saj zahteva kar nekaj dodatnega domačega dela, od učiteljev pa veliko discipline pri obravnavi učnih vsebin in doseganju ciljev ter natančno načrtovanje dela.

Rezultati so nedvomno vidni, sam model pouka pa je prezapleten, da bi bil uporaben v vseh učnih okoljih.

Šola 2:

Fleksibilna diferenciacija pri 1 uri pouka tedensko je vsekakor dobrodošla zaradi manjšega števila dijakov v razredu, to pa prispeva k večji aktivnosti dijakov in s tem tudi k aktivnemu pridobivanju znanja.

Šola 3:

Model fleksibilne diferenciacije pouka slovenščine (ter tudi matematike in angleščine) v 1. letniku je učinkovit zaradi možnosti izravnave znanja ob vstopu v srednješolsko izobraževanje ter utrjevanja manj znanih vsebin in ciljev, kar zagotovo vpliva na uspešno nadaljevanje izobraževanja v višjih letnikih.

Priporočljivo je, da se tudi višjemu nivoju v 1. letniku nameni 35 ur dodatnega pouka slovenščine, saj mu je sedaj odmerjenih le skromnih 12 ur.

Šola 4:

Primer zunanje diferenciacije pri pouku slovenščine v poskusu je model, ki temelji na interesih učencev po izoblikovanem odnosu do predmeta v 1. letniku, zato je delitev prisotna v 2., 3. in 4. letu izobraževanja. Po mnenju učiteljev in učencev so prednosti v manjšem številu učencev v razredu, tako osnovnega kot višjega nivoja, to pa spodbuja ustvarjalnost, možnost aktivnega sodelovanja in izražanja lastnega mnenja pri pouku.

Ker se za višji nivo odločajo (večinoma) humanistično usmerjeni dijaki, je poudarek na problemski obravnavi književnosti, pri osnovnem nivoju pa učitelji, skladno z opredelitvijo v veljavnem učnem načrtu, enakomerno pozornost namenjajo jezikovnemu in književnemu pouku.

Glede na to, da število učnih ur ni povečano, dijaki višjega nivoja vsaj deloma nadgrajujejo oz. poglobljajo znanje tudi z domačim delom.

Angleščina

Na vseh šolah je pogovor z učitelji potekal o prednostih nivojskega pouka: možnost približevanja potrebam posameznih dijakov (ker so manjše skupine), prilagajanje dinamike dela specifični učni skupini; in tudi o možnih pasteh – večjih razhajanjih med skupinami in o tem, v čem se rezultati nivojskih skupin razlikujejo od splošnih oddelkov. Učitelji uporabljajo isti učbenik, skupaj načrtujejo ure obeh nivojev. Izvedba nivojskega pouka je na nekaterih šolah fleksibilna, na nekaterih pa zunanja. Temu prilagajajo tudi število učiteljev. Manj težav vidijo pri fleksibilni diferenciaciji, saj je del pouka skupnega, na posebni uri pa se bolj posvetijo interesom skupine oziroma sposobnostim. Dijaki obeh skupin so izpostavili pomen razvijanja govorne zmožnosti – v manjših skupinah pridejo večkrat »na vrsto«, je manj strahu pred nastopom, se lažje vključijo v razpravo itd.

Matematika

Šola 1:

Pri pouku v osnovni nivojski skupini je profesorica upoštevala načelo od znanega k neznanemu, razlago je prilagodila, predlagala je uporabo memotehnike za zapomnitev formul.

Pouk v višji nivojski skupini je bil usmerjen v reševanje običajnih (klasičnih) nalog. Na višjem nivoju primanjkuje reševanje problemskih nalog, odprtih nalog, preiskovalnih nalog; nalog, ki bi jih lahko reševali s pomočjo tehnologije oz. bi jim bila tehnologija v podporo.

Učiteljici sta povedali, da skupini pišeta različni preizkus znanja, da je lažje delati z manjšo skupino dijakov.

Dijaki v skupini osnovnega nivoja so povedali, da lažje sprašujejo učiteljico, če česa ne znajo, in da je dobro to, da je skupina majhna.

Dijaki v skupini višjega nivoja so povedali, da jim je tak način pouka v redu, ker delajo tudi drugače (raziskovalne naloge), da gredo hitreje čez lažje primere, da se zaustavijo ob težjih primerih.

Šola 2:

Razgovor je tekel o minimalnih standardih, ki jih mora aktiv potrditi za posamezni letnik. Ker tega aktiv ni imel, jim je bila obljudljena pomoč in sodelovanje pri oblikovanju le-teh.

Pouk: Razlaga in delo v skupini višjega nivoja se prilagaja dijakom: s smiselno uporabo tehnologije, prilagajanja tempa dela posameznim dijakom, zahtevnostjo nalog.

Šola 3:

V osnovni skupini je bilo presenetljivo, da je naloge na tablo reševala učiteljica in ne morda dijak, ki je nalogo znal rešiti. Grafe kotnih funkcij je učiteljica risala na tablo s prosto roko, brez uporabe mreže in točnega merila, mreže. Kljub temu, da je bila v učilnici tehnologija (računalnik, projektor), je učiteljica ni uporabljala. Uporaba tehnologije bi v veliki meri pripomogla k natančnejšemu risanju grafov, uporabi točnega merila, kar bi gotovo imelo za posledico to, da bi dijaki v tej skupini tudi lažje in bolje razumeli predstavljeno vsebino.

Po kratkem pogovoru z nekaterimi dijaki osnovnega nivoja, so le-ti povedali, da jih ni sram in strah vprašati, če česa ne znajo, da jim je v redu to, da se vsebine počasi obravnavajo, da se rešuje njim primerne naloge.

Dijaki višjega nivoja so poudarili to, da jim je dobro to, da ne delajo lažjih nalog dolgo časa in da jih je manj v skupini.

Šola 4:

Razgovor je tekel o zapisu metod in oblik dela, iz katerih se razbere način dela v razredu in diferenciacija. Dogovor je bil, da v LP zapišejo prevladujoče oblike in metode dela, ki jih uporabljajo v posamezni nivojski skupini, v sprotni pripravi, pa jih bodo natančneje opredelili. Pri pouku na višjem nivoju primanjkuje reševanje problemskih nalog, odprtih nalog, preiskovalnih nalog, nalog, ki bi jih lahko reševali s pomočjo tehnologije oz. kjer bi bila tehnologija v pomoč pri reševanju oz. bi z njeno pomočjo lahko preverjali rezultate. Učitelj spremlja delo dijaka, ki rešuje na tablo, ostalih dijakov ne spremlja in jim ne nudi pomoči; ne hodi po razredu z namenom spremljanja dijakovega dela in napredka.

Dijaki višjega nivoja so mi povedali, da jim je v redu to, da so skupine majhne, da jim je tempo dela prilagojen. Dijaki v osnovnem nivoju so povedali, da lažje kaj vprašajo, da se jim drugi ne smeji, da je učiteljica pripravljena večkrat razlagati in da jih je v skupini manj.

Šola 5:

Učiteljica je povedala, da vidi več prednosti v takem načinu dela: da je manj dijakov, da so sposobnejši deležni tudi drugih, zahtevnejših vsebin, da jim je tempo dela prilagojen, da lahko z dijaki pogleda tudi vsebine, ki niso v UN, so pa za dijake zanimive in jim približajo matematiko z drugega zornega kota. Dijaki višjega nivoja so mi povedali, da jim je v redu to, da so skupine majhne, da jim je tempo dela prilagojen. Dijaki v osnovnem nivoju so povedali, da lažje kaj vprašajo, da se jim drugi ne smeji, da je učiteljica pripravljena večkrat razlagati in da jih je v skupini manj.

Šola 6:

Razgovor je tekel o zapisu metod in oblik dela, iz katerih se razbere način dela v razredu in diferenciacija. Učitelj je povedal, da so nekatere metode in oblike dela predvidljive pri določeni vsebini, druge pa ne in se prilagajajo skupini, ki jo poučujejo. Učitelji so povedali, da veliko prednost vidijo v tem, da so skupine manjše in da se lažje posvetijo manjšemu številu dijakov. Dijaki na osnovni

skupini lažje sprašujejo, če česa ne razumejo. Dijaki so povedali, da jim je všeč, da so v manjši skupini, da jim je všeč to, da delajo tudi težje naloge in da se ne zaustavljajo pri lažjih nalogah.

Šola 7, 8, 9:

Pogovori z učitelji so bili v glavnem usmerjeni na načrtovanje, zapis priprav, iz katerih bo vidna diferenciacija. Učitelji so povedali, da tega ne zapisujejo v LP, ampak da imajo to zapisano v dnevnik pripravah. Dogovor je bil, da bi v LP zapisali prevladujoče metode in oblike dela v posameznem nivoju, v dnevnik pripravah pa bo točen in podroben zapis.

Zgodovina

Šola 1:

Diferencirajo učne cilje pri obravnavi izbirne širše tretjega letnika, tako da je pri višjem nivoju večji poudarek na uresničevanju proceduralnih ciljev (spretnosti in veščine) in na odnosnih ciljih (odnosi, stališča, ravnanja in naravnost).

Nivojski pouk omogoča bolj intenzivno delo z nadarjenimi dijaki, z bolj zainteresiranimi dijaki in bolj poglobljeno usvajanje znanja. V tednih izvajanja nivojskega pouka ločijo dijake dveh oddelkov tretjega letnika na osnovni nivo – pouk poteka v dveh oddelkih, poučujeta dva različna profesorja. Dijaki višjega nivoja prihajajo iz obeh oddelkov, združeni so v eno skupino. V času projektnega tedna pouk poteka v strnjениh oblikah, zato uvedejo nov urnik s fleksibilno organizacijo pouka.

Pri osnovnem nivoju so izbirno širšo temo obravnavali z ogledom videa in obiskom muzeja, pri višjem nivoju pa z obiskom muzeja, zgodovinskim terenskim delom, delom z zgodovinskimi viri in pogovorom. Dijaki so tudi pisali esej z naslovom Industrializacija in socialno vprašanje.

Pri preverjanju in ocenjevanju znanja so dijaki na višjem nivoju reševali dodatna vprašanja za bonus točke, za bonus točke so pisali tudi krajši esej.

Šola 2:

Nivojski pouk se navezuje na fleksibilno organizacijo pouka, ki jo pri predmetu zgodovina izvajajo tako, da so zgodovini namenili v prvem in drugem letniku po 105 ur, v tretjem dvakrat po 70 ur za oba ločena nivoja, v četrtem letniku pa še 105 ur priprav na maturo za maturitetno skupino. Zgodovine kot obveznega predmeta v četrtem letniku ni, zato so snov četrtega letnika v celoti prenesli v tretji letnik, snov tretjega in drugega letnika pa razporedili med prvi in drugi letnik.

Pouk osnovnega nivoja zajema temeljna znanja po učnem načrtu, višji nivo pa izbrane vsebine obveznih in izbirnih širših tem četrtega letnika poglobljeno z večjo aktivno vlogo dijakov.

Nivojski pouk v tretjem letniku so načrtovali v skladu z učnim načrtom v povezavi s humanističnimi predmeti (slovenščina, zgodovina, glasba, likovna umetnost). Obravnavanje snovi poteka sočasno pri vseh naštetih predmetih (npr. obdobje baroka se izvaja istočasno pri vseh štirih predmetih). Cilj takega poučevanja je uporaba pridobljenega znanja pri vseh predmetih in trajnejše pomnjenje snovi.

Še vedno pa potekajo medpredmetne ure v povezavi z drugimi predmeti. V ta namen imajo v urniku rezervirano prosto uro za vse razrede istočasno (PIO ura).

Preverjanje in ocenjevanje znanja pa je na osnovnem nivoju potekalo tako, da so dijaki prejeli tri ocene iz pisnega in eno iz ustnega ocenjevanja znanja, na višjem nivoju pa dve oceni iz pisnega, eno iz ustnega ocenjevanja znanja, eno oceno pa za seminarsko nalogo, ki je lahko obsegala predstavitev filma z zgodovinsko tematiko, enega kriznega žarišča iz časov hladne vojne in predstavitev tem iz knjige Slovenska novejša zgodovina.

Geografija

Šola 1:

Model nivojskosti obsega 10 ur ali okrog 14 % in se izvaja v obliki t. i. projektnih tednov. Na višjem nivoju učiteljice poučujejo poglobljeno, a se pojavlja vprašanje, v čem je bistvena razlika med

običajnim in »poglobljenim« poukom zlasti z vidika rezultatov. Dobro je, da se upošteva zanimanje dijakov, a po našem mnenju delež ur ne omogoča bistvene razlike v znanju (dosežkih) dijakov.

Šola 2:

Model nivojskosti omogoča pravo nivojskost, saj poteka pri vseh urah. Glede na možnost, da se dijaki delijo v dve manjši skupini, se kaže močno olajšano in tudi kakovostnejše poučevanje v osnovnem nivoju. V konkretnem primeru to zmanjšuje razlike med nivojema, ki v končni fazi niso tako vidne. Poučevanje poteka vsebinsko vzporedno za oba nivoja, zato je nujno potrebno sprotno dogovarjanje in sodelovanje učiteljic (timsko delo). Vprašanje je, v kolikšni meri bo naveden način nivojskosti možen tudi drugod, a delne ugotovitve kažejo znaten dvig rezultatov oz. dosežkov pri dijakih.

Psihologija

Šola 1:

Pouk poteka v 70 urah v prvem letniku za celotno skupino. V drugem in tretjem letniku pa se dijaki lahko prostovoljno vključijo v skupino z višjim nivojem – tega dodatnega pouka je po 35 ur letno.

Pouk se od pouka v rednih oddelkih razlikuje v velikosti skupine, v času, ki ga v izbirni skupini lahko namenijo poglobitvi v tematiko in v približno 50 % dodatnih tem, ki jih skupaj z dijaki izbere učitelj iz nabora izbirnih tem v učnem načrtu. Preostale teme iz rednega UN poglobijo tako, da dijaki sami iščejo po virih in da izvedejo več vaj. Didaktika pouka je enaka v poskusnem in ostalih oddelkih. Učiteljica meni, da s tem dosega višjo kakovost, uporabnost, prenos v vsakdanje življenje in krepitev interesa. Pozitiven doprinos poskusa je v tem, da dijaki, ko si enkrat vzamejo več časa za neko temo, spoznajo, zakaj in kako jih nekaj zanima.

Šola 2:

Pouk poteka v dveh paralelkah v tretjem letniku za celotno skupino (70 ur). Eno paralelko poučuje učiteljica psihologije, drugo svetovalna delavka, ki je po izobrazbi psihologinja. Enkrat mesečno izvedeta diferenciacijo, tako da sta obe učiteljici hkrati v eni od paralelk, nato še v drugi. Dijaki se razdelijo na dve skupini: višji nivo poučuje ena od učiteljic, v drugi skupini pa druga učiteljica istočasno vodi pouk na osnovni ravni.

Sociologija

Šola 1:

Pouk poteka v 70 urah v drugem letniku za celotno skupino. V drugem in tretjem letniku pa se dijaki lahko prostovoljno vključijo še v skupino z višjim nivojem – tega dodatnega pouka je po 35 ur letno.

Premik iz tretjega v drugi letnik je dobrodošel. Poskus učiteljici omogoča, da teme obdelata takrat, ko so aktualne, ne pa po vrstnem redu v učnem načrtu. Pohvali tako prenovljeni učni načrt kot uporaben učbenik za 4. letnik.

Šola 2:

Pouk poteka v 70 urah v drugem letniku v dveh paralelkah, po UN za sociologijo. Sredi leta oblikujejo iz dveh paralelk 3 skupine, ena je za višji nivo. Diferenciacijo izvajajo v obliki projektnih dni, ista tema za oba nivoja. Pri pouku pomagata knjižničarka in pripravnica.

Fizika

Šola 1:

Namen diferenciacije, kot jo izvajajo, je da lahko sposobnejšim dijakom omogočijo hitrejšo usvajanje enostavnejših ciljev in se lahko nato več časa ukvarjajo s kompleksnejšimi temami in z več samostojnega eksperimentalnega dela. Pri večini ur dijaki tudi samostojno (v parih) izvajajo meritve in eksperimente, vezane na obravnavane teme. Dijaki so zelo zadovoljni, ker je pri pouku velik poudarek na samostojnem eksperimentiranju. Učitelj bi želel možnost, da dela nivojsko tudi v 1. in 2. letniku, ne le v 3.

Šola 2:

Diferenciacija poteka predvsem na nivoju izbirnih vsebin iz učnega načrta in za nekatera posebna znanja. Dijaki lahko izberejo dodatno uro fizike, ob tem imajo še dve »običajni« uri skupaj vsi. Teste pišejo vsi skupaj in enake za vse. Zaradi dodatnih ur pri posameznih predmetih dijaki nimajo »lukenj« v urniku.

Pri dodatni uri obdelajo nekatera dodatna posebna znanja in nekatere izbirne vsebine. Diferenciacija pri »rednih« urah je redka, predvsem se izvaja, ko so projektni dnevi, kjer si lahko sposobnejši dijaki izberejo zahtevnejše naloge. Dijaki so zelo zadovoljni s tem načinom izvedbe fizike.

Kemija

Šola 1:

Nivojskost pri kemiji izvajajo v okviru 3 projektnih dni v sklopu 10 ur, kot dodatne ure – samostojno eksperimentalno delo. Projektni pristop pomeni enkratni dogodek za dijake, bolj kot zanimivost ... Veljalo bi razmisliti o možnosti vključevanja nivojskosti tudi pri rednih laboratorijskih vajah, kjer se dijaki delijo na skupine. Večjo pozornost bi veljalo nameniti tudi ciljnemu načrtovanju s ciljem, da dijaki dosegajo ista znanja po različnih (njim bližjih) poteh. Trenutno so sicer oboji obravnavali isto vsebino, vendar se tako procesni in vsebinski cilji razlikujejo.

Šola 2:

Nivojskost pri kemiji izvajajo v okviru projektne tedna – strnjena oblika (maj – junij), v obsegu do 50 ur. Dijaki sami izberejo nivo. Projektni pristop je za dijake bolj kot zanimivost. Veljalo bi razmisliti o možnosti vključevanja nivojskosti tudi pri rednih laboratorijskih vajah, kjer se dijakom ponudi možnost različne zahtevnosti izvedbe poskusa od natančnega sledenja navodilom do načrtovanja, argumentiranja, kritičnega vrednotenja eksperimentalnih postopkov/rezultatov, ...

Biologija

Šola 1:

Iz samega koncepta je razvidno, da takšen način organizacije pouka prinaša številne prednosti. Pri biologijo lahko tako z dijaki, ki po posvetovanju z učiteljem izberejo višji nivo, poglobljajo in nadgrajujejo posebna znanja, ali pa nadgrajujejo znanje obveznega programa UN za biologijo. Med projektnimi dnevi, v okviru katerih se organizira nivojski pouk pri biologiji, se namreč organizirajo dejavnosti med poukom tako, da učenci višjega nivoja nadgrajujejo cilje obveznega programa z doseganjem ciljev izbirnega in maturitetnega programa.

Znanje dijakov je, ne glede na izbiro nivoja, ocenjeno po enakih kriterijih za ocenjevanje. Dijaki imajo na pisnem preverjanju znanja možnost izbrati dodatna vprašanja, ki jim prinesejo dodatne točke. Dijakom se zdi takšna oblika dela koristna, ker lahko glede na svoj interes pridobivajo nova znanja.

Nemščina

Šola 1:

Učiteljice glede na nivo diferencirajo vsebine, dejavnosti, učne oblike in metode dela ter učna sredstva. Čeprav gre za zunanjo diferenciacijo in številčno manjšo učno skupino, učiteljica pri načrtovanju vsebin in operativnih učnih ciljev upošteva dejstvo, da skupina višjega nivoja nikakor ni homogena, saj so med dijaki opazne razlike glede motiviranosti, jezikovnih zmožnosti, učnih stilov in metodične dojemljivosti. Učiteljica spretno prepleta učne metode in oblike ob vključevanju različnih učnih sredstev in IKT, tako da je učna klima prijetna in ustvarjalna, dijaki motivirani.

Tako učiteljice kot dijaki so z obliko diferenciacije zadovoljni in želijo z izvajanjem nivojskega pouka tudi nadaljevati. Edini problem, ki so ga izpostavili oboji, je pisanje identičnih preizkusov za ocenjevanje znanja.

Šola 2:

Učiteljice glede na nivo diferencirajo vsebine, dejavnosti, učne oblike in metode dela ter učna sredstva. Na višjem nivoju dodajajo avtentična besedila za bogatenje besedišča in poglobljanje učne snovi, obravnavajo več literarnih besedil in dijaki so pri delu bolj samostojni. Pouk je zasnovan tako, da vključuje več medpredmetnih povezav, več je izkustvenega učenja. Učiteljica ugotavlja, da je učni tempo bistveno hitrejši kot na osnovnem nivoju oz. v razredih, ki se ne delijo na nivojske skupine in v svoji skupini lažje spodbuja nadarjene dijake, da svoje znanje dodatno obogatijo. Na osnovnem nivoju pretežno utrjujejo temeljna znanja, veliko je dodatnih razlag. Učiteljica, ki poučuje osnovni nivo, je izrazila nezadovoljstvo glede motiviranosti dijakov, ki je na nizki ravni – številčna majhnost skupine se ji zdi le delna prednost, saj pouk ni dovolj dinamičen, predvsem pa v skupini ni učno zmožnejših dijakov, ki bi bili zgled šibkejšim in dajali pobude.

Učiteljici timsko sodelujeta, načrtujeta vsebine in cilje, ki jih diferencirata glede na nivo. Skupno načrtujeta tudi pisno preverjanje znanja za oceno, vendar preizkuse sestavlja vsaka sama za svojo skupino.

Dijaki zunanjo diferenciacijo zelo pozitivno sprejemajo in so v glavnem izpostavili prednosti, ki jih ta oblika pouka zanje prinaša, problemov praktično ne vidijo.

Spremljava izvajanja UN za nove izbirne predmete⁸

Tako z intervjuji kot z anketnim vprašalnikom za učitelje smo želeli pridobiti njihovo mnenje o UN in izvajanju pouka in sicer o: ustreznosti opredelitve predmeta, splošnih ciljih predmeta, operativnih ciljih in vsebinah, standardih znanja, didaktičnih priporočilih ter organizacijsko kadrovske in materialnih pogojih za izvedbo. Pri dijakih pa so nas zanimali razlogi za izbor, vpliv na motivacijo, vpliv na učenje drugih predmetov, pozitivne izkušnje, načini dela pri pouku in zaključne ocene.

UN ASTRONOMIJA

SKLEP: po mnenju učitelja je učni načrt za izbirni predmet astronomija v gimnazijah ustrezen, pomeni obogatitev izobraževalne ponudbe šole in je izvedljiv tudi v drugih šolskih okoljih.

SKLEP: po mnenju dijakov je izbirni predmet astronomija obogatil izobraževalno ponudbo šole (nova, zanimiva znanja, razvijanje veščin za terensko in raziskovalno delo, pridobivanje uporabnih znanj). Vsebine in načini dela pri predmetu so spodbujali dijaško aktivnost in pridobivanje uporabnih znanj ter razvijanje miselnih in praktičnih veščin.

UN KREATIVNO PODJETNIŠTVO

SKLEP: po mnenju učiteljev je učni načrt za izbirni predmet kreativno podjetništvo v gimnazijah ustrezen, pomeni obogatitev izobraževalne ponudbe šole in je izvedljiv tudi v drugih šolskih okoljih.

SKLEP: po mnenju dijakov je izbirni predmet kreativno podjetništvo spodbujal interes za podjetništvo, razvijanje inovativnih idej, samostojnega dela, dela v skupinah in pridobivanje znanj in razvijanje veščin v avtentičnih situacijah. Načini izvajanja predmete so omogočali aktivno delo dijakov s pomočjo računalnika.

UN PROJEKTNO DELO Z OSNOVAMI RAZISKOVALNEGA DELA

SKLEP: po mnenju učiteljev je učni načrt za izbirni predmet projektno delo z osnovami raziskovalnega dela uresničljiv v prilagojenih pogojih dela, kjer predstavlja projektni pristop temeljno strategijo dela pri večini šolskih predmetov. Cilji se uresničujejo v medpredmetnem sodelovanju, tiskem povezovanju učiteljev in aktivnosti se izvajajo v veliki meri izven učilnice (učni poligoni, raziskovalni instituti, druga življenjska okolja).

---

⁸Navajamo le sklepne ugotovitve. Podrobnejši zapis ugotovitev intervjujev in vprašalnikov je dostopen pri vodji projekta.

SKLEP: izbirni predmet projektno delo z osnovami raziskovalnega dela je obvezni izbirni predmet za dijake, ki so vključeni v PRO oddelke. Predmet spodbuja in razvija znanja in veščine za projektno in raziskovalno delo. Pri izvajanju aktivnosti dijaki razvijajo številne osebne lastnosti (organiziranost, smisel za sodelovanje v skupini, samoiniciativnost, samozavest, ...) in občutek za odgovorno ravnanje v družbi.

Prisotnost pri pouku predmetov na nivojih in učni uspeh

V šolskem letu 2012/13 smo podatke o učnem uspehu zbrali in obdelali za angleščino (10 šol), matematiko (11 šol), nemščino (2 šoli), slovenščino (3 šole), fiziko (3 šole), kemijo (4 šole), biologijo (3 šole), zgodovino (2 šoli) in geografijo (2 šoli). Na vseh šolah smo dobili podatke za oddelek v poskusu in kontrolne oddelke.

Praviloma imajo najvišjo povprečno oceno dijaki v višjem nivoju. Tam je največ odlično ocenjenih in prav dobrih dijakov. Največ zadostnih in negativno ocenjenih dijakov je v skupini z osnovnim nivojem. Običajno je povprečna ocena v kontrolni skupini višja kot v skupini z osnovnim nivojem. Izjemi: zgodovina, kjer imata obe skupini v poskusu boljše povprečje kot kontrolne skupine in psihologija, kjer je v kontrolnih skupinah povprečna ocena višja kot v poskusnih oddelkih.

Glede zbiranja podatkov o izostanki letos šole niso poročale o težavah. Po koncu pouka so nam šole sporočile podatke o izostankih pri posameznih predmetih, pri katerih je pouk potekal diferencirano. Podatke lahko primerjamo s številom izostankov pri istih predmetih v kontrolnih oddelkih. Nekaj šol kontrolne skupine ni imelo, ker so poskus izvajali z edinim(a) oddelkom(a).

Ugotovljamo, da je največ izostankov pri pouku predmetov na osnovnem nivoju, najmanj pa pri pouku predmetov na višjem nivoju. Izjema je angleščina, kjer je izostankov v kontrolni skupini manj kot pri višjem nivoju, a razlike niso statistično pomembne.

Izbor predmetov za pripravo na maturo

Ob zaključku tretjega letnika so dijaki izbrali predmete za pripravo na maturo. Nas je zanimal izbor četrtega in petega predmeta. Zanimalo nas je, kakšen delež dijakov je izbral predmet, ki so ga poslušali na dveh ravneh. Število šol je relativno majhno, na dveh ravneh so v treh letih izvedbe poskusa izvajali: biologijo in fiziko na 5 šolah, kemijo na 6 šolah, geografijo, zgodovino, psihologijo, sociologijo pa na 3 šolah.

Med dijaki iz poskusnih in kontrolnih oddelkov najdemo večinoma enake deleže izbora nekega predmeta (oz. so med deleži razlike, ki niso statistično pomembne). Pri treh izbirnih predmetih smo odkrili statistično pomembne razlike:

- delež dijakov, ki so izbrali **kemijo**, je v poskusnih oddelkih (N = 249) s 30 % **manjši** od deleža v kontrolnih oddelkih, kjer je kemijo izbralo okoli 40 % dijakov. ($t = -2,726$)
- delež dijakov, ki so izbrali **psihologijo**, je v poskusnih oddelkih (N = 85) s 33 % **manjši** od deleža v kontrolnih oddelkih, kjer je psihologijo izbralo okoli 49 % dijakov. ($t = -2,242$)
- delež dijakov, ki so izbrali **zgodovino**, je v poskusnem oddelku (N = 85) z 9 % **manjši** od deleža v kontrolnih oddelkih, kjer je zgodovino izbralo okoli 21 % dijakov. ($t = -2,373$)

Naša predpostavka je bila, da imajo dijaki, ki izberejo nek predmet na višjem nivoju, visok interes zanj. In nadalje, da visok interes vpliva na izbor predmeta za pripravo na maturo. Očitno visok interes ni edini, ki vpliva na izbor predmeta. Dijaki so namreč zelo pragmatični pri tem izboru. Po mnenju

vodij timov nanj vplivajo npr.: urnik pouka izbirnih predmetov; verjetna menjava učitelja; ugotovitvi, da je predmet zelo zahteven in da je sam pouk na nivojih velikokrat dinamičen, poteka v avtentičnem okolju; nekateri predmeti so bolj privlačni za želeni vpis; nekateri predmeti so bolj ustrezni za bodoči študij; na šoli preveč dijakov izbere nek (popularen) predmet, ker računa, da bodo z manj truda dosegli ugoden izid; izrazito pogost izbor, npr. geografije, se znotraj šole pozna pri manjšem izboru psihologije, biologije in zgodovine; učitelji so za višji nivo vzpostavili višja merila, kar je pri dijakih, ki jih niso v celoti dosegli, prineslo nižjo oceno, zato so dijaki tako posledično izbrali predmet, za katerega menijo, da bodo pri njem lažje prišli do boljše ocene in več točk; pouk tega predmeta kot priprava na maturo pa ni tako atraktiven. Torej interes ni več v ospredju. Pri izboru psihologije je mogoče vplivala tudi končna ocena, saj je ta v kontrolnih oddelkih višja kot v poskusnih.

Drugi cilj: Ugotoviti učinek različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka na znanje.

Ugotovitve iz prvega polstrukturiranega intervjuja so zelo splošne. Ravnatelj v vseh šolah trdijo, da so izkušnje s fleksibilno izvedbo pozitivne, učitelji so zadovoljni. Pripravljeni so svoje izkušnje posredovati drugim šolam. Težave, ki so jih izpostavili, so npr. pomanjkanje prostora za vrsto aktivnosti istočasno, organizacija urnika in občasno neenakomerne obremenitve učiteljev.

V drugem intervjuju so bila vprašanja nekoliko bolj usmerjena v izvedbo.

Šola 1:

Izvajajo predmete FIZ, KEM in BIO v obsegu 25 do 50 ur (izbira dijaka) na osnovnem in višjem nivoju (izbira dijaka) v več strnjenih oblikah – en del teh ur poteka v projektne tedne, drugi del pa ob koncu tedna. Izkušnje po prvem letu so pozitivne, zato v tem letu niso nič spreminjali glede organizacije, so pa priključili še matematiko. Dijaki so seveda v času izvedbe strnjenih oblik bolj obremenjeni. Tudi učitelji so neenakomerno obremenjeni, a sprejemajo tak način dela, saj opažajo, da so dijaki zelo aktivni, motivirani. Po mnenju ravnatelja je prenos modela možen na vse oddelke in tudi v druge šole, je pa seveda pogojen s financami.

Šola 2:

Izvajajo štiri sklope (naravoslovni, družboslovni, jezikovni in podjetniški). Vsi potekajo istočasno, tri ure skupaj; dijak izbere enega. Medpredmetno povezovanje poteka uspešno. Učitelji so sicer neenakomerno obremenjeni, a so zelo zadovoljni, saj jim delo v teh sklopih daje večjo možnost kreativnega dela. Z dijakih v teh oblikah vzpostavljajo stik na drug način. Menijo, da ta izvedba (skupaj z vsebino, seveda) vpliva na večje znanje dijakov. Zaradi teh sklopov dijaki niso dodatno obremenjeni. Prenos na druge šole je možen, ena je že pokazala interes za to izvedbo.

Šola 3:

Predmete ZGO, GEO, PSIH, SOC, BIO, KEM in FIZ izvajajo v strnjeni obliki (4 ure tedensko, izmenjaje v prvem ali drugem ocenjevalnem obdobju), 2 uri sta blok uri, ostale pa razporejene v urniku. Zaradi izbrane oblike so dijaki manj obremenjeni, saj imajo manj predmetov v urniku. Ne opažajo razlik v znanju. Zaradi diskontinuitete predmetov ne opažajo težav, 75 % dijakov tak predmetnik podpira. Medpredmetno povezovanje poteka pri projektne učnem delu. Prenos modela na druge šole je možen, je pa potrebno imeti sodo število oddelkov, da se izidejo vse kombinacije z učitelji.

Šola 4:

Izvajajo premik predmetov med letniki: psihologijo v prvem letniku, fiziko od 2. l. – 4. l., zgodovino pa od 1. l – 3. l. po 3 ure. Premikajo tudi nekaj ur LU in glasbo, da lahko izpeljejo vzporedne obravnave vsebin pri različnih predmetih. Prenosi predmetov so se pokazali kot zelo ustrezni. Učitelji ugotavljajo, da ni težav zaradi prekinitve poučevanja fizike med OŠ in 2. l.; menijo, da so dijaki pri fiziki bolj uspešni, saj imajo predznanja matematike večja. Pri vzporednih obravnavah vsebin pri ostalih predmetih pa so

znanja bolj povezana. Problem, povezan z izvedbo tega modela (vključno z nivojskim poukom) je, da dijaki ne morejo izbrati izbirnih predmetov. S tem so bili seznanjeni v začetku poskusa.

Šola 5:

Izvajajo premik predmetov in poučevanje predmetov v strnjениh oblikah. Tako v 1. 1. informatiko strmejo v prvo ocenjevalno obdobje, FIZ pa 35 ur v drugo ocenjevalno obdobje. Ostalih 35 ur dodajo FIZ v 2. 1. Glasbo premikajo iz 1. 1. v 2. 1. in jo izvedejo strnjeno v prvem ocenjevalnem obdobju. Izkušnje so pozitivne, saj so dijaki (športniki) v spomladanskem času manj obremenjeni, treningov je namreč več. Zamik fizike se kaže kot zelo ustrezen, saj imajo dijaki več znanja iz matematike in so bolj uspešni.

Šola 6:

V fleksibilno izvedbo so vključeni predmeti KEM, BIO, FIZ, ZGO, GEO, v 2. 1. pa tudi informatika. Izvajajo strnjene oblike pouka glede na učne sklope, ciklično skozi vse leto. Del pouka poteka tudi v drugih institucijah. Urnik je kvalitetno pripravljen, delo poteka nemoteno, izboljšalo se je celo vzdušje na šoli. Z dijaki, ki so vključeni v ta naravoslovni sklop, precej dela poteka tudi individualno, veliko dela je usmerjenega v raziskovanje. Zadovoljni so tako dijaki kot starši, pa tudi učitelji, saj jim tako delo omogoča boljše poznavanje dijakov in strokovno rast. Profesor matematike meni, da se ti dijaki učijo na drugačen način, so torej bolj uspešni tudi pri matematiki, kar kaže na transfer znanja in veščin učenja.

Različne šole torej zelo različno izvajajo ta element, odvisno od njihovih lastnih ciljev v poskusu in tudi objektivnih možnosti. Vsaka zna utemeljiti svojo izbiro in izvedbo, poznajo tudi omejitve. Vse so pripravljene izkušnje deliti z drugimi. Zanimajo jih zlasti učinki premikov predmetov.

V šolskem letu 2012/13 smo na obiskih šol dobili naslednje rezultate.

Šola 1:

Pogovoru so prisostvovali ravnatelj, vodja tima, učiteljica glasbe in učitelj fizike. Posebnosti v predmetniku so strnjena izvedba informatike in glasbe ter premik fizike v drugo polletje in več ur v drugem letniku. Ob tem izvajajo tudi alternativne oblike ocenjevanja, dijake pa razbremenjujejo z ocenjevanjem tako, da isti izdelek (npr. seminarsko nalogo) ocenita dva učitelja (npr. slovenščina, informatika ali slovenščina, glasba).

Ugotavljajo, da premik predmetov oz. strnjena izvedba pozitivno vpliva na zadovoljstvo in znanje dijakov. Učiteljica GLA utemeljuje, da je delo na takšen način lažje. Priprave na pouk so krajše, ure so bistveno bolj intenzivne in učinkovite, več časa nenazadnje ostane za utrjevanje in ponavljanje. Sicer pa že to, da so bile letošnje končne ocene v povprečju višje (tudi znanje in zadovoljstvo dijakov) kot lanske, po njenem prepričanju dokazuje, da je ta poskus doslej uspešen. Učitelj FIZ je zadovoljen z doseganjem tega cilja. Njegovo opažanje je, podobno kot v prejšnjem šolskem letu, da se lažje sklicuje na pridobljena znanja iz MAT (potenčne funkcije, vektorji) in deloma iz FIZ (celostna obravnava gibanja) in da se zato lahko v večji meri posveti integraciji snovi med FIZ – MAT – ŠVZ.

Šola 2:

Pogovora so se udeležili ravnatelj, vodja tima, učitelji zgodovine, fizike, sociologije, psihologije in slovenščine. Značilnosti njihove fleksibilne izvedbe predmetnika so: premik psihologije v prvi letnik, premik fizike v drugi letnik (tretji in četrti), premik ur zgodovine v prve tri letnike, izvajanje umetnosti in glasbe skozi tri leta. S tem je povezana vzporedna obravnava snovi pri slovenščini, umetnosti in zgodovini.

Ugotovitve: Zaradi enoletnega zamika fizike je bilo obravnavanje učne snovi pri fiziki v tretjem letniku bolj fizikalno in za dijake lažje razumljivo. Predznanje iz matematike je dijakom omogočalo lažje in bolj kakovostno sledenje ciljem učnega načrta, ki je sicer povsem enak učnemu načrtu dijakov, pri katerih se poskus ne izvaja. Profesor fizike še ugotavlja, da lahko predvsem časovno veliko lažje obdela predvideno učno snov, saj pri fiziki ni več nepotrebnega poučevanja matematike. Profesor

matematike pa kot primer dobre prakse izpostavlja medpredmetno uro, pri kateri se je pokazalo, da v primerjavi s prejšnjimi generacijami dijaki razumejo poskus in znajo postaviti pravilne matematično-fizikalne enačbe pri nalogi.

Vzporedna obravnava učne snovi je v tretjem letniku omejena zgolj na zgodovino, glasbo in likovno umetnost, medtem ko slovenščina ni več vključena. Profesorica slovenščine zato predlaga, da bi v prihodnje veljalo vpeljati več samostojnega dela dijakov, s katerim bi dijaki sami iskali povezanosti slovenščine s temi tremi predmeti in uporabljali že usvojena znanja vzporedne (celostne) obravnave učne snovi. Kot ocenjuje profesorica, je doprinos vzporedne obravnave učne snovi iz prvega in drugega letnika velik, saj omogoča poglobljeno usvajanje vsebin, uspešno dopolnjevanje vrzeli v znanju, dijake pa še dodatno spodbuja h kreativnosti, predvsem v branju in pisanju.

Vsi trije profesorji, ki poučujejo zgodovino, glasbo in likovno umetnost v tretjem letniku izpostavljajo veliko prednost vzporedne obravnave učne snovi. Njihove ugotovitve o doprinosu celostne obravnave učne snovi v celoti sledijo ciljem uvajanja tega elementa in GA dosledno dosegajo.

Šola 3:

Pogovora so se udeležili ravnatelj, vodja tima in učitelji slovenščine, matematike, angleščine, zgodovine, geografije, biologije, kemije, psihologije, fizike, sociologije. Posebnost fleksibilnega predmetnika je v tem, da del ur predmetov izvedejo v treh projektnih dnevih in sicer trikrat v šolskem letu. Takrat izvedbo kombinirajo še z nivojskim poukom. Vse ocene pa dijaki pridobijo le med rednim poukom teh predmetov. Prednost take izvedbe vidijo v možnostih učenja v avtentičnem okolju, učitelj dijake opazuje v drugačni situaciji, dijaki se učijo timskega dela ... Učitelji trdijo, da take oblike dela pozitivno vplivajo na motivacijo dijakov za šolsko delo in tako tudi na znanje dijakov. Pri biologiji in kemiji se sicer ocene niso spremenile, so pa dijaki pridobili drugačne izkušnje pri delu na terenu tako s predmetnega področja kot socialnih kompetenc.

Tretji cilj: Ugotoviti učinkovitost organizacije življenja in dela šole.

Rezultati so prikazani za tretji cilji. Hkrati je dodana kratka interpretacija ugotovitev.

Zadovoljstvo in splošna motivacija za učenje pri dijakih (analiza stanja)

V okviru ugotavljanja zadovoljstva dijakov z odločitvijo za poskus smo preverjali razloge za vključitev v poskus, zadovoljstvo z učitelji, s poukom, s sošolci ter urnikom. Na vprašalnik o razlogih za vključitev v poskus je odgovorilo 500 dijakov. Tako je 33,8 % dijakov kot razlog za vključitev v poskus navedlo zanimivo ponudbo šole. 16,8 % dijakov se je za vpis odločilo zaradi možnosti vključevanja v nivoje zahtevnosti in zaradi njihovega poklicnega oziroma študijskega interesa. 10,6 % dijakov se je vpisalo zaradi drugačnih načinov ocenjevanja. Zanimivo je, da se je malo več dijakov (11,6 %) vpisalo v poskus, ker niso vedeli kam. Le 3,8 % dijakov se je vpisalo zaradi možnosti izbirnosti v višjih letnikih in 2,0 % zaradi nasveta in želja staršev. 6 % dijakov je kot razlog za vpis navedlo možnost drugo (Tabela).

Tabela 1: Zakaj si se odločil za vpis v oddelek, ki je v poskusu?

Razlogi za vključitev v poskus:	f	f %
Zanimiva ponudba šole.	169	33,8
Možnost vključevanja v nivoje zahtevnosti.	84	16,8
Moj poklicni in študijski interes.	77	15,4
Nič posebnega; vpisal sem se, ker nisem vedel kam.	58	11,6
Drugačni načini ocenjevanja.	53	10,6
Možnost izbirnosti v višjih letnikih.	19	3,8
Nasvet in želja staršev.	10	2,0

Drugo.	30	6,0
Skupaj	500	100,0

V zvezi z zadovoljstvom dijakov z učitelji, sošolci in urnikom, ki smo jo merili s tristopenjsko lestvico, smo ugotovili, da je v povprečju 65 % dijakov zadovoljnih z učitelji v oddelku, poukom in urnikom, okoli 30 % pa je z omenjenim zelo zadovoljnih. Z učitelji v oddelku, poukom in sošolci je nezadovoljnih le okoli 2 % dijakov, medtem ko je nezadovoljnih dijakov glede urnika več (8,6 %). S svojimi sošolci je zelo zadovoljnih 78,8 % dijakov (Tabela 2).

Tabela 2: Kako zadovoljen si s svojo odločitvijo?

Trditev	Nezadovoljen		Zadovoljen		Zelo zadovoljen	
	f	f %	f	f %	f	f %
Z učitelji v oddelku.	6	1,1	354	66,2	175	32,7
S poukom.	13	2,4	345	64,2	179	33,3
S sošolci.	14	2,6	100	18,6	424	78,8
Z urnikom.	46	8,6	333	62,1	157	29,3

Izmed predmetov, kjer se dijaki najboljše počutijo, so se na prva tri mesta uvrstili športna vzgoja, zgodovina ter matematika in slovenščina (enak odstotek izbire) (Tabela 3).

Tabela 3: Predmeti, pri katerih se dijaki najboljše počutijo.

Predmet	Prvo mesto		Drugo mesto		Tretje mesto	
	f	f %	f	f %	f	f %
Angleščina	49	9,1	37	6,9	43	8,1
Biologija	25	4,6	22	6,9	47	8,8
Ekonomija	3	0,6	2	0,4	4	0,7
Fizika	25	4,6	35	6,5	32	6,0
Francoščina	/	/	3	0,6	3	0,6
Geografija	43	8,0	49	9,1	39	7,3
Glasba	11	2,0	21	3,9	26	4,9
Informatika	15	2,8	29	5,4	25	4,7
Italijanščina	6	1,1	11	2,0	4	0,7
Kemija	32	5,9	44	8,2	42	7,9
Likovna umetnost	36	6,7	32	5,9	33	6,2
Matematika	53	9,8	46	8,5	24	4,5
Nemščina	23	4,3	42	7,8	33	6,2
Projektno učno delo	/	/	/	/	2	0,4
Psihologija	2	0,4	1	0,2	1	0,2
Razredna ura	/	/	/	/	1	0,2
Slovenija v svetu	/	/	2	0,4	1	0,2
Slovenščina	53	9,8	46	8,5	38	7,1
Španščina	4	0,7	4	0,7	7	1,3
Športna vzgoja	97	18,0	57	10,6	69	12,9
Umetnost	4	0,7	9	1,7	8	1,5
Umetnostna zgodovina	3	0,6	3	0,6	4	0,7
Zgodovina	55	10,2	44	8,2	48	9,0

Skupaj	539	100,0	539	100,0	534	100,0
---------------	------------	--------------	------------	--------------	------------	--------------

Lestvica za področje ravni aspiracije (nizka – visoka) dijakov ugotavlja, kakšne zahteve si postavlja dijak glede prihodnjih šolskih in poklicnih uspehov (uporabljenih je 8 trditev, ki so se ocenjevale na tristopenjski lestvici z ocenami od 1 do 3, pri čemer pomeni 1 – sploh se ne strinjam, 2 – deloma se strinjam in 3 – se v celoti strinjam). Rezultati so pokazali, da so najvišjo stopnjo strinjanja ($M = 2,32$) dijaki pripisali trditvi, da bi bili lahko odlični, če bi se za to zavzeli. Malo manj ($M = 2,20$) so prepričani, da so boljši od večine svojih sošolcev. Z enako stopnjo strinjanja ($M = 2,18$) pravijo, da so si zastavili cilj, da bodo v življenju dosegli več, kot njihovi starši in da nameravajo biti med najboljšimi v svojem poklicu. Najnižjo stopnjo strinjanja so dijaki pripisali trditvam, da bodo skušali doseči najvišji naslov – doktor znanosti ($M = 1,88$) in da bodo pri nadaljnjem šolanju uspešnejši kot večina njihovih sošolcev ($M = 1,85$). Ugotavljamo, da prevladuje visoka ravni aspiracije.

Področje učne motivacije (zunanja – notranja) se izraža kot relativna neodvisnost od kratkoročne zunanje spodbude (uporabljenih je 8 trditev, ki so se ocenjevale na tristopenjski lestvici z ocenami od 1 do 3, pri čemer pomeni 1 – sploh se ne strinjam, 2 – deloma se strinjam in 3 – se v celoti strinjam). Dijaki v največji meri pravijo, da med šolanjem niso pogosto potrebovali inštrukcij ($M = 2,48$), da se zaradi nadzora staršev niso bolj učili ($M = 2,47$) in da se zaradi opozorila učitelja ali staršev pri učenju ne potrudijo bolj ($M = 2,47$). V najmanjši meri so se dijaki strinjali s trditvami, da se začnejo hitro dolgočasiti ob sedenju pri šolskih knjigah ($M = 1,89$), da želijo biti v šoli uspešni, da bodo lahko kaj dosegli v življenju ($M = 1,82$) in da bi bile dobre ocene ter priznanje staršev in učiteljev pomembnejši od denarnih nagrad ($M = 1,77$). Ugotavljamo, da prevladujejo notranji motivacijski dejavniki.

Področje učno vedenje (odvisno od interesov – neodvisno od interesov) se izraža kot relativna neodvisnost splošne učne motivacije od posebnih interesov dijaka (uporabljenih je 7 trditev, ki so se ocenjevale na tristopenjski lestvici z ocenami od 1 do 3, pri čemer pomeni 1 – sploh se ne strinjam, 2 – deloma se strinjam in 3 – se v celoti strinjam). Dijaki so najvišjo stopnjo strinjanja izrazili pri trditvah, da vsem predmetom posvečajo enako pozornost, kljub temu, da so jim nekateri bolj všeč, kot drugi ($M = 2,79$), da niso samo pri enem ali dveh predmetih najboljši, drugače pa so slabši ($M = 2,76$) in da se jim ni potrebno pri učenju nekaterih predmetov prisiliti, da ostanejo zbrani ($M = 2,60$). Najmanj so se dijaki strinjali, da skrbno pregledajo tudi predmete, ki jih sicer ne zanimajo ($M = 1,56$) in da bi imeli pri skoraj vseh predmetih podobne ocene ($M = 1,48$). Ugotavljamo, da prevladuje vedenje, pri katerem učne navade niso odvisne od zanimanja za predmet, in da se za vse predmete trudijo približno enako.

Področje odnosa do šole, katero obiskujejo (negativno – pozitivno), se izraža kot sprejemanje normativnih pogojev inštitucije »šole« (uporabljenih je 8 trditev, ki so se ocenjevale na tristopenjski lestvici z ocenami od 1 do 3, pri čemer pomeni 1 – sploh se ne strinjam, 2 – deloma se strinjam in 3 – se v celoti strinjam). Najvišjo stopnjo strinjanja ($M = 2,56$) so dijaki pripisali trditvam, da so prepričani, da se njihove šolske ocene ujemajo z njihovimi sposobnostmi, da se jim šola ne zdi dolgočasna in da v šolo v glavnem ne hodijo zato, ker morajo. Malenkost manj ($M = 2,51$) so se strinjali, da v šolo ne hodijo samo zato, ker drugače ne gre. Najmanj so se strinjali s trditvijo, da bi bilo obdobje šolanja lepše kot vse, kar pride kasneje v življenju ($M = 1,58$). Ugotavljamo, pri dijaki prevladuje pozitiven odnos do šole.

Šolska klima

Šolsko klimo smo ugotavljali na 6 področjih s štiristopenjskimi lestvicami (1 – nikoli, 2 – redko, 3 – pogosto, 4 - vedno), ki so usmerjene na vedenje učiteljev (kolegialno vedenje, angažirano vedenje in nesodelovalno vedenje) in na vedenje ravnatelja (opogumljajoče vedenje, direktivno vedenje in restriktivno vedenje). Teh šest specifičnih področji vedenja določa dve glavni dimenziji odprtosti šolske

klime: a) odprtost klime, ki zajema odprtost odnosov ravnatelj – učitelji (odprtost ravnateljevega vedenja) in b) odprtost odnosov učitelj – učitelj in učitelj – učenci (odprtost učiteljevega vedenja). Za odprtost ravnateljevega vedenja je značilno: pripravljenost ravnatelja na pomoč pri učiteljevih idejah (visoka prisotnost opogumljajočega vedenja), spodbujanje in dajanje prostih rok učiteljem za eksperimentiranje in neodvisno strokovno delo (nizka direktivnost) in strukturiranje rutinskih vidikov dela tako, da ne interferirajo s poučevanjem (nizka restriktivnost). Za odprtost učiteljevega vedenja sta značilni tolerantnost in osredotočenost na svoje delo, profesionalnost, sprejemanje in vzajemno spoštovanje ter nudenje pomoči učencem pri doseganju uspeha.

Čeprav so glede šolske klime pomembne ocene za posamezno šolo, bomo v nadaljevanju predstavili skupne ugotovitve za vse šole, ki so izvedle vprašalnik o šolski klimi. Tako v splošnem ugotovljamo, da učitelji ocenjujejo ravnatelje kot opogumljajoče (trudijo se za dobrobit zaposlenih na šoli, ravnajo z njimi kot s sebi enakimi, spodbujajo njihovo avtonomijo in se jim trudijo pomagati, pogosto jih tudi poslušajo in sprejemajo njihove predloge in uporabljajo konstruktivne). Učitelji ravnatelje ocenjujejo kot bolj ne-direktivne (ravnatelji redkeje nadzorujejo učiteljevo točnost, redko popravljajo njihove napake, redko jih nadzorujejo podrobno in redko vladajo s trdo roko). Prav tako ocenjujejo ravnatelje, da niso restriktivni (redkeje jih ravnatelji preobremenjujejo z delom ali z nalogami, ki niso neposredno povezane s poučevanjem, ter redkeje jih rutinske dolžnosti na šoli ovirajo pri poučevanju). Ugotovljamo, da je na šolah prisotno odprto ravnateljevo vedenje v odnosih do učiteljev. Glede odprtosti odnosov med učitelji ter učitelji in dijaki ugotovljamo, da so med seboj kolegialni (vzdušje med učitelji na šoli je sodelovalno, med odmori se prijetno družijo ipd.) in sodelovalni (so razumevajoči do napak svojih kolegov, med seboj se le redko opravljajo, radi podpirajo drug drugega ipd.). Prav tako so učitelji angažirani pri svojih dijakih (dijakom nudijo dodatno pomoč, če jo le-ti potrebujejo, pogosteje sprejemajo dodatne dolžnosti, če je to v korist dijakom, pomagajo dijakom v svojem prostem času, pa tudi ostajajo v šoli po pouku, z namenom pomagati dijakom s težavami). Ugotovljamo, da je na šolah prisotna velika mera odprtosti odnosov med učitelji in med učitelji ter dijaki. Na osnovi obeh dimenzij – odprtost ravnateljevega in učiteljevega vedenja lahko ugotovimo, da gre za odprto šolsko klimo na šolah v poskusu, kar je zelo pomembno, saj med drugim to pomeni, da bo poskus izpeljan korektno z vidika organizacije pouka, vodenja šole in motiviranja dijakov.

Potek priprav na poskus in izvajanje poskusa

Potek priprav na poskus smo spremljali s pomočjo intervjuja za ravnatelje. Tako so na vprašanje o oceni situacije na šoli v zvezi z začetkom poskusa ravnatelji devetih šol navedli, da projekt poteka brez težav. Na štirih šolah so izpostavili nekatere dileme, in sicer:

1. v zvezi z oblikami in metodami dela, standardi znanja in ocenjevanjem v »izravnalni« skupini,
2. v zvezi z razdelitvijo dijakov v nivoje in ocenjevanjem,
3. v zvezi z izvajanjem ravni zahtevnosti, samo organizacijo pouka in razporeditvijo delovne obveznosti posameznega učitelja,
4. nezadovoljstvo s podporo s strani nosilcev projekta (ZRSS in MŠŠ).

Štiri šole niso odgovorile na to vprašanje, ker bodo začele z izvajanjem poskusa v naslednjem šolskem letu.

Na vprašanje »Ali poskus predstavlja novost na vaši šoli ali gre za nadgradnjo/obogatitev že izvajanih aktivnosti?« so na osmih šolah odgovorili, da poskus predstavlja tako nadgradnjo obstoječih aktivnosti šole kot tudi novost. Kaj je novost, je odvisno od posamezne šole. Tako predstavlja novost predvsem nivojskost in alternativne oblike usvajanja in ocenjevanja znanja, za posamezne šole pa tutorstvo, dodatna uro pri FIZ, KEM in BIO. Na eni šoli poskus v celoti predstavlja novost, na sedmih šolah pa so

ravnateljji navedli, da poskus predstavlja nadgradnjo že izvajanih aktivnosti na šoli. Večina šol v poskusu je vključenih tudi v druge projekte Zavoda RS za šolstvo, v katerih se ukvarja s posodobitvami gimnazije ter kurikularnega procesa.

Na vprašanje o predstavitvi ministrovega povabila k poskusu učiteljskemu zboru, so ravnateljji navedli, da so učitelje na raznolike načine seznanili s povabilom k poskusu. Na štirih šolah so s povabilom k poskusu seznanili ŠRT, skupaj so oblikovali osnovni koncept in ga predstavili učiteljskemu zboru. Na eni šoli je ravnatelj s poskusom najprej seznanil kolegij, nato so o tem razpravljali v PA matematikov, jezikoslovcev, naravoslovcev, kasneje pa še v celotnem kolektivu. Na eni šoli je ravnatelj sam pripravil osnutek in o njem razpravjal z različnimi skupinami – ŠRT, PT, PA, UZ. Na eni šoli je ravnateljica skupaj s še eno učiteljico pripravila predlog, ki je bil celotnemu kolektivu predstavljen na konferenci. Na treh šolah so ravnateljji najprej k sodelovanju povabili skupino učiteljev (bodoče člane PT, skupino 7 do 8 učiteljev, skupino 15 učiteljev), s katerimi so oblikovali izhodišča poskusa, nato pa so predlog predstavili učiteljskemu zboru. Pet šol je poskus sprva predstavilo celotnemu kolektivu, bodisi na konferenci, bodisi preko e-pošte. Na dveh šolah ni razvidno iz odgovorov, na kakšen način so ravnateljji predstavili poskus celotnemu kolektivu, vendar so navedli, da so seznanili najprej celoten kolektiv.

Na vprašanje o intenzivnosti in načinih vključevanja učiteljev pri oblikovanju in dopolnjevanju predloga glede vsebine in poteka poskusa so na štirih šolah navedli, da je pri oblikovanju predloga poskusa intenzivno deloval predvsem projektni tim. Na treh šolah so intenzivno sodelovali predvsem strokovni aktivni. Na dveh šolah so sprva vključili vse učitelje, kasneje pa so intenzivno sodelovali predvsem v aktivih. Na eni šoli so poudarili vključenost vseh učiteljev. Na dveh šolah je intenzivno sodelovala oblikovana delovna skupina učiteljev (10 oz. 15 učiteljev) na drugih dveh so intenzivno sodelovali predvsem učiteljji, ki izvajajo poskus, na eni šoli pa je aktivno vključen samo ŠRT.

Glede načina izbora učiteljev za poskus so šole oz. ravnateljji različno ukrepali. Na večini šol so ravnateljji sami izbrali oz. določili učitelje, pred tem so se z njimi posvetovali. Samo na dveh šolah so se izbire lotili nekoliko drugače: tako je na eni šoli ravnatelj pritegnil k sodelovanju še vodjo projekta in sta skupaj izbrala učitelje na podlagi pogovorov vodje projekta z učitelji, pri čemer so bile upoštevane njihove preference in obremenitve. Na drugi šoli pa je ravnatelj določil tiste učitelje, ki so bili tudi člani delovne skupine za pripravo projekta.

V zvezi z izborom članov ožjega projektnega tima so na štirih šolah v projektni tim vključili tiste učitelje, ki poučujejo v izbranih oddelkih; od teh šol je na eni članica tima tudi vodja ŠRT, na eni je vodja PT tudi članica ŠRT, na eni pa so izmed izvajalcev izbrali zagnane, uspešne učitelje.

Na šestih šolah so ravnateljji izbrali tiste učitelje, ki so ustrezno motivirani in imajo primerne kompetence za sodelovanje v timu. Od teh šol so na eni vključili tudi člana ŠRT, na eni tudi svetovalno službo in učiteljico, ki organizacijsko vodi PT.

Na eni šoli je ravnatelj pri izbiri upošteval dejstvo, kdo ima poudarjeno dejavnost in načelo enakomerne obremenitve. Na dveh šolah so k sodelovanju povabili učitelje naravoslovnih predmetov, na eni pa je ravnateljica tim oblikovala po lastni presoji. Na dveh šolah v času intervjuja ožjega projektnega tima še niso oblikovali, so pa na eni od teh šol poudarili, da bo ravnatelj izbral tiste, ki so sposobni delati.

V zvezi s sodelovanjem šole s starši, so ravnateljji navajali predvsem naslednje:

- Večina šol (10 od 13) je starše seznanila s poskusom na prvem roditeljskem sestanku. Ostale so to storile ob vpisu, zadnji dan počitnic na roditeljskem sestanku staršev in dijakov ter na Svetu staršev.

- Večina ravnateljev (11) je sodelovala na roditeljskem sestanku oz. osebno predstavila poskus. Na nobeni šoli ni predstavnik staršev vključen v tim, ki pripravlja, izvaja in spremlja poskus.

Kako so bili v poskus vključeni učitelji smo na začetku poskusa (šolsko leto 2010/11) ugotavljali tudi pri učiteljih s pomočjo dveh vprašanj. Nanje je odgovorilo 159 učiteljev. Na vprašanje, kako so bili izbrani, je 37,7 % učiteljev odgovorilo, da je bilo izbranih tako, da se je ravnatelj posvetoval z njimi preden je bila odločitev sprejeta, 34,6 % je odgovorilo, da jih je ravnatelj določil sam, brez njihove vednosti. Prostovoljno se je za poučevanje v poskusu javilo 15,7 % učiteljev. 11,9 % učiteljev pa ni imelo druge izbire, saj so edini, ki na šoli poučujejo določen predmet. Na drugo vprašanje, ali so sodelovali pri predlogih za pripravo poskusa, je 36,0 % učiteljev odgovorilo, da so bili o tem le informirani na konferencah oziroma sestankih. 24,4 % učiteljev je bilo pri pripravi aktivnih ves čas, 20,9 % učiteljev pa le občasno. 18,6 % učiteljev pri pripravi ni sodelovalo, saj zanj niso vedeli, da poteka.

Pri učiteljih smo na začetku poskusa preverjali tudi njihova stališča o organizaciji izvajanja pouka. Odgovorilo je 178 učiteljev. Najmanj so se učitelji strinjali s trditvami, ki so se nanašale na možnost izvajanja njihovega predmeta na različne načine, in sicer z možnostjo cikličnega izvajanja pouka ($M = 1,52$), izvedbo vseh ur v enem polletju ($M = 1,23$) in izvedbo vseh ur v enem tromesečju ($M = 1,13$). Najbolj pa so se strinjali z možnostjo izvajanja njihovega predmeta v strnjeni obliki – blok ure skozi celo šolsko leto ($M = 2,13$).

Pripravljenost učiteljev na izvajanje drugačnih oblik vrednotenja znanja smo prav tako ugotavljali na začetku pouka (2010/11). Učitelje smo vprašali, ali so poleg klasičnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja pripravljeni pri svojem predmetu izvajati tudi drugačne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja. Na to vprašanje je odgovorilo 178 učiteljev. Na vprašanje je 16,9 % učiteljev odgovorilo nikalno in 83,1 % učiteljev pritrdilno. Učitelje, ki so odgovorili pritrdilno (145), smo nato spraševali še po načinih oziroma oblikah, katerih bi se posluževali pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Izmed tistih učiteljev, ki so se pripravljali posluževati alternativnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja, je 77,9 % takih, ki bi se posluževali timskega ocenjevanja, 66,9 % zbirnikov dosežkov in 57,4 % takih učiteljev, kateri bi uporabili tudi samoocenjevanje dijakov. Malo manj kot polovica učiteljev (okoli 40 %) bi uporabila tudi kredite in vrstniško ocenjevanje.

Fleksibilna organizacija pouka

Ob koncu šolskega leta 2010/11 (april – maj) so v intervjujih na temo fleksibilne organizacije ravnatelji štirih šol, na katerih so izvajali ta programski element, povedali naslednje:

Šola 1:

Fleksibilni predmetnik izvajajo v dveh oddelkih (športnih).

Del ur fizike so pričeli izvajati v drugem polletju. Pri tem opažajo večje razumevanje dijakov zaradi večjega znanja matematike. Organizacijskih težav niso imeli.

Pri informatiki so izvedli 51 ur v prvem polletju. 19 ur so izvedli v strnjeni obliki konec februarja.

V celoti so tako učitelji kot dijak zadovoljni z uvajanjem poskusa in bodo z njim nadaljevali v višjih letnikih ter v dveh oddelkih prvega letnika.

Za šolsko leto 2011/12 načrtujejo izvajanje pouka glasbene vzgoje za 2. letnik strnjeno (51 ur) od 25. avgusta dalje s soglasjem dijakov in staršev.

Šola 2:

Šola izvaja fleksibilne urnike v dveh poskusnih oddelkih (pa tudi v drugih). Strokovni aktivni se dogovorijo za strnjene ure (2 do 3) pri vseh naravoslovnih predmetih.

Pri likovni vzgoji (snovanje) izvajajo pouk ciklično v strnjениh 3 urah.

Učitelji tak način izvajanja podpirajo.

Priprava takega urnika je sicer zahtevna, ker se sprotno spreminja in je potrebno precej dogovarjanja. Informatika je v veliki meri individualizirana in integrirana v naravoslovne predmete.

V letu 2011/12 nameravajo s takšno fleksibilnostjo nadaljevati z novimi oddelki 1. letnika in v višjih letnikih, ker so s tem zadovoljni tako učitelji kot dijaki.

Šola 3:

Fleksibilni predmetnik so izvedli v celoti, kot so ga načrtovali, in sicer pri naslednjih predmetih: biologija, kemija, fizika, geografija, zgodovina, glasba, likovna umetnost, informatika. Polovico predmetov so izvedli v prvem polletju, drugo polovico pa v drugem.

Pri načrtovanju in izvedbi niso imeli organizacijskih težav, ker je v poskusu le en oddelek. Če bi se tak predmetnik uveljavil za vse oddelke, pa bi verjetno imeli kadrovske težave, predvsem v primeru daljše odsotnosti učitelja.

Problemi v zvezi s tekmovanji se v prvem letniku še niso pojavljali.

Dijaki so bili ocenjeni po končani pouku posameznega predmeta. Popravnih izpitov ni bilo.

Za šolsko leto 2011/12 načrtujejo tako v prvem kot drugem letniku enak način, ker ocenjujejo, da so s fleksibilnostjo razbremenili dijake in dosegli dobre rezultate.

Starši in dijaki so s tem načinom zadovoljni.

Šola 4:

Fleksibilnost je potekala z medpredmetnim poučevanjem naravoslovnih predmetov (biologija, kemija, fizika, delno tudi matematika) strnjeno tri dni v domu v Trenti. Dijaki so delali v skupinah po dva do tri.

Vsi udeleženci (učitelji in dijaki) ocenjujejo, da je bilo delo učinkovito, prav tako pa so se pri tem dobro počutili. Organizacijskih problemov ni bilo. Pojavlja se večja obremenitev dijakov (več ur pouka) v tednu izvajanja poskusa, zato predlagajo, da se obremenitev dijakov v Pravilniku upošteva na letni ravni in ne tedensko.

V šolskem letu 2011/12 nameravajo s tem načinom nadaljevati v drugem letniku in v novem oddelku prvega letnika. Pri tem pa nameravajo izvesti medpredmetno poučevanje naravoslovnih predmetov in ga povezati z nekaterimi vsebinami OIV, da bi bili dijaki v tem tednu nekoliko manj obremenjeni izključno z naravoslovnimi vsebinami (trajanje: skupaj en teden).

Medpredmetno poučevanje naravoslovja in tujih jezikov je potekalo pri mednarodnih izmenjavah španščina, nemščina.

Izvajanje nivojev pri posameznih predmetih

Na začetku pouka šolskega leta 2010/11 so učitelji (176) na tristopenjski lestvici podali stopnjo strinjanja s 5 trditvami, ki se nanašajo na izvajanje njihovega predmeta na višji ravni in strnjeni obliki. V največji meri so se strinjali z dvema trditvama, in sicer z možnostjo izvajanja predmeta, katerega poučujejo, na višji ravni zahtevnosti v 4. letniku ($M = 2,66$) in 3. letniku ($M = 2,57$). Manj so se strinjali s trditvami, ki se nanašajo na možnost oblikovanja skupine za izenačevanje predznanja dijakov pri njihovem predmetu v 1. letniku ($M = 2,35$) ter z možnostjo izvajanja predmeta, katerega poučujejo, na višji ravni zahtevnosti v 2. letniku ($M = 2,19$) in 1. letniku ($M = 2,15$) (Tabela 4).

Tabela 4: Mnenje učiteljev o izvajanju njihovih predmetov na višji ravni/v strnjeni obliki.

Trditev	Se ne strinjam		Nimam mnenja		Se strinjam		M
	f	f %	f	f %	f	f %	
Z možnostjo oblikovanja skupine za izenačevanje predznanja dijakov pri mojem predmetu v 1. let.	31	18,3	48	28,4	90	53,3	2,35
Z možnostjo izvajanja mojega predmeta na višji ravni zahtevnosti v 1. let.	63	37,1	19	11,2	88	51,8	2,15

Z možnostjo izvajanja mojega predmeta na višji ravni zahtevnosti v 2. let.	56	35,4	16	10,1	86	54,4	2,19
Z možnostjo izvajanja mojega predmeta na višji ravni zahtevnosti v 3. let.	27	17,4	12	7,7	116	74,8	2,57
Z možnostjo izvajanja mojega predmeta na višji ravni zahtevnosti v 4. let.	19	12,4	14	9,2	120	78,4	2,66
Z možnostjo izvajanja mojega predmeta v strnjeni obliki – blok ure skozi celo šolsko leto.	73	41,7	6	3,4	96	54,9	2,13
Z možnostjo izvajanja mojega predmeta v strnjeni obliki – izvedba vseh ur v enem polletju.	137	85,6	10	6,3	13	8,1	1,23
Z možnostjo izvajanja mojega predmeta v strnjeni obliki – izvedba vseh ur v tromesečju.	146	92,4	4	2,5	8	5,1	1,13
Z možnostjo izvajanja mojega predmeta v strnjeni obliki – ciklično izvajanje pouka.	116	64,4	35	19,4	29	16,1	1,52

Večina učiteljev se ne strinja z izvajanjem njihovega predmeta v naslednjih strjenih oblikah: izvedba vseh ur v tromesečju, izvedba vseh ur v enem polletju, ciklično izvajanje pouka (Tabela 4).

Za ugotavljanje poteka izvedbe nivojskega pouka smo po koncu šolskega leta (september – oktober 2011) intervjuvali posamezne učitelje, ki so izvajali nivojskost pri svojem predmetu v prvem letniku in so predstavili svoje poglede in izkušnje za celotno šolsko leto.

Nivojski pouk je izvajalo različno število šol pri različnih predmetih (Tabela 5). Največ šol (8) je izvajalo nivoje pri matematiki (8 šol), sledijo angleščina (7 šol), nemščina (4 šole), fizika (2 šoli), slovenščina (3 šole), biologija (3 šole), kemija (2 šoli), geografija (1 šola) in zgodovina (1 šola).

Šole so lahko izvajale nivojski pouka s fleksibilno ali zunanjo diferenciacijo. Fleksibilna diferenciacija pomeni, da so del ur predmeta izvajali skupaj, v drugem delu pa so dijake ločili na nivoje. O zunanji diferenciaciji pa govorimo takrat, ko so izvajali pouk v skupinah, kjer so dijaki ves čas ločene na nivoje.

Fleksibilno diferenciacijo so izvajali v 24 primerih, zunanjo pa v 7. Pri fleksibilni diferenciaciji so bili dijaki pri večini ur pouka skupaj, na nivojski skupini pa so se delili pri eni ali dveh urah tedensko. Izjemo predstavlja šola, kjer so pri dveh predmetih ob rednih urah v predmetniku izbirno omogočili še eno dodatno uro, pri kateri so se dijaki razdelili po nivojih.

Tabela 5: Oblika nivojskega pouka.

Predmet	Fleksibilna	Zunanja	Skupaj
Matematika	6*	2	8
Angleščina	5	2	7
Nemščina	2	2	4
Fizika	2		2
Slovenščina	2*	1	3
Kemija	2		2
Geografija	1		1
Zgodovina	1		1
Biologija	3		3

*Ena šola ima dodatno uro pouka za izbrani dvonivojski predmet.

Šole, ki so izvajale fleksibilno obliko, so delitvi namenile različne urne obsege (Tabela 6). Tako so pri matematiki na petih šolah tedenski obseg štirih ur izvajali tako, da so bili dijaki tri ure skupaj in eno uro ločeni na nivojski skupini, na eni šoli pa so vse štiri ure izvajali skupaj, diferenciacijo pa izvajali na dodatni uri, h kateri so se dijaki lahko prijavili izbirno. Pri angleščini smo zasledili dva modela: dve šoli sta izvajali tedenski obseg treh ur tako, da so imeli skupaj eno uro in v nivojskih skupinah dve, tri šole pa tako, da so skupaj izvajali dve uri, na nivoje pa so se delili pri eni uri. Nemščino sta obe šoli izvajali tako, da je dve tretjini pouka potekalo v nivojih. Pri slovenščini so na eni šoli delitev na dva nivoja uvedli v drugem polletju pri polovici ur. Na drugi šoli so dijaki k štirim uram rednega tedenskega obsega izbirno dodali še eno, pri kateri so se nivojsko delili. Geografija in zgodovina sta primera predmetov, kjer je bila fleksibilna delitev izvedena le pri desetih urah (od 70): pri zgodovini 4 ure v času prvega projektne dne in 6 ur v okviru drugega projektne dne, pri geografiji pa pri desetih urah v času dveh tednov. Pri biologiji so na eni šoli dvakrat letno strnjeno izvajali po 5 ur pouka, pri katerem so dijake razdelili po nivojih. Na eni šoli so naravoslovnim predmetom biologiji, fiziki in kemiji skupaj namenili letno dodatnih 50 ur, pri katerih so dijaki lahko izbirali pouk na dveh nivojih. Izvedba teh ur je potekala v projektne dnevu in projektne tednu.

Tabela 6: Fleksibilna oblika: št. ur delitev/teden po šolah.

Predmet	Ur	Delitev: skupaj+narazen	Št. šol
Matematika	Tedensko 4 ure*	3+1 (5); 4+1 (1);	6
Angleščina	Tedensko 3 ure	1+2 (2); 2+1 (3);	5
Nemščina	Tedensko 3 ure	1 +2 (2)	2
Slovenščina	Tedensko 4 ure*	2+2 v 2. polletju (1); 4+1 (1);	2
Geografija	10 ur v času dveh tednov	0+10	1
Zgodovina	Letno 10 ur: 4+6 ur projektne dan	0+10	1
Biologija	Dvakrat letno strnjeno po 5 ur (2)	0+10	1
Fizika Kemija Biologija	Dodatno 50 ur letno	0+50	1

*Ena šola ima dodatno uro pouka za izbrani dvonivojski predmet.

Cilji, ki so jih vodili pri odločitvi za nivojski pouk

Večina ciljev se prepleta, vendar jih je mogoče razvrstiti v nekaj okvirnih kategorij.

Cilji s področja motivacije in odgovornosti:

- Ugotoviti, ali možnost izbire nivoja zahtevnosti vpliva na večjo *odgovornost* dijakov za lastno znanje.
- Upoštevanje *zanimanja* dijakov.
- Spodbujanje *kreativnosti* dijakov.
- Večja individualna *pozornost*.
- Večja *aktivnost* dijakov pri pouku.
- Večje *zadovoljstvo* dijakov z načinom dela. Boljše počutje dijakov v homogeni skupini glede na različno predznanje.

Cilji s področja poglobljanja in nadgrajevanja znanja:

- Izboljšanje *splošne kakovosti* znanja dijakov. Bolj utrjeno temeljno znanje. Poglobitev in nadgradnja znanja (zaradi združevanja dijakov s podobnim predznanjem).
- Spodbuditi *kreativnost* dijakov.

- Večja možnost za delo z nadarjenimi.
- Razvoj *problemskega mišljenja*.
- Razvijanje različnih *ravni pismenosti*.

Cilji s področja organizacije pouka:

- Z diferenciacijo omogočiti optimalne pogoje za razvoj in napredek vseh dijakov.
- Z vidika posameznika omogočiti intenzivnejše *učenje v majhnih skupinah*.
- Uveljavljanje *aktivnih oblik* in metod dela.
- Upoštevanje *izbirnosti*.
- Prizadevanje za vsebinsko in časovno *usklajenost* obravnavanih vsebin in ciljev pri različnih predmetih, ki se medpredmetno povezujejo.
- *Samostojno* delo dijakov.
- Vključevanje zunanjih *mentorjev*.
- Večja možnost za *laboratorijsko delo* in delo na terenu.
- Sprememba vloge učitelja iz predavatelja v *moderatorja*, usmerjevalca učenja, ki korigira nepopolne ali celo napačne predstave in usmerja ter spodbuja razmišljanje.

Cilji s področja izenačevanja neenakih predznanj:

- Prilagoditev glede na zelo različno predznanje vpisane populacije, ker se dijaki s pomanjkljivim znanjem boljše počutijo v manjši skupini.
- Združevanja dijakov s podobnim predznanjem.

Cilji, ki so predmetno ali kroskurikularno obarvani, večinoma v kombinaciji z zgoraj zapisanimi:

- Želja po popularizaciji *naravoslovnih* predmetov in dvigu motivacije dijakov za naravoslovne predmete. Želja ponuditi interdisciplinarne in kroskurikularne dejavnosti v povezavi z informatiko, v obliki samostojnega učenja z raziskovanjem aktualnih tem oz. problemov v obliki projektne naloge, za katero se dijaki odločijo glede na svoje interese in sposobnosti. Obisk raziskovalnih ustanov (npr. laboratorijev), vzpostaviti sodelovanje z zunanjimi strokovnjaki, raziskovalci.
- Spoznavati in uporabljati različno informacijsko komunikacijsko tehnologijo, uporabljati *matematiko* medpredmetno, z modeliranjem, prepoznavati vprašanja, na katera lahko odgovori matematika; izražati se v matematičnem jeziku.
- Vzgojiti kultiviranega bralca, ki svoje razmišljanje o bralnem doživetju vključuje v medbesedilno izkušnost, poznavanje *literarnih* pojavov in splošno kulturno razgledanost.

Proces priprave in izpeljave pouka

Koliko učiteljev meni, da bi bilo za nivojski pouk potrebno pripraviti dva UN?

Dva od osmih učiteljev menita, da sta potrebna dva UN matematike, pri vseh ostalih predmetih pa niti eden. Kot osnova za oblikovanje ciljev za višji nivo služijo tisti cilji učnega načrta, ki so opredeljeni kot dodatna oz. izbirna znanja. Glede na to, da so bili dijaki razdeljeni v nivoje pri nekaterih predmetih le 10 ur v okviru dveh projektnih dni, potrebe po dveh učnih načrtih za različne nivoje ni.

S kakšnimi dilemami so se srečevali pri izbiri ciljev za različne nivoje?

- Možnost *prehajanja med nivoji* v primeru, če določen dijak ne bi zmozel doseči zastavljenih ciljev ali obratno, če bi se izkazalo, da zmore več.
- *Načrtovanje* ciljev in vsebin za različne nivoje ter poglobljenosti njihove obravnave (Koliko *dodajati* na višji ravni – koliko in kako dolgo utrjevati na izravnalnem nivoju.).

- Dosledno *upoštevanje* dogovorjenega: torej, katere cilje bodo uresničevali v času ur nivojskega pouka in katere pri rednem pouku.
- Pri višjem nivoju je potrebno *usklajevanje* najprej med dvema oddelkoma in nato med tremi učitelji. Usklajevanje preizkusov znanja; organizacijski vidik: učiteljev urnik (simultano izvajanje pouka v nivojih povzroča tudi do 3-urne luknje v urniku), usklajevanje učiteljev zahteva tedenska srečanja.
- Težave pri *iskanju gradiva* za višji nivo.

Koliko učiteljev pripravlja različna gradiva za različne nivoje?

Za višji nivo večina učiteljev pripravi posebna gradiva, za osnovni nivo zgolj občasno. Nivojem prilagajajo: izbor učbenikov, delovnih zvezkov, dodatnih besedil z interneta in mladinske periodike v tujem jeziku. Pri jezikih uporabljajo dodatne avtentične tekste, avtentične zvočne posnetke za slušna razumevanja, video posnetke, ki jih dijaki opisujejo ustno in pisno v obliki člankov in poročil. Uporabljajo pa se različni učbeniki in priročniki (npr. priročniki iz zbirke Posodobitve pouka v gimnazijski praksi, ZRSS). Pri obeh nivojih imajo več projektne dela, npr. video-konferenca z dijaki iz tujine, izdelava časopisnega portfolija itd. Različni viri: članki iz časopisov in revij, internetnih strani ter besedila iz učbenikov, ki so bolj zahtevna. Učitelji pripravljajo delovne liste, avdio/video gradiva, slike, besedila pesmi.

Učitelji za delo z dijaki na višjem nivoju (matematika) občasno pripravijo delovne liste z različno vsebino: z nalogami z uporabo IKT, z modeliranjem, z nalogami iz posebnih znanj, raziskovalne naloge, naloge z Vegovih tekmovanj, z dodatnimi nalogami (da lahko doma delajo vaje iz učbenika).

Koliko učiteljev v pripravo gradiv vključuje tudi dijake?

Dijake v pripravo gradiv za pouk vključuje približno tretjina učiteljev, npr.: dijaki izdelujejo delovne liste na dano temo, pripravijo naloge slušnega razumevanja, sestavijo vzorec pisnega preizkusa, oblikujejo projektne mape in spletno aplikacijo.

Kakšne načine ocenjevanja uporabljajo pri zunanji diferenciaciji? Ali imajo kakšne težave?

Večinoma ocenjujejo znanje kot običajno, to je ustno in pisno. Nivoje ocenjujejo z enotnimi ali različnimi preizkusi. Ponekod pripravijo samostojna preizkusa, večinoma pa pisnim preizkusom dodajo nekaj nalog iz višjega nivoja (naloge na višji taksonomski ravni) ali pa naloge iz izbirnega dela. Te naloge omogočajo doseči več kot 100 % točk.

V šolskem letu 2011/12 so nas zanimale predvsem izbrane oblike diferenciacije ter razlogi za izbor. Šole so izbrale različne oblike diferenciacije. Sedem šol izvaja zunanjo diferenciacijo pri vseh predmetih, ki jih poučujejo na dveh nivojih, ostale šole pa izvajajo fleksibilno diferenciacijo pri vseh predmetih, ki jih poučujejo na nivojih. Tu so sicer razlike v deležih skupnih in nivojskih ur, tako npr. nekatere šole izvajajo pri matematiki 2 skupni uri in dve nivojski, nekatere pa tri skupne ure in eno nivojsko.

Ravnatelji in vodje timov trdijo, da je bil izbor diferenciacije prepuščen učiteljem, ki predmete poučujejo. Navedeni razlogi za zunanjo diferenciacijo so:

- enostavnejše oblikovanje urnika,
- predznanja in motivacija dijakov je zelo različna,
- več lahko vložijo v nadarjene, zainteresirane,
- nekaterim učiteljem je poučevati samo na osnovnem nivoju poseben izziv (in nekaterim poučevati le na višjem pravi užitek),

- menijo, da je pri fleksibilni potrebno več usklajevanja med učitelji, kar predstavlja dodatno delo, obremenitev,
- pri fleksibilni lahko dobiš v poučevanje skupino, ki jo sicer ne učiš, torej dijake premalo poznaš, pa še dijaki te lahko neresno jemljejo.

Razlogi šol za uvedbo fleksibilne diferenciacije pa so naslednji:

- ni dobro, da so dijaki ves čas ločeni, ker v osnovnem nivoju ni »vlečnih konj«,
- tudi v eni uri nivojskega pouka lahko bolj zainteresiranim dajo več, manj motiviranim pa se tudi lahko bolj posvetijo,
- stalna ločenost dijakov lahko vnaša med dijake neprijetne občutke več- ali manjvrednosti,
- res je usklajevanj med učitelji več, a to prinaša neko novo kvaliteto v odnose med njimi.

Pri tej obliki diferenciacije smo ugotovili tudi, da ni nujno, da različna nivoja uči več učiteljev. Nekatere šole so nivojsko uro dale v začetek in konec urnika. Tako lahko en učitelj uči oba nivoja. Šole tak način izvedbe utemeljujejo s tem, da učitelj tako bolje spozna dijake, saj se jim v manjših skupinah bolj posveti in tako tudi pri skupnih urah lažje vodi pouk. Menijo tudi, da se dijaki navežejo (navadijo) na enega učitelja (njegov stil, zahteve) in je dijakom lažje. Pa tudi problema z usklajevanjem med različnimi učitelji ni. Šole, kjer različne nivoje poučujejo različni učitelji, pa izbor različnih učiteljev utemeljujejo s tem, da imajo dijaki različne učne stile, da ni nujno, da se s prvim učiteljem dobro razumejo, da vsak učitelj v predmetu daje svoje poudarke ... Menijo, da s tem, ko dijake učijo različni učitelji istega predmeta, pridejo bolj nasproti različnostim dijakov in jim tako omogočajo boljši napredek.

Kar zadeva prenosljivost modelov, so pa mnenja ravnateljev o lastnih izbranih modelih različna, odvisna pa predvsem od:

- števila predmetov, ki jih poučujejo na nivojih,
- vrste diferenciacije,
- fleksibilne izvedbe predmetnika (strnjene oblike, ciklične, skozi vse leto),
- števila oddelkov,
- prostorskih možnosti,
- kadrov,
- financ.

Pri manj zahtevnih izvedbah prenosljivost na celo šolo, in tudi druge šole, ni problem. Če pa so izpolnjeni tudi drugi pogoji (npr. kadri, prostor ...) je možen prenos tudi bolj kompleksnih modelov.

V šolskem letu 2011/12 je bila izvedena tudi aplikacija vprašalnikov za starše in obdelava rezultatov. Interpretacija rezultatov je opravljena po posameznih področjih. Za vse, v raziskavi uporabljene spremenljivke, so bile najprej s standardnimi postopki izračunane osnovne opisne statistike. V nadaljevanju smo primerjali odgovore staršev glede na šolo, ki jo obiskuje njihov otrok. Statistično značilnost razlik smo preverjali s hi-kvadratom.

Tabela 7: Aritmetične sredine posameznih sklopov.

Sklop/dimenzija	M
Komunikacija in sodelovanje s šolo: <ul style="list-style-type: none"> • Učitelji so pripravljeni na pogovor o novostih, ki jih s poskusom uvajajo v pouk. • Imam dovolj možnosti, da v šoli postavljam vprašanja, povezana s potekom poskusa. • Šola mi ponuja dovolj možnosti, da se lahko pogovarjam o poteku poskusa. 	3,79

Kakovost poučevanja in učenja: <ul style="list-style-type: none"> • Moj otrok rad obiskuje predmete, pri katerih uvajajo novosti. • Učitelji mojega otroka bolj aktivno vključujejo v delo pri predmetih, pri katerih uvajajo novosti. • Predmete, pri katerih uvajajo novosti, se moj otrok raje uči. 	3,63
Zadovoljstvo: <ul style="list-style-type: none"> • Moj otrok je zadovoljen s poukom predmetov, pri katerih uvajajo novosti. • O uvedenih novostih se moj otrok rad pogovarja doma. 	3,59

Če primerjamo aritmetične sredine ocen po posameznih sklopih, vidimo, da so se starši v večji meri strinjali s trditvami, ki se nanašajo na komunikacijo in sodelovanje s šolo ($M = 3,79$), manj pa s trditvami, ki se nanašajo na kakovost poučevanja in učenja ($M = 3,63$) in na zadovoljstvo ($M = 3,59$) (Tabela 7).

Rezultati kažejo, da je bila večina staršev dijakinj in dijakov, ki obiskujejo šole, vključene v poskus, dobro informirana o poteku poskusa. To velja tudi za pogovore z učitelji o novostih, ki jih uvajajo šole v pouk. Hkrati pa je večina staršev tudi potrdila, da njihovi otroci radi obiskujejo predmete, pri katerih šole uvajajo novosti in so zadovoljni s poukom.

Kljub pozitivni naravnosti večine staršev glede poteka poskusa pa rezultati kažejo, da se odgovori staršev glede na šolo statistično značilno ločijo prav v vseh trditvah. To pomeni, da starši zaznavajo delo šol, povezano z uvajanjem poskusa, zelo različno. Ugotovitev pa hkrati opozarja, da so tudi šole k projektu pristopile zelo različno. To ni presenetljivo. Začetki uvajanja poskusa niso bili preprosti. S časom pa so postale vsebinsko-organizacijske rešitve, ki jih uvajajo in razvijajo šole, bolj profilirane in prepoznavne.

Četrty cilj: Vpliv različnih oblik in načinov usvajanja in vrednotenja znanja na motivacijo, učno uspešnost ter odgovornost za učenje.

V šolskem letu 2011/12 smo se usmerili na usposabljanje učiteljev za ta element z namenom, da do konca poskusa s podporo strokovnih delavcev ZRSS izoblikujejo modele usvajanja in vrednotenja znanja, ki predstavljajo dodano vrednost obstoječim načinom, in ki jih bo mogoče replicirati.

Učitelji, ki so odgovorni za načrtovanje učnega procesa in pripravo optimalnega učnega okolja, se morajo zato usposobiti za drugačne načine poučevanja, kot so jih bili vajeni doslej (npr. uvedba avtentičnih nalog, sistematično izvajanje medpredmetnih in kurikularnih povezav, interaktivno timsko poučevanje ipd.) ter nato to svoje znanje v sodelovanju in s podporo svojih kolegov preizkušati v praksi.

Pri elementu usvajanja znanja so šole definirale naslednje cilje:

- bolje povezano znanje, dostopno na prožen način oz. osmišljanje usvojenega znanja (6 šol),
- razvijanje strategij učenja in večja odgovornost do lastnega dela (5 šol),
- večja samostojnost in kritičnost dijakov pri učenju (metaznanje) (3 šole),
- pozitivna prepričanja o sebi kot dijaku (1 šola).

Pri elementu vrednotenja znanja so šole zasledovale naslednje cilje:

- vključevanje samopreverjanja in vrstniškega preverjanja (4 šole),
- priprava opisnih kriterijev in zagotavljanje povratnih informacij v procesu učenja (6 šol),

- izdelava smernic za spremljavo napredka in zapisovanje refleksij (2 šoli),
- načrtovanje in zbiranje dokazov, da posamezni dijaki usvajajo načrtovane cilje (4 šole).

Rezultate prikazujemo glede na kazalnike⁹:

Boljša motivacija za učenje

Šola 1:

Analiza vprašalnikov celotne populacije 2. letnikov dijakov o dodani vrednosti tutorstva in zbirnik ocene dijakov o delu tutorjev sta pokazala boljšo motivacijo za učenje zaradi večjega občutka vključenosti v skupnost, pa tudi večjih občutkov varnosti in zaželenosti.

Šola 2:

Preko razgovorov z dijaki so ugotovili, da se je zaradi strnjjenih oblik zvišala njihova motivacija za učenje in da želijo tak način dela še naprej.

Šola 3:

Z anketnim vprašalnikom, ki ga je izpolnila celotna populacija 2. letnikov, vključenih v poskus, so ugotovili, da dijaki drugačen pristop k ocenjevanju dojemajo kot način, ki zahteva večjo odgovornost dijakov, vendar jim hkrati omogoča usvojiti in izkazovati večjo širino znanja in je zanje manj stresno.

Šola 4:

Pri povezavi matematike in ekonomije so opazili večjo motivacijo pri dijakih in izboljšanje njihovega znanja pa tudi manj obremenitev in stresa zaradi skupnega ocenjevanja.

Šola 5:

Razgovor učiteljev z dijaki po ekskurziji je pokazal njihovo visoko motivacijo za učenje med ekskurzijo zato, ker so sami sodelovali pri pripravi gradiva ter načrtovali obiske znamenitosti v skladu s svojimi interesi.

Učni uspeh

Šola 1:

Analiza učnega uspeha je pokazala boljše rezultate in zmanjšanje osipa.

Šola 2:

Analiza učnega uspeha 2. letnika, ki je bil vključen v poskus, je pokazala visoko povprečno oceno in najmanj izostankov med vsemi 2. letniki na šoli.

Šola 3:

S pomočjo razgovora z dijaki so ugotovili, da jim medpredmetna povezava angleščine in knjižničnih znanj prinesla ugotovitev, da je pravilna uporaba virov kompleksnejša in zahtevnejša, kot so sprva mislili, da pa jim vložen trud pomaga k boljšemu znanju in rezultatom pri angleščini in tudi pri drugih predmetih na osnovi boljšega znanja iz uporabe virov.

Šola 4:

Analiza ankete, ki jo je izpolnilo 116 dijakov, ki so bili vključeni v pouk z avtentičnimi nalogami, je pokazala, da se jih je večina strinjala, da so avtentične naloge dober način širjenja oz. poglobljanja znanja, da so se z njimi naučili več, kot če bi poslušali razlago učitelja, da so z njihovo pomočjo povezali teorijo s prakso. 47 % dijakov pa je menilo, da so avtentične naloge tudi dober način preverjanja in ocenjevanja znanja.

Kakovost raziskovalnih nalog in drugih izdelkov

Šola 1:

⁹Glede na to, da so šole izbirale različne kazalnike, številka šole pri enem kazalniku ne pomeni iste šole pri drugem kazalniku.

Analiza anketnih vprašalnikov celotne populacije dijakov 2. letnikov, ki so bili vključeni v poskus, je pokazala, da dve tretjini dijakov še nista razvili višje samokritičnosti do rezultatov svojega učenja, s pomočjo katere so na šoli nameravali izboljšati kakovost njihovih izdelkov.

Šola 2:

Tri raziskovalne naloge so bile izbrane za predstavitev na državnem srečanju mladih raziskovalcev, vse tri so bile nagrajene (tri srebrna priznanja); na državnem tekmovanju iz znanja kemije, matematike in na naravoslovni olimpijadi so se dijaki izjemno izkazali: en dijak je prejel zlato Vegovo priznanje, dva srebrno Vegovo priznanje, dva srebrno Preglovo plaketo, tri dijaki bronasto Preglovo plaketo in en srebrno medaljo na olimpijadi. A lahko rečemo, da je tak dosežek rezultat daljšega procesa, ki se je v fazi poskusa še intenziviral, vključili so več učiteljev.

Šola 3:

Analiza projektnih nalog in drugih izdelkov dijakov je pokazala višjo kakovost in višje ocene.

Zadovoljstvo učiteljev

Šola 1:

Zapisi refleksij vseh tutorjev o dodani vrednosti tutorstva so potrdili večje zadovoljstvo učiteljev zaradi izboljšanih odnosov z dijaki in medsebojnih odnosov med dijaki, ki so po njihovem doprinesli k boljši kakovosti dela in boljšemu učnemu uspehu.

Šola 2:

Izvedli so razgovor z vsemi učitelji, ki so poučevali 2. letnik, ki je bil vključen v poskus – vsi so opazili napredek na ravni komunikacije, argumentacije in samoiniciativnosti pri dijakih, saj so bili le-ti v 1. letniku izrazito tihi in so prepuščali vse odločitve učiteljem.

Šola 3:

Analiza refleksij, ki so jih zapisali učitelji v obliki SWOT analize, je pokazala večje zadovoljstvo učiteljev zaradi povečane samostojnosti in ustvarjalnosti dijakov ter priložnosti za sodelovanje z zunanjimi institucijami in možnostmi za timsko poučevanje, ki je prineslo več sodelovanja med učitelji, opazili pa so tudi težave, ki jih imajo pri ocenjevanju, ker se jim zdi, da je zaradi skupinskega dela težko določiti prispevek posameznika in ga oceniti.

Šola 4:

S pomočjo razgovora z vsemi učitelji, vključenimi v poskus, je bilo ugotovljeno njihovo višje zadovoljstvo z lastnim delom zaradi medpredmetno povezane vsebine in poenotenja meril za ocenjevanje pa tudi zaradi dviga kvalitete znanja dijakov.

V šolskem letu 2012/13 smo, podobno kot v prejšnjem šolskem letu, na področju *usvajanja znanja* v projektu opredelili naslednje cilje in kazalnike, po katerih prepoznamo, da se cilji uresničujejo (kazalniki so opredeljeni z namenom, da učiteljem olajšamo samoevalvacijo napredka v poskusnem uvajanju novosti v pouk):

- bolje povezano znanje, dostopno na prožen način oz. osmišljanje usvojenega znanja (kazalniki: motiviranost za učenje, kakovost izdelkov, zadovoljstvo učiteljev),
- razvijanje strategij učenja in večja odgovornost do lastnega dela (kazalniki: motiviranost za učenje, učni uspeh, kakovost raziskovalnih nalog in drugih izdelkov),
- večja samostojnost in kritičnost dijakov pri učenju (metaznanje) (kazalniki: motiviranost za učenje, učni uspeh, kakovost izdelkov),
- pozitivna prepričanja o sebi kot dijaku (kazalniki: motiviranost, učni uspeh).

Tudi na področju *vrednotenja znanja* smo v tem šolskem letu sledili naslednjim ciljem s kazalniki, ki smo si jih v projektu zadali:

- vključevanje samopreverjanja in vrstniškega preverjanja v pouk (kazalniki: motiviranost za učenje, kakovost raziskovalnih nalog in drugih izdelkov),
- izdelava smernic za spremljavo napredka in zapisovanje refleksij (kazalniki: motivacija),
- načrtovanje in zbiranje dokazov, da posamezni dijaki usvajajo načrtovane cilje (motivacija, kakovost izdelkov, učni uspeh, zadovoljstvo učiteljev),
- priprava opisnih kriterijev in zagotavljanje povratnih informacij v procesu učenja (kazalniki: motiviranost, učni uspeh, kakovost izdelkov).

Boljša motivacija za učenje

Šola 1:

75% dijakov je v anketi ocenilo, da projektne (avtentične) naloge, raziskovalni eseji in druge alternativne oblike usvajanja in vrednotenja znanja pozitivno učinkujejo na njihovo motivacijo. Dijaki so izkazali visoko motivacijo in samostojnost ter zmožnost uporabe zahtevnih matematičnih orodij pri reševanju problemskih nalog.

Šola 2:

Analiza razgovorov z dijaki kaže, da se je zaradi strnjene oblike zvišala njihova motivacija za učenje in da želijo tak način dela še naprej.

Šola 3:

Razgovori z dijaki ob mapah so pokazali, da dijake ekskurzija motivira za učenje zaradi možnosti uporabe znanja jezikov ter raziskovalnih spretnosti.

Šola 4:

Analiza pridobljenih podatkov s vprašalnikom, ki ga je izpolnilo 50 dijakov 3. letnikov kaže, da čuti večina dijakov večjo motivacijo za učenje zaradi možnosti izmenjave različnih pogledov, medsebojne spodbude in ker je v skupini bolj zabavno in manj naporno kot individualno.

Šola 5:

Analiza ankete kaže, da večina dijakov meni, da se jim zdi učenje s pomočjo avtentičnih nalog zanimivo in pestro, da lahko izkažejo svojo ustvarjalnost, da širijo svoje znanje na področjih, ki jih zanimajo, da uporabljajo druge vire, ne le učbenika in da rezultate svojega dela lahko predstavijo.

Šola 6:

Izjava timskega načrtovanja in poučevanja matematike in ekonomije. Analiza ankete je pokazala, da so dijaki bolj motivirani za učenje zaradi boljšega razumevanja uporabne vrednosti matematike.

Učni uspeh

Šola 1:

Anketa o projektne delu, ki jo je izpolnilo 115 dijakov, vključenih v poskus, je pokazala, da so dijaki opazili dvig kakovosti svojega znanja in izboljšanje svojega odnosa do naravoslovnih predmetov. Gornje je potrdila tudi analiza ocen po predmetih, odločitve za izbirne predmete in udeležba ter uspeh na tekmovanjih – primerjava pisnega preverjanja v tem in v preteklih šolskih letih je pokazala, da so bili preizkusi v letošnjem letu zahtevnejši, vendar so bile ocene višje. Za dodatne ure pouka oz. izbirne predmete za maturo pri naravoslovnih predmetih se odloča vedno več dijakov, tudi tisti, ki so učno šibkejši.

Šola 2:

Anketiranje in razgovor z dijaki sta pokazala boljšo karierno ozaveščenost dijakov v poskusu, kot pri njihovih vrstnikih.

Šola 3:

Analiza samoevalvacije dijakov je pokazala, da jim povezovanje pouka tujega jezika s knjižnično informacijskim znanjem omogoča lažje razumevanje strokovnih vsebin in posledično tudi boljši uspeh pri strokovnih predmetih. Spretna uporaba slovarjev jim pomaga pri učenju. Opazovanje dijakov pri

delu s slovarji je pokazalo povečano medsebojno sodelovanje in razvoj kompetence učenje učenja (dijaki s pomočjo slovarjev ugotavljajo tudi besedne vrste, pomen besednih zvez, fraz ipd.), kar bogati njihovo znanje tujega jezika.

Šola 4:

Analiza rezultatov seminarskih nalog in primerjava s tistimi iz prejšnjih let je pokazala precej višje rezultate.

Šola 5:

Odgovori dijakov v anketi kažejo na premik pri njih od želje po pridobivanju dobrih ocen k želji po in pomenu pridobivanja dobrega znanja, ki jim pomaga pri povezovanju, samostojnem sklepanju, analiziranju in vrednotenju. Kot dober primer drugačnega usvajanja znanja so izpostavili nekaj problemsko vodenih ur, ki so se zaključile z netipičnimi oblikami pisnega ocenjevanja znanja, ki so jih dijaki zelo uspešno reševali.

Šola 6:

Analiza pridobljenih podatkov s vprašalnikom kaže, da je poznavanje kriterijev pomembno v fazi usvajanja znanja in da pripomore k boljšemu uspehu zaradi boljše osredotočenosti. Več kot 70 % dijakov je odgovorilo, da so prejeli oceno v skladu s svojimi pričakovanji, kar kaže na zmožnost presoje kakovosti lastnega znanja.

Kakovost raziskovalnih nalog in drugih izdelkov

Šola 1:

Analiza vprašalnika za dijake v zvezi z ocenjevanjem seminarske naloge je pokazala, da jih 79 % meni, da so zaradi vnaprej pripravljenih kriterijev, pri pripravi katerih so dijaki sodelovali, izdelali bolj kvalitetno nalogo, saj so natančno vedeli, kaj in kako jo je potrebno napisati za odlično oceno. 74 % jih meni, da so jim sošolci dodelili realno oceno, 65 % pa, da jih je realno ocenil učitelj, kar kaže na dvig samokritičnosti od predhodnega šolskega leta. Analiza vprašalnikov v zvezi z ustnimi predstavitvami je prav tako pokazala, da dve tretjini dijakov meni, da so se s pomočjo opisnih kriterijev lahko bolje pripravili in pridobili višjo oceno.

Šola 2:

9 raziskovalnih nalog je (6 dijakov 3. letnikov in 3 iz 2. letnikov) na tekmovanju »Mladi za napredek Maribora« prejelo zlato priznanje, 3 srebrno in 3 bronasto. Na področju samostojnega projektnega dela so dijaki v tem šolskem letu pripravili, izvedli in ovrednotili 45 različnih projektnih aktivnosti (prevladuje področje prostovoljnega dela, sledi področje umetnosti).

Zadovoljstvo učiteljev

Šola 1:

Učitelji izražajo zadovoljstvo zaradi boljše kakovosti znanja, uspehov na tekmovanjih in boljših ocen. Žal pa si za novosti bolj prizadevajo učitelji naravoslovnih predmetov, jezikov in filozofije, ostali pa nočejo sodelovati, kar otežkoča medpredmetno povezovanje. Zaradi večjega poenotenja poučevanja pri biologiji (skupno delo pri vajah, terensko delo) se je izboljšalo zadovoljstvo dijakov in učiteljev.

Šola 2:

Analiza refleksij tutorjev, SWOT analiza in razgovori s tutorji so pokazali zadovoljstvo učiteljev z izvajanjem tutorstva, saj učitelji čutijo, da postajajo partnerji dijakom pri učenju in da tutorstvo ustvarja priložnosti za pogovor in zagotavlja, da se dijaki počutijo spoštovane, ter da je učiteljem mar zanje. Ostajajo pa odprta vprašanja v zvezi z razmejitvijo dela tutorja, razrednika in mentorja.

Šola 3:

Ugotovitev, pridobljena z analizo vprašalnikov za učitelje, vključenih v poskus, je pokazala, da menijo, da še ne znajo ustrezno vrednotiti učinkov alternativnih pristopov k ocenjevanju znanja tistih ciljev izobraževanja, ki so najbolj zaželeni in trajnostni: želja po odkrivanju novega znanja,

opredelitve in zastavljanja raziskovalnih problemov, podjetnosti, kreativnosti, inovativnosti, prilagajanje novim situacijam, empatija in sposobnost deliti s tistimi, ki jih dijaki ne prepoznajo kot »prijatelje«, kar zmanjšuje zadovoljstvo učiteljev.

Učitelji zelo pozitivno ocenjujejo uvedbo matematičnega raziskovalnega eseja na obeh nivojih poučevanja matematike. Čeprav so bile naloge zahtevnostno različne, opažajo premik k večji uporabi znanja, vendar je potrebno še veliko vodenja in usmerjanja s strani učitelja. Dijaki na višji ravni so presenetili z visoko motiviranostjo in samostojnostjo.

Pri naravoslovnih predmetih (kemija in biologija) so dijaki ob zaključku 3. letnika pisali pregledno nalogo s vprašanji esejskega tipa, s katero so učitelji preverjali uporabnost pridobljenega znanja. Učitelji z rezultati niso bili zadovoljni, saj so bili njihovi odgovori še vedno trivialno naivni in so pokazali na nizko stopnjo vključevanja pridobljenih strokovnih znanj, pri čemer pa je razveseljivo, da so rezultati ankete pokazali, da se dijaki zavedajo pomena povezovanja znanja in ustreznih predznanj.

Šola 4:

Učitelji izražajo zadovoljstvo ob uporabi opisnih kriterijev pri vrstniškem ocenjevanju, saj dijakom pomagajo pridobiti vpogled v to, kako njihovo znanje vidijo vrstniki in jih motivira za izboljševanje. Dijaki se naučijo objektivnosti, s pomočjo kriterijev jim postane jasno, kaj zahteva naloga, kaj je treba še opraviti, koliko truda vložiti, kar jih usmerja pri učenju in ne potrebujejo nenehnega vodenja s strani učitelja oz. postajajo samostojnejši. Vidijo le eno pomanjkljivost, in sicer da gre za vrstniško ocenjevanje in nato za usklajevanje veliko časa.

3.2 Rezultati samoevalvacije šol

V poglavju predstavljamo rezultate samoevalvacije šol. Samoevalvacijska poročila je v š. l. 2010/11 oddalo vseh 15 šol, ki so v prvem letniku izvajale poskus. Šole so izvajale različno število programskih elementov, tako je:

- 5 šol oddalo poročila o vseh treh programskih elementih,
- 6 šol oddalo poročila o 2 programskih elementih in sicer:
  - za pouk na različnih ravneh zahtevnosti in različne oblike in načine usvajanja znanja ter njihovo vrednotenje 3 šole,
  - za pouk na različnih ravneh zahtevnosti in fleksibilnost 3 šole.
- 4 šole so oddale poročila o enem programskem elementu, in sicer:
  - za pouk na različnih ravneh zahtevnosti 1 šola,
  - različne oblike in načine usvajanja znanja ter njihovo vrednotenje 3 šole.

V šolskem letu 2011/12 je samoevalvacijska poročila oddalo vseh 18 šol, ki so v drugem letniku izvajale poskus. Šole so izvajale različno število programskih elementov, tako je:

- 5 šol oddalo poročila o vseh treh programskih elementih,
- 3 šole so oddale poročila o 2 programskih elementih in sicer:
  - za pouk na različnih ravneh zahtevnosti in različne oblike in načine usvajanja znanja ter njihovo vrednotenje 2 šoli,
  - za pouk na različnih ravneh zahtevnosti in fleksibilnost 1 šola.
- 10 šol je oddalo poročila o enem programskem elementu, in sicer:
  - za pouk na različnih ravneh zahtevnosti 8 šol,
  - različne oblike in načine usvajanja znanja ter njihovo vrednotenje 2 šoli.

V šolskem letu 2012/13 je samoevalvacijska poročila oddalo vseh 18 šol, ki so bile vključene v poskus. Šole so izvajale različno število programskih elementov, in sicer:

- 3 šole so oddale poročila o vseh treh programskih elementih,
- 6 šol je oddalo poročila o 2 programskih elementih, in sicer:
  - 4 šole za pouk na različnih ravneh zahtevnosti in o fleksibilnosti organizacije pouka,
  - 2 šoli pa za pouk na različnih ravneh zahtevnosti in o drugačnih oblikah usvajanja in vrednotenja znanja.
- 8 šol je oddalo poročila o enem programskem elementu, in sicer:
  - 6 šol za pouk na različnih ravneh zahtevnosti,
  - 2 šoli za drugačne oblike usvajanja in vrednotenja znanja.

V nadaljevanju predstavljamo sklepne ugotovitve po programskih elementih.

Za programski element pouk na različnih ravneh zahtevnosti (**nivojskost**) se je v š. l. 2010/11 odločilo 12 šol: Gimnazija Kranj, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer, II. gimnazija Maribor, Ekonomska šola Murska Sobota, Gimnazija Nova Gorica, Gimnazija Ravne na Koroškem, Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica, Gimnazija in ekonomska šola Sežana, Gimnazija Trbovlje, Gimnazija Slovenj Gradec, Gimnazija Šiška in Gimnazija Vič.

Le dve gimnaziji sta nivojski pouk izvajali le pri enem predmetu (nemščina), ostale pa so nivojski pouk izvajale pri več predmetih (od 2 do 4).

V š. l. 2011/12 so se predhodnim šolam pridružile še štiri: Gimnazija Ledina, Gimnazija Kočevje, Gimnazija Ptuj ter Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana.

Le 2 gimnaziji sta nivojski pouk izvajali le pri enem predmetu (matematika), ostale pa so nivojski pouk izvajale pri več predmetih (od 2 do 3, ena šola 8).

Samo izravnalni nivo je izvajala ena šola, in sicer pri angleščini in matematiki. Tako izravnalni kot višji nivo so izvajale štiri šole, in sicer pri tujih jezikih in matematiki, dve od teh pa tudi pri slovenščini. Ostale šole so v prvem letniku izvajale le višji nivo (nadgrajevanje). Poleg omenjenih predmetov so nivojski pouk izvajali še pri fiziki, kemiji in biologiji.

Programski element pouk na različnih ravneh zahtevnosti (nivojskost) je v šolskem letu 2012/13 izvajalo 15 šol. Le dve šoli sta nivojski pouk izvajali le pri enem predmetu (matematiki), ostale šole pa so nivojski pouk izvajale pri večih predmetih (6 pri dveh predmetih, 7 pri treh ali več).

Etapni cilji, ki so jih šole izbrale za prvo leto izvedbe nivojskega pouka, so bili:

- oblikovanje kriterijev za izbor dijakov v različne skupine,
- uvedba novih metod dela v višjem nivoju,
- oblikovanje urnika, ki bo omogočal prehod dijakov med skupinami,
- uvedba timskega poučevanja v oddelku, ki je vključen v poskus,
- omogočiti dijakom večjo izbirnost,
- dvigniti motivacijo in zadovoljstvo dijakov,
- poglobiti znanje dijakov.

V drugem letu poskusa so dodali nekaj novih etapnih ciljev:

- oblikovanje kriterijev ocenjevanja,
- dvig interesa dijakov za določen predmet,

- povečanje samoiniciativnosti dijakov,
- razvijati sodelovalno učenje,
- zmanjšati število negativnih ocen,
- zmanjšati število izostankov.

V tretjem letu poskusa so na šolah dodali naslednje etapne cilje:

- ugotoviti vpliv številčno manjše skupine na preglednost usvojenega znanja,
- razviti problemsko mišljenje pri dijakih,
- doseči boljše razumevanje in utrjenost temeljnih znanj pri dijakih,
- vpeljati več medpredmetnih povezav,
- uvesti uporabo IKT v pouk,
- izboljšati učne navade dijakov,
- dvigniti samopodobo pri dijakih,
- pri dijakih razviti odgovornost za lasten napredek,
- dvigniti kakovost svetovanja dijakom s strani učiteljev,
- razviti kompetenčen pristop k poučevanju predmetov na nivoju učenje učenja,
- poglobiti sodelovanje med učitelji,
- navdušiti dijake za naravoslovje,
- navdušiti dijake za nemščino na maturi,
- razvijati naravoslovno pismenost in eksperimentalna znanja pri dijakih.

Ugotavljamo, da si šole to leto etapnih ciljev več niso toliko postavljale na organizacijskem vidiku (kako izpeljati nivojski pouk), temveč so se bolj usmerile v napredek dijaka.

Ugotovitve:

- učitelji opažajo večjo motivacijo in tudi večjo angažiranost dijakov,
- učitelji opažajo, da dijaki v vsakem nivoju hitreje napredujejo, ker jih je manj in se jim učitelj lahko bolj posveti,
- učitelj lažje dela v manjši skupini,
- dijaki v izravnalnem nivoju so hitreje napredovali kot dijaki v prejšnjih letih, ko tega ni bilo,
- dijaki v izravnalnem nivoju pridobijo na samozavesti, boljše se počutijo v skupini »enakih« in se tudi ne zanašajo na to, da bodo pravilne odgovore dali »boljši«,
- dijaki sami izražajo večje zadovoljstvo,
- dijakom se zdi pomembno, da je odločitev za nivo prostovoljna, a imajo hkrati možnost posvetovanja z učiteljem,
- dijaki predlagajo, da naj se v osnovnem in višjem nivoju obravnava enaka snov, le različno poglobljeno,
- z izravnalno uro so zadovoljni tudi starši, pravijo, da imajo njihovi otroci pri učenju manj težav in celo boljše ocene kot so pričakovali.

V šolskem letu 2011/12 so nekatere ugotovitve enake, dodali pa so še:

- dijaki so bolj samostojni pri iskanju virov,
- seminarske in raziskovalne naloge so bolj kvalitetne,
- dijaki so v manjših skupinah bolj sproščeni (velja zlasti za osnovni nivo),
- dijaki na višjem nivoju manj izostajajo,
- učitelji tudi sami profesionalno napredujejo, ko sodelujejo s kolegi pri načrtovanju in izvedbi pouka, pripravi materialov.

V šolskem letu 2012/13 so k ugotovitvam iz prejšnjih let dodali še naslednje:

- preglednost znanja pri dijakih se je izboljšala,
- dijaki so dosegali boljše ocene,
- dijaki so dosegali boljši uspeh na področju mladinskega raziskovalnega dela,
- potrebno bo še dodelati urnik,
- dijake moti, da na obeh nivojih pišejo iste teste,
- domisliti bo potrebno kriterije razvrščanja v nivo,
- pri enem predmetu so ugotovili upad interesa, zato ga bodo drugo leto ponudili kot izbirni predmet,
- razvoj eksperimentalnih in raziskovalnih veščin pri dijakih.

Sklepna ocena v šolskem letu 2011/12 vključuje lanske ugotovitve, je pa nekoliko širša:

- z uvedbo nivojev, izbiro in možnostjo prehodov so zadovoljni tako učitelji, dijaki kot starši,
- je veliko usklajevanja tako pri urniku kot samem delu na nivojih,
- na nekaterih šolah ugotavljajo boljši učni uspeh,
- več je medpredmetnega povezovanja, kar doprinaša k bolj povezanemu znanju dijakov in tudi k boljšemu vzdušju med učitelji,
- bolj pazljivo je in bo potrebno načrtovati učni proces (pripravo gradiv, metode dela, kriterijev ocenjevanja), saj to vpliva na motiviranost dijakov.

Sklepne ugotovitve so v šolskem letu 2012/13 podobne prejšnjim dveh letom, torej so v splošnem vsi akterji (učitelji, dijaki, starši) vključeni v poskus z njim zadovoljni in v njem vidijo več prednosti kot slabosti. Na nekaterih šolah so edino zaznali pojav negativnih oznak (»etiketiranja«) tistih dijakov, ki obiskujejo nižji nivo.

Predlogi za naprej:

Večina timov šol je v šolskem letu 2010/11 zapisala, da nimajo posebnih predlogov, saj so zadovoljni. Nekateri pa so zapisali, da bi želeli uvesti več raziskovalnega dela, drugačno vrednotenje na višjem nivoju, pri projektih bodo bolj pozorni na prispevek in vlogo vsakega posameznika in da bi želeli vključiti učitelja tujih jezikov v nejezikovne predmete.

V šolskem letu 2011/12 lahko k predlogom dodamo: poiskati bo treba več ključnih skupnih tem ter določiti kriterije in opisnike za drugačno vrednotenje na višjem nivoju. V eni šoli ugotavljajo, da bi bilo smiselno povečati aktivno vlogo dijakov pri pripravi gradiv. V drugi šoli razmišljajo o prehodu iz zunanje na fleksibilno diferenciacijo, ponekod pa tudi o bolj načrtnih pogovorih z dijaki in starši o izbiri nivoja. V nekaterih šolah razmišljajo o strnjeni obliki izvedbe dela ur na višjem nivoju.

Tudi to šolsko leto (2012/13) so po večini, tako učitelji kot dijaki, z nivojskim poukom bili zadovoljni in ga prepoznavajo kot veliko pridobitev. Vseeno pa predlagajo, da bi pri nadaljnjem delu bilo potrebno bolj uskladiti obravnavo snovi pri rednem (skupnem) pouku in nivojskem pouku, saj če še niso usvojena temeljna znanja, se jih ne more nadgrajevati, zato to za sabo povleče tudi potrebo po večji stopnji sodelovanja med profesorji.

Na nekaterih šolah tudi letos razmišljajo o strjnjeni realizaciji ur dela na višjem nivoju v obliki raziskovalnih taborov, ekskurzij, terenskega dela. S čimer bi tudi dijake želeli bolj spodbudili za sodelovanje na tekmovanjih.

Na eni šoli predlagajo obiske dijakov med nivoji, kar pomeni, da si dijaki med sabo predstavijo svoje pridobljeno znanje.

Na nekaterih šolah imajo še zmeraj težave s kriteriji razvrščanja dijakov v nivoje in menijo, da so le-ti še premalo domišljeni.

Predlagali so tudi nove oblike ocenjevanja in vrednotenja znanja (portfolio, »kritični prijatelj«).

Na eni izmed šol menijo, da tak način dela za seboj potegne prevetritev UN.

Za programski element **fleksibilnost** se je v š. l. 2010/11 odločilo osem šol, v š. l. 2011/12 6 šol, v š. l. 2012/13 pa 7 šol. Izvedba fleksibilnosti se povezuje ali z izvedbo nivojev ali z različnimi oblikami usvajanja ter vrednotenja znanja. Tako se ta element večkrat kaže v izvedbi obveznih izbirnih vsebin ter projektnih dni.

Cilji, ki so jih vodili pri izvedbi tega elementa, so se nanašali predvsem na lažje usklajevanje dela šole, pa tudi na usklajevanje predznanj in povezovanje predmetov, pestrost metod, uvedbo manjših skupin ter lažje usvajanje znanja.

Celoletno fleksibilno organizacijo pouka so v prvem letu poskusa izvajale 4 šole:

Šola 1:

Fleksibilnost je izvajala pri športni vzgoji, informatiki in fiziki. S tem je dosegla lažje usklajevanje šolskih in športnih obveznosti ter lažje usvajanje znanja iz fizike.

Šola 2:

Fleksibilnost močno povezuje z nivojskostjo. Nivojsko obliko pouka je imela le pri enem predmetu. Glavni smisel fleksibilne organizacije pouka pa vidi v izdelavi prijaznega urnika za dijake in učitelje.

Šola 3:

Je ugotovila, da je pri predmetih, ki imajo eno ali dve uri tedensko modularna izvedba predmetnika zelo učinkovita.

Šola 4:

Je izvajala fleksibilnost v obliki vzporedne obravnave učne snovi pri slovenščini, zgodovini, glasbi in umetnostni zgodovini. Fleksibilno obliko je šola uvedla tudi pri psihologiji v prvem letniku. Dijakom so bila posredovana temeljna psihološka znanja. Cilj je bil doseči uporabno vrednost znanj in večjo aktivnost dijakov.

V š. l. 2011/12 je celoletno fleksibilno organizacijo pouka izvajalo 5 šol, ena pa jo je v strnjeni obliki ob koncih tedna in projektnem tednu.

Šola 1:

Izvajata fleksibilnost z medpredmetnim poučevanjem naravoslovnih predmetov (kemija, fizika, biologija) strnjeno 3 dni v Trenti, in po nekaj ur ob koncu tedna. Z izvedbo so zelo zadovoljni tako dijaki kot učitelji. Dijaki so pokazali več zanimanja za naravoslovje, so tudi bolj samostojni pri delu.

Šola 2:

Šola izvaja 4 vsebinske sklope (naravoslovni, družboslovni, jezikovni in podjetniški), vsi potekajo istočasno en dan po 3 ure. Poleg tega izvajajo še delo na terenu, raziskovalni tabor. Dijaki so zadovoljni, saj izbirajo po interesih, menijo, da lažje povezujejo teorijo in prakso, ure so bolj sproščene. So pa po 3 urah tako intenzivnega dela kar utrujeni. Učitelji so zadovoljni, ker tako vzpostavijo bolj osebni odnos z dijaki, delo je tudi za njih bolj zanimivo, omogoča več kreativnosti, več sodelujejo s kolegi. Dijaki se navajajo na bolj samostojno delo, hkrati pa tudi na večjo odgovornost pri skupinskem delu.

Šola 3:

Je ugotovila, da je pri predmetih, ki imajo eno ali dve uri tedensko modularna izvedba predmetnika zelo učinkovita. Tako izvajajo del predmetov v strnjeni obliki v prvem polletju, drug del predmetov pa v

drugem polletju. Ti predmeti so: zgodovina, geografija, LU, glasba, biologija, kemija, fizika in informatika. Fleksibilni predmetnik podpirajo vsi učitelji, razen geografije, ki meni, da slabo vpliva na trajnost znanja. Dijaki tak urnik podpirajo v 79 %, prepričani so, da se na ta način več naučijo, saj se posameznim predmetnim področjem bolj posvetijo. Všeč jim je, da je hkrati manj predmetov na urniku. Tudi primerjava učnega uspeh in prisotnosti dijakov tega oddelka s paralelko je pokazala, da so pri vseh predmetih dosegli višjo povprečno oceno in bili v višjem odstotku prisotni pri pouku dijakov oddelka v poskusu.

Šola 4:

Je izvajala fleksibilnost v obliki medpredmetnega projektne tedna – družboslovni sklop in naravoslovni sklop. Izvajajo tudi premik fizike iz 1. v 2. letnik, premik psihologije iz 2. letnika v 1. letnik ter drugačno razporeditev števila ur za zgodovino. Cilj teh različnih oblik je doseči večjo uporabno vrednost znanj in večjo aktivnost dijakov ter zmanjšano obremenjenost.

Dijaki v večini menijo, da jim je tak način povezovanja (zgodovina, slovenščina, umetnostna zgodovina, glasba) pomagalo pri razumevanju. S premikom fizike se strinja kar 89 % dijakov. Menijo, da jim je to omogočilo lažje razumevanje fizike zaradi večjega predhodnega znanja matematike. Poleg tega doživljajo fiziko kot zahteven predmet in se jim zdi v redu, da ga v prvem letniku ni, saj je prehod iz OŠ v SŠ že tako zahteven. Dva dijaka pa sta opozorila, da je ravno zato, ker je fizika zahtevna, možno, da bosta imela slabšo oceno v četrtem letniku, uspeh v tem letniku pa šteje k točkam za vpis. S premikom je zelo zadovoljen učitelj fizike, prepričan je, da je znanje dijakov zdaj bolj poglobljeno.

Šola 5:

Fleksibilnost je izvajala pri športni vzgoji, fiziki in glasbi. Gre za modularno izvedbo. S tem je dosegla lažje usklajevanje šolskih in športnih obveznosti ter lažje usvajanje znanja iz fizike. Oba učitelja sta nadvse zadovoljna z uvedbo teh sprememb, prav tako so zadovoljni dijaki, ki so lažje usklajevali obveznosti, pa tudi fiziko so se lažje učili, ker so imeli več znanja matematike.

Šola 6:

V fleksibilno izvedbo so vključeni predmeti KEM, BIO, FIZ, ZGO, GEO, v 2. 1. pa tudi informatika. Izvajajo strnjene oblike pouka glede na učne sklope, ciklično skozi vse leto. Dijaki z medpredmetno zasnovanimi naravoslovnimi dejavnostmi pridobijo znanja, spretnosti in veščine ter razvijajo ključne generične kompetence pri več gimnazijskih predmetih. Z usklajenim mentorskim vodenjem oz. timskim poučevanjem so zmanjšali obremenjenost dijakov vsaj pri projektih nalogah. Pri dijakih ugotavljajo povečano motivacijo za učenje naravoslovnih predmetov in informatike.

Želeli so doseči tudi več sodelovanja med učitelji ter poenotenje meril za ocenjevanje pri različnih učiteljih istih predmetov, kar jim je uspelo pri matematiki, kemiji in fiziki.

Celoletno fleksibilno organizacijo so v š. l. 2012/13 izvajale 4 šole, strnjeno obliko pa 3 šole.

Šola 1:

Fleksibilnosti se lotevajo z medpredmetnim povezovanjem športa z vsemi šolskimi predmeti, predvsem pa s fiziko, biologijo, zgodovino in sociologijo. Učitelji ugotavljajo, da tak način dela pri dijakih dviguje motivacijo, saj jim pomaga uzreti uporabnost znanja.

Šola 2:

Izvaja vzporedno časovno in vsebinsko obravnavo snovi pri slovenščini – zgodovini – likovni umetnosti – glasbi, a v 3. letniku slovenščina več ni bila vključena. Zato je učiteljica slovenščine predlagala, da bi vpeljali več samostojnega dela, s katerim bi dijaki sami iskali povezanost slovenščine s temi tremi predmeti. Tako učitelji kot dijaki vzporedno obravnavo snovi vidijo kot dobrodošlo pridobitev. Fleksibilno obliko pa je šola uvedla tudi s premikom fizike z začetkom v drugi letnik in s tem hotela doseči večjo vsebinsko povezanost z matematiko tudi v 3. letniku. S tem, da predznanje iz matematike dijakom omogoči boljše razumevanje fizike, se strinjajo tako učitelji kot dijaki, vendar en dijak opozori, da bodo s tem imeli fiziko tudi v 4. letniku, česar pa drugi razredi nimajo.

Šola 3:

Fleksibilnost izvaja v strnjeni obliki ur po pouku, z medpredmetnimi povezavami ter s strokovno ekskurzijo in izmenjavami. Ugotavljajo, da so dijaki bolj samostojni, ter da prevladuje avtentično pridobivanje znanja.

Šola 4:

Fleksibilnost izvaja z dodatno uro podjetništva ter premikom ene ure predmeta ekonomija iz 3. v 4. letnik, ker je ekonomija maturitetni predmet, podjetništvo pa ni. Dijaki so spremembo urnika sprejeli z velikim odobravanjem, saj jim je prinesla manjšo obremenjenost in možnost poglobljanja znanja ekonomije v 4. letniku.

Šola 5:

Prav tako fleksibilnost izvaja v obliki strnjenih ur, projektnih dnevov, raziskovalnih taborov in ekskurzij ter terenskim delom. Za to šolsko leto so si kot etapni cilj zastavili ugotoviti učinkovitost organizacije življenja in dela šole. Tako dijakom kot učiteljem je fleksibilna organizacija dela všeč, saj povečuje učinkovitost dela, znanje postane bolj razumljivo in uporabno. Tak način dela je bolj sproščen in odnosi med učitelji in dijaki so boljši, bolj sproščeni.

Šola 6:

Fleksibilnost močno povezujejo z nivojskostjo. Fleksibilni urnik jim trenutno povzroča še velike preglavice.

Šola 7:

Fleksibilnost se na tej šoli kaže kot izvajanje nivojskega pouka nekaterih predmetov (ZGO, BIO, KEM, GEO) v obliki projektnega tedna oz. trikrat po trije projektne dnevi. Za razliko od lani, so letos dijaki pouk v obliki projektne dni ocenili pozitivno.

Ugotovitve, ki so jih zapisali v prvem letu spremljave:

- premik predmetov vpliva na uspešnejše delo,
- učenje je bolj sproščeno v strnjenih oblikah pouka,
- dosegli so večjo vsebinsko usklajenost in osmislitev znanja,
- dijaki so zadovoljni s pestrimi metodami oziroma izvedbo pouka izven šole,
- dijaki so zadovoljni tudi zato, ker so s premikom predmetov lažje usvajali znanja in so bili bolj uspešni,
- zadovoljstvo z urnikom je bilo večje tako pri dijakih kot učiteljih.

V š. l. 2011/12 lahko dodamo še naslednje ugotovitve:

- dijaki so manj obremenjeni, ker imajo manj predmetov na dan,
- zadovoljstvo z urnikom je bilo večje tako pri dijakih kot učiteljih,
- učitelji ugotavljajo, da se morajo na različne oblike dela več pripravljati in usklajevati s kolegi, a je fleksibilna izvedba pouka tudi za njih zanimiva, spodbuja kreativnost pri njih in dijakih.

V š. l. 2012/2013 pa lahko dodamo še naslednji ugotovitvi:

- projektni način dela pri dijakih spodbuja samostojnost,
- priprava na različne oblike dela vzame učiteljem veliko časa.

Predlogi za spremembe:

Šole jih ne navajajo, ker so zadovoljne. Ugotavljajo le, da se je teh oblik potrebno lotiti premišljeno, saj nekatere potegnejo za seboj tudi finance, neenakomerno obremenjenost posameznih učiteljev itn.

Na nekaterih šolah bi si želeli vključiti več zunanjih strokovnjakov in institucij ter povečati koordinacijo in sodelovanje med profesorji.

Za programski element **drugačne oblike usvajanja in vrednotenja znanja** se je v š. l. 2010/11 odločilo 11 šol, v š. l. 2011/12 9 šol, v š. l. 2012/13 pa 7 šol.

Tehniška gimnazija se je tega elementa lotila na specifičen način. Izbrani programski element se imenuje tutorstvo. Glavni cilj tutorjev je bil izdelava novih učnih načrtov za izbirne predmete. Dosegli so ga le delno. So pa v drugem letu pripravili načrt dela tutorja. Drugi cilj pa je bil vrednotenje OIV. V preteklem šolskem letu kriteriji vrednotenja še niso bili izdelani, je pa bila izvedena šola v naravi v kateri je bil predstavljen nov način izvajanja in vrednotenja OIV (s pomočjo vprašalnikov). V tretjem letu poskusa so si zadali naslednje cilje: izdelavo načrta motiviranja dijakov, spremljanje njihove učne uspešnosti, kar vključuje tudi kakovost izdelanih seminarskih nalog, izdelavo merilnikov za vrednotenje znanja, krepitev socialnih veščin. Učitelji so s spremembo zadovoljni, saj se je kakovost seminarskih nalog dvignila. Težave so imeli z »merjenjem« razvoja socialnih veščin.

Šole, ki so izvajale ta programski element, so v š. l. 2010/11:

Šola 1:

Področji spremljanja sta bili angleščina kot prvi tuji jezik in nemščina kot drugi tuji jezik. Šola se je osredotočila na vrstniško ocenjevanje, samoocenjevanje, sodelovalno učenje ter izdelavo zbirnika dosežkov. Ugotovljeno je bilo, da vrstniško ocenjevanje in samoocenjevanje zahtevata več priprav in urjenja, da bi dijaki sami lahko ocenjevali lastne in vrstnikove dosežke.

Šola 2:

Usmerila se je na spremljavo nemškega jezika. Vrednotenje znanja je potekalo s pomočjo identičnih testov z dodatno nalogo, ki so jo najboljše reševali dijaki, ki so obiskovali poudarjeni nivo.

Šola 3:

Pri nekaterih predmetih so bile uvedene alternativne oblike ocenjevanja (portfolio, nova redovalnica). Narejeno je bilo veliko projektnih in raziskovalnih nalog. Motivacija dijakov in učiteljev se je povečala.

Šola 4:

Cilj je bil razvijanje natančnosti pri razbiranju informacij ter razvijanje samokritičnosti pri ocenjevanju. Ugotovljena je bila precejšnja nepazljivost in nekritičnost dijakov (pri samoocenjevanju, vrstniškem ocenjevanju in ocenjevanju učiteljev).

Šola 5:

Programski element se ne izvaja celo šolsko leto, ampak le v zvezi s pripravo in izvedbo strokovnih ekskurzij ter med projektnim tednom. Med temi dejavnostmi dijaki izpolnijo delovne liste, ki so potem ocenjeni.

Šola 6:

Področje spremljanja so (zraven tutorstva) medpredmetna znanja. To spremljanje je le občasno, ko so organizirane ekskurzije, po kateri se izdelajo seminarske naloge, ki so predstavljene pri pouku in potem ocenjene.

Šola 7:

Področja spremljanja so bila: kemija – biologija, matematika – ekonomija, knjižnično informacijska znanja – angleščina. Gre za tri sklope medpredmetnih sodelovanj. Ta povezovanja so imela pozitiven odmev v smislu večje motivacije in razumevanja znanja.

Šola 8:

Poudarek je bil pri učenju samoocenjevanja in ocenjevanja vrstnikov pri matematiki. Dijaki so ugotovili, da nov način ocenjevanja zahteva več učenja in večjo odgovornost do učenja.

Šola 9:

Ta programski element je bil uvajan le občasno med ekskurzijami in projektnimi dnevi. Večina dijakov je to obliko usvajanja znanja sprejela pozitivno.

Šola 10:

Programski element poteka v zvezi z integrativnim kurikulumom: šport in biologija, kemija, fizika in zgodovina in to občasno, v okviru priprave projektnih in seminarskih nalog. Zanimiv poskus, ki pa je pokazal, da manjka učnih ur za teoretični del športne vzgoje.

Šola 11:

Programski element je potekal v povezavi z medpredmetno zasnovanim projektnim delom pri pouku naravoslovnih predmetov v povezavi z informatiko. Delo je potekalo preko izdelave projektnih nalog, ki so bile analizirane in tudi ocenjene.

V š. l. 2011/12 je izvedba na ostalih šolah potekala:

Šola 2:

Cilj uvedenih alternativnih oblik ocenjevanja (portfolio, nova redovalnica) je bil razvoj kritičnega mišljenja. Narejeno je bilo veliko projektnih in raziskovalnih nalog, ki so kompleksne, medpredmetne. Opisniki in področja ocenjevanja so pripravljene. Učitelji opažajo pri dijakih napredek v komunikaciji in ravni argumentacije. Povečala se je tudi motivacija dijakov in učiteljev.

Šola 3:

Cilj je bil razvijanje natančnosti pri razbiranju informacij ter razvijanje samokritičnosti pri ocenjevanju. V tem letu so se dela lotili bolj sistematično, učitelji so bolj pozorni na sestavo testnih nalog in delovnih listov. Sodelujejo učitelji likovne umetnosti, angleščine, biologije in kemije. Dijaki so še vedno premalo samokritični, a glede na lani je napredek opazen. Tudi učitelji so v procesu pridobili, saj so poglobili teoretična znanja.

Šola 4:

Področje spremljanja so medpredmetna znanja. To spremljanje je le občasno, ko so organizirane ekskurzije ali projektni teden, po katerih se izdelajo seminarske naloge (ali drugačni izdelki, npr. film, CD), ki so predstavljene pri pouku in potem ocenjene. Imajo še težave pri opredeljevanju kriterijev.

Šola 5:

S ciljem razvoja kritičnega mišljenja pri dijakih in razvijanja njihove osebne, medkulturne, družbene in državljske kompetence želijo, da bi dijaki vodili osebne mape napredka; pripravili so opisnike za vodenje mape.

Šola 6:

Poudarek je bil pri učenju samoocenjevanja in ocenjevanja vrstnikov pri matematiki in angleščini. Dijaki so ugotovili, da nov način ocenjevanja zahteva več učenja in večjo odgovornost do učenja. Glede na lansko izkušnjo so učitelji pripravili opisne kriterije, jih predebatirali z dijaki; tudi učne teme so zožili. Debate z dijaki vzamejo veliko časa, a dijaki s tem pridobivajo kritičnost, krepijo odgovornost do znanja.

Šola 7:

Cilj v tem šolskem letu je bil oblikovanje avtentičnih nalog in jasnih opisnih kriterijev vrednotenja znanj avtentičnih nalog. Večina dijakov je to obliko usvajanja znanja sprejela pozitivno.

Šola 8:

Cilji, ki jih šola zasleduje v poskusu so učenje učenja oz. usposabljanje dijakov za uporabo iskalnih strategij pri delu s tiskanimi in elektronskimi viri in osmišljanje in povezovanje znanja naravoslovja pri dijakih. Tam, kjer so izpeljali teme medpredmetno in v obliki avtentičnih nalog, pri ocenjevanju ni bilo negativnih ocen.

Šola 9:

Programski element je potekal v povezavi z medpredmetno zasnovanim projektnim delom pri pouku naravoslovnih predmetov v povezavi z informatiko. Delo je potekalo preko izdelave raziskovalnih nalog, ki so bile analizirane in tudi ocenjene. Izdelali so opisnike in kriterije za ocenjevanje nalog ter navodila za zapis naloge. Pripravljena je projektna mapa, s katero dijaki sledijo svojemu delu, hkrati pa tudi učitelji dobijo vpogled v proces dela. V to mapo morajo dijaki zapisati tudi refleksijo o lastnem učenju.

V š. l. 2012/13 je izvedba na ostalih šolah potekala:

Šola 2:

Za etapna cilja si je to šolsko leto šola izbrala karierno orientacijo in osmišljanje znanja z drugačnimi oblikami dela (izdelava filma, fizikalnega sefa). S pomočjo anketnega vprašalnika in pogovorov so ugotovili, da so dijaki bolj karierno orientirani kot njihovi vrstniki, ter da je še pri dijakih zmeraj moč zaslediti pomanjkanje notranje motivacije za dodatno delo, ki ga nove in drugačne oblike dela prinašajo in zahtevajo.

Šola 3:

Šola je v tem šolskem letu nadaljevala z doseganjem zastavljenih ciljev, ki si jih je zadala že prejšnje šolsko leto, in sicer z nadgradnjo ali izdelavo novih avtentičnih nalog ter nadgradnjo jasnih opisnih kriterijev vrednotenja znanja avtentičnih nalog. Večina dijakov je to novo obliko usvajanja znanja ocenila kot pozitivno in v njej prepoznava dodano vrednost, saj jim znanje bolj osmisli. Prav tako se jim opisni kriteriji vrednotenja znanja avtentičnih nalog zdijo jasni, razumljivi.

Šola 4:

Cilj je bil povečati samoiniciativnost in samostojnost dijakov ter razvijanje kritičnega mišljenja preko izdelave raziskovalnih, problemskih nalog, portfolia, terenskega dela ipd.

Šola 5:

Področje spremljanja je bilo učenje samoocenjevanja in ocenjevanja vrstnikov pri matematiki in angleščini, in sicer preko vodene razprave. S takim načinom dela so pri dijakih hoteli razviti večjo samostojnost in kritičnost do učenja oz. razvijati strategije učenja. Motivacija za delo je, zaradi spodbude in podpore sošolcev, bila večja. Dijaki se na tak način naučijo objektivneje presojati kakovost usvojenega znanja, tako svojega kot svojih sošolcev. Profesorji ocenjujejo, da so pri dijakih dvignili motivacijo, odgovornost in kritičnost. Težave, s katerimi se srečujejo, so bolj logistične narave, npr. oddaljenost dijakov in s tem težje sodelovanje med njimi izven časa pouka, termin za ocenjevanje je bil prekratek, navzočnost dveh učiteljev je časovno težko uskladiti.

Šola 6:

Tudi na tej šoli so za področje spremljanja izbrali vrstniško ocenjevanje in samoocenjevanje. Pozornost so namenili skupnemu oblikovanju kriterijev ocenjevanja. Večini dijakov se izdelani kriteriji ocenjevanja zdijo pomembni. Prednost v skupni pripravi kriterijev prepoznava v tem, da se tako upošteva njihovo mnenje, da vedo kaj se od njih zahteva, ter da s tem kriteriji postanejo lažji, kar so pa nekateri dijaki opredelili kot slabost. Prednosti vrstniškega ocenjevanja pa vidijo v primerjanju z drugimi, da se naučijo biti bolj objektivni in kritični ter v boljši oceni. Slabost le-tega pa v pristranskosti in nepotrebnih sporih. Tudi uporaba portfolia je večini dijakov (80 %) všeč, kljub temu da jim vzame veliko dela in zahteva od njih veliko mero samoorganiziranosti. Tudi učitelji v novih načinih vrednotenja vidijo kot prednost to, da dijaki razvijajo samokritičnost, objektivnost, se soočajo z realnostjo in mnenji drugih. Pomanjkljivost pa prepoznava v času, ki ga tak način vrednotenja znanja zahteva, ter premajhni kritičnosti med sošolci, ki so prijatelji in preveliki med tistimi, ki to niso.

Šola 7:

Programski element je potekal v povezavi z medpredmetnim povezovanjem, s katerim so pri dijakih hoteli doseči bolj poglobljeno in kompleksno razmišljanje ter povezovanje znanja.

Ugotovitve v š. l. 2010/11 in 2011/12:

- dijaki menijo, da je ocenjevanje drugih odgovorno in se morajo sami veliko več učiti, če želijo vrstnike oceniti,
- dijaki so bolj aktivni, bolj poslušajo, se bolj vključujejo,
- učitelji menijo, da so dijaki pri ocenjevanju drugih manj kritični, pri ocenjevanju samega sebe pa bolj,
- med učitelji je potrebno veliko usklajevanj,

- izboljšala se je komunikacija med učitelji pa tudi med učitelji in dijaki.

V š. l. 2012/13 k prejšnjim ugotovitvam dodajo naslednja:

- z raziskovalnim delom pri naravoslovnih predmetih je pri dijakih prišlo do izboljšanja ocen in bolj pozitivnega odnosa do naravoslovja,
- večje povezovanje teoretičnega in praktičnega znanja,
- na uspeh pri matematiki je, bolj kot problemska zasnovanost pouka, vplival vložen trud dijaka za uspeh,
- večja uporaba IKT metod dijakov ni spodbudila k bolj vestnemu delu,
- s samoocenjevanjem in vrstniškim ocenjevanjem se dijaki urijo v objektivne ocenjevalce.

Predlogi v š. l. 2010/11:

- potrebno bo dopolniti kriterije za ocenjevanje,
- izboljšati koordinacijo.

V š. l. 2011/12 sta zgornja predloga ista , dodali pa so še:

- potrebno bo dopolniti opisnike in kriterije za ocenjevanje,
- ponekod bo potrebno jasneje določiti cilje,
- predlagajo vključitev še drugih predmetov.

V š. l. 2012/13 pa so predlogi naslednji:

- razširitev vsebin v ostale predmete in v urniku predvideti poseben predmet, kjer bi se obravnavale teoretične vsebine,
- razmisliti o delo z nadarjenimi,
- uvesti supervizijo med učitelji.

Šole so podatke zbirale na različne načine, večinoma so bili vključeni dijaki in učitelji, nekatere pa so vključile tudi starše.

Tabela 8: Uporabljene metode v š. l. 2010/11.

Metode	Učitelji	Dijaki	Starši
intervju	4x	1 x	1 x
vprašalnik/anketa	6x	12x	2x
refleksija (pisna, ustna)	1x	2x	
dokumentacija/evidence		3x	1 x
diagnostični testi znanja		4x	

Tabela 9: Uporabljene metode v š. l. 2011/12.

Metode	Učitelji	Dijaki	Starši
intervju	4x	2x	1x
vprašalnik/anketa	3x	15x	2x
refleksija (pisna, ustna)	7x	2x	
dokumentacija/evidence		8x	1x
diagnostični testi znanja		2x	
SWOT	1x		

V eni šoli so podatke o pouku zbrali tudi s hospitacijo ravnatelja.

Tabela 10: Uporabljene metode v š. l. 2012/13.

Metode	Učitelji	Dijaki	Starši
intervju	4x	2x	1x
vprašalnik/anketa	6x	15x	1x
refleksija (pisna, ustna)	8x	8x	1x
dokumentacija/evidence	15x	2x	
SWOT	1x		

Na eni izmed šol so podatke o pouku zbrali tudi s hospitacijo ravnateljice.

4 SKLEPI IN PREDLOGI

4. 1 Povzetek in sinteza ugotovitev

Šolsko leto 2010/11

Za prvi, drugi in četrti cilj še nimamo ugotovitev, predstavljamo pa povzetke ugotovitev za tretji cilj. Ugotavljamo, da so šole resno in odgovorno pristopile k izvajanju poskusa. Na vseh šolah je šolska klima odprta. S potekom poskusa so zadovoljni dijaki in učitelji. Dijaki izražajo visoko stopnjo aspiracije, imajo pozitiven odnos do šole in ustrezno učno motivacijo in učno vedenje.

Nivojski pouk (zunanja in fleksibilna diferenciacija) je s strani šol (učitelji in dijaki) sprejet pozitivno. Tako učitelji opažajo večjo motivacijo in tudi večjo angažiranost dijakov pri pouku in njihovo hitrejše napredovanje pri usvajanju snovi. To povezujejo tudi z delom v manjših skupinah, v katerih se učitelji dijakom lahko bolj posvetijo, upoštevajo njihove zmožnosti in interese ter tako izboljšajo kvaliteto dela.

Prav tako so bili zelo zadovoljni učitelji in dijaki, ki so bili vključeni v izravnalni nivo, saj je ta neposredno prispeval k izboljšanju učnega uspeha, samozavesti in boljšem počutju v skupini »enakih« in se tudi ne zanašajo na to, da bodo pravilne odgovore dali »boljši«. Z izravnalno uro so zadovoljni tudi starši, ki pravijo, da imajo njihovi otroci pri učenju manj težav in celo boljše ocene kot so pričakovali.

Dijaki so glede nivojev še posebej izpostavili kot pomembno, da je odločitev za nivo prostovoljna ter da imajo hkrati možnost posvetovanja z učiteljem.

Za višji nivo je večina učiteljev pripravila posebna gradiva, za osnovni nivo pa zgolj občasno. Glede načina ocenjevanja pri nivojih ni sprememb – učitelji ocenjujejo znanje kot običajno, to je ustno in pisno. Nivoje ocenjujejo z enotnimi ali različnimi preizkusi. Ponekod pripravijo samostojna preizkusa, večinoma pa pisnim preizkusom dodajo nekaj nalog iz višjega nivoja (naloge na višji taksonomski ravni) ali pa naloge iz izbirnega dela. Te naloge omogočajo doseči več kot 100 % točk. V teh primerih učitelji ne konkretizirajo, kako lahko dijak uporabi »bonus točke«, nakazujejo pa, da uspešno reševanje težjih nalog spodbuja pozitivno samopodobo in je v funkciji samorefleksije. Samo v enem primeru učitelj konkretno navaja, da lahko dijak uporabi bonus v primeru, ko je med oceno.

Učitelji so imeli pripombe v zvezi z nivojskostjo le glede urnika, ki se je na večini šol poslabšal v smislu podaljšanja pouka.

Fleksibilnost pri organizaciji pouka je tudi ocenjena pozitivno. Učitelji ocenjujejo, da je premik predmetov vpliva na uspešnejše delo, da je učenje bolj sproščeno v strnjениh oblikah pouka, da so dosegli večjo vsebinsko usklajenost in osmislitev znanja. Dijaki so zadovoljni s pestrimi metodami oziroma izvedbo pouka izven šole. Zadovoljni so tudi zato, ker so s premikom predmetov lažje usvajali znanja in so bili bolj uspešni. Prav tako je zadovoljstvo z urnikom bilo večje tako pri dijakih kot učiteljih.

Šolsko leto 2011/12

V letu 2011/12 smo preverjali vse štiri cilje: kako možnost izbire nivojev zahtevnosti vpliva na razvoj večje odgovornosti dijakov za lastno znanje, kakšen je učinek različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka na znanje ter vpliv različnih oblik usvajanja in vrednotenja znanja na motivacijo in učno uspešnost dijakov.

Iz odgovorov dijakov ugotavljamo, da se z možnostjo delitve v nivoje večinoma strinjajo, ker je pouk prilagojen njihovim sposobnostim, delo lažje poteka, profesor ima zanje več časa. Zdi se jim pomembno, da tako lažje dobijo dodatno/poglobljeno razlago. Pri pouku se dobro počutijo, menijo, da je postavljanje vprašanja in idej zaželeno, učitelji vključujejo vprašanja, ki jih spodbujajo k samostojnemu razmišljanju. Ugotavljamo tudi, da v odgovorih dijakov obstajajo statistično pomembne razlike tako med šolami kot med predmeti.

Odgovori dijakov kažejo na bolj skromno storilnostno motivacijo za uspeh dijakov, kar tudi kaže na razmeroma nizko pripravljenost na tveganje. Višje so dijaki ocenili sklop trditev, ki so se nanašale na samovrednotenje, kar nakazuje, da merila, po katerih ocenjujejo sami sebe, ne povezujejo vedno z učno uspešnostjo. Uspehi v šoli so jim malenkost manj pomembni, kot uspehi na drugih področjih življenja. Najbolje pa so dijaki ocenili sklop, ki se je nanašal na pričakovanje uspeha, kar kaže na to, da imajo anketirani dijaki zaupanje v lastne sposobnosti in v splošnem niso zadovoljni s povprečnimi dosežki.

Izvedbo nivojskega pouka so pozitivno ocenili tudi učitelji, saj so večinoma zadovoljni ali celo zelo zadovoljni s to možnostjo. Menijo, da so dijaki bolj motivirani za delo, kar omogoča bolj poglobljeno delo, da lahko dijakom prilagodijo pouk in zahtevnost nalog njihovim sposobnostim, hkrati pa tudi učitelju omogoča večjo avtonomnost.

Ravnatelj menijo, da poskus in uvedba pouka predmetov na dveh nivojih na vsebinski ravni prinaša v kolektive več sodelovanja med učitelji, skupnega načrtovanja, usklajevanja glede ciljev, metod, gradiv ... vse skupaj pa ugodno vpliva na šolsko klimo. Ocenjujejo, da se v procesu sodelovanja učitelji bolje spoznavajo med seboj, bolje spoznavajo delo kolega, si izmenjujejo izkušnje. Na organizacijski ravni so na nekaterih šolah morali več pozornosti posvetiti umikom.

Podatke o učnem uspehu smo zbrali in obdelali za angleščino, matematiko, nemščino in slovenščino. Za vse predmete velja, da je delež odlično ocenjenih in prav dobrih dijakov najvišji v skupini z višjim nivojem, delež zadostnih in negativno ocenjenih pa v skupini z osnovnim nivojem.

Rezultati so pričakovani, a same številke ne povedo dovolj o znanju dijakov, saj učitelji v intervjujih in samoevalvacijskih poročilih sporočajo, da je znanje dijakov, ki obiskujejo nivojski pouk »drugačno«, »bolj kvalitetno«, »bolj povezano«.

Glede prisotnosti pri pouku ugotavljamo, da je, primerjalno med predmeti, največ izostankov pri matematiki. Primerjalno med nivoji je izostankov več v osnovnem nivoju pri vseh predmetih.

O učinku različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka smo podatke zbrali na šestih šolah v pogovorih z ravnateljmi in vodji timov. Pristopi šol so zelo različni, od izvedb predmetov v strnjениh oblikah (projektno ali glede na polletje) do premika predmetov med letniki. Ravnateljmi in vodje so z izvedbami zadovoljni, menijo, da so tudi učiteljmi in dijaki. Jih pa zanimajo izkušnje drugih šol.

Tretji cilj je bil temeljito obravnavan v lanskem šolskem letu. Letos smo ugotavljali razloge in utemeljitve za uvedbo izbrane oblike diferenciacije in možnost prenosljivosti modela. Zanimala pa so nas tudi mnenja staršev.

Ugotavljamo, da ima vsaka šola argumente za izbrano obliko diferenciacije in izbora števila učiteljev, ki poučujejo predmet.

Kar zadeva prenosljivost modelov, so pa mnenja ravnateljev o lastnih izbranih modelih različna in njihovi prenosljivosti, odvisna pa predvsem od:

- števila predmetov, ki jih poučujejo na nivojih,
- vrste diferenciacije,
- fleksibilne izvedbe predmetnika (strnjene oblike, ciklične, skozi vse leto),
- števila oddelkov,
- prostorskih možnosti,
- kadrov,
- financ.

Rezultati anketiranja staršev kažejo, da je bila večina staršev dijakinj in dijakov, ki obiskujejo šole, vključene v poskus, dobro informirana o poteku poskusa. To velja tudi za pogovore z učiteljmi o novostih, ki jih uvajajo šole v pouk. Hkrati pa je večina staršev tudi potrdila, da njihovi otroci radi obiskujejo predmete, pri katerih šole uvajajo novosti in so zadovoljni s poukom.

Kljub pozitivni naravnosti večine staršev glede poteka poskusa pa rezultati kažejo, da se odgovori staršev glede na šolo statistično značilno ločijo prav v vseh trditvah. To pomeni, da starši zaznavajo delo šol, povezano z uvajanjem poskusa, zelo različno. Ugotovitev pa hkrati opozarja, da so tudi šole k projektu pristopile zelo različno.

Pri četrtem cilju nas je zanimal vpliv različnih oblik usvajanja in vrednotenja znanja na motivacijo, učni uspeh in tudi zadovoljstvo učiteljev. Ta element izvaja 9 šol. Lahko povzamemo:

- boljšo motivacijo za učenje ugotavlja 5 šol,
- višji učni uspeh in manj izostankov ugotavljajo 4 šole,
- zadovoljstvo učiteljev ugotavljajo 4 šole (npr. dijaki so bolj aktivni, opazen je napredek v komunikaciji dijakov, učiteljmi več sodelujejo med seboj).

Šolsko leto 2012/13

V tem šolskem letu smo preverjali tri cilje poskusa: kako možnost izbire vpliva na razvoj večje odgovornosti dijakov za lastno znanje, kakšen je učinek različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka na znanje ter vpliv različnih oblik usvajanja in vrednotenja znanja na motivacijo in učno uspešnost dijakov.

Vpliv izbire nivojev in specifike pouka pri teh predmetih smo tokrat ugotavljali z neposrednim stikom predmetnih svetovalcev z učitelji in dijaki ter opazovanjem pouka in sicer pri 11-tih predmetih. Načini diferenciacije so sicer na različnih šolah različni, zato so tudi ugotovitve različne. Vsekakor učitelji vidijo manj težav pri fleksibilni diferenciaciji tako glede ocenjevanja kot spodbud, ki so jih deležni različno sposobni ali različno zainteresirani dijaki. Tako učitelji kot dijaki so zadovoljni z nivojskim poukom, prednosti so v manjšem številu učencev v razredu, tako osnovnega kot višjega nivoja, to pa spodbuja ustvarjalnost, možnost aktivnega sodelovanja in izražanja lastnega mnenja pri pouku.

Vpliv izbire novih izbirnih predmetov smo ugotavljali pri izvedbi treh UN (astronomija, kreativno podjetništvo in projektno delo z osnovami raziskovalnega dela). Te UN izvajajo le na šolah, ki so sodelovale pri pripravi UN. Mnenja učiteljev in dijakov so, da ti UN pomenijo obogatitev izobraževalne ponudbe. Ker se za njih odločijo dijaki, ki jih tematika zanima, spodbudno delujejo na aktivnost in samostojnost dijakov.

Podatke o učnem uspehu smo zbrali in obdelali za vse predmete, ki so jih na nivojih poučevali v tretjem letniku (angleščino, matematiko, nemščino, slovenščino, fiziko, kemijo, biologijo, zgodovino in geografijo). Na vseh šolah smo dobili podatke za oddelek v poskusu in kontrolne oddelke. Največ odlično in prav dobro ocenjenih je na višjem nivoju.

Glede zbiranja podatkov o izostanki, letos šole niso poročale o težavah. Po koncu pouka so nam šole sporočile podatke o izostankih pri posameznih predmetih, pri katerih je pouk potekal diferencirano. Ugotavljamo, da je največ izostankov pri pouku predmetov na osnovnem nivoju, najmanj pa pri pouku predmetov na višjem nivoju. Izjema je angleščina, kjer je izostankov v kontrolni skupini manj kot pri višjem nivoju, a razlike niso statistično pomembne.

Zanimalo nas je tudi, ali je interes za predmet vplival na izbor predmeta za pripravo na maturo. Odgovor ni enoznačen, saj na izbor vpliva še precej drugih dejavnikov (urnik, učitelj oziroma možna menjava ...).

O učinku različnih izvedb predmetnika in fleksibilne organizacije pouka smo podatke zbrali na treh šolah v pogovorih z ravnatelji in učitelji, ki modele izvajajo. Pristopi šol so zelo različni, od izvedb predmetov v strnjениh oblikah (projektno ali glede na polletje) do premika predmetov med letniki. Ravnatelji in učitelji so z izvedbami zadovoljni. Priprave na pouk so za nekatere krajše, za nekatere pa pomenijo veliko usklajevanja s kolegi. Ure so bistveno bolj intenzivne in učinkovite, več časa ostane za utrjevanje in ponavljanje. Nekateri učitelji poročajo o višjih povprečnih končnih ocenah, tudi bolj kakovostnem in povezanem znanju ter zadovoljstvu dijakov. Tako učitelji kot ravnatelji omenjajo bolj intenzivne odnose med učitelji, več sodelovanja, boljše spoznavanje in tako tudi bolj ugodno klimo.

Pri četrtem cilju nas je tudi tokrat zanimal vpliv različnih oblik usvajanja in vrednotenja znanja na motivacijo, učni uspeh in tudi zadovoljstvo učiteljev. Ta element izvaja 9 šol. Lahko povzamemo:

- boljšo motivacijo za učenje ugotavlja 6 šol,
- višji učni uspeh in manj izostankov ugotavlja 6 šol,
- kakovost raziskovalnih nalog in drugih izdelkov ugotavljata 2 šoli,
- zadovoljstvo učiteljev ugotavljajo 4 šole (npr. dijaki so bolj aktivni, opazen je napredek v komunikaciji dijakov, povečala se je objektivnost pri vrstniškem ocenjevanju, učitelji več sodelujejo med seboj, dijaki dosegajo boljše ocene in višje uspehe na tekmovanjih).

4.2 Ocena doseganja standardov znanja

Na koncu poskusa prve vpisne generacije bomo primerjali njihove rezultate na maturi z rezultati kontrolne skupine šol.

4.3 Predlogi za morebitne spremembe

Predlogov za spremembe poteka poskusa šole niso posredovale, prav tako tudi na Zavodu za šolstvo v tej fazi nimamo predlogov za spremembe.

Predlogi, ki so jih navedle šole v samoevalvacijskih poročilih, se bolj nanašajo na organizacijske rešitve na ravni šole.

5 POROČILO O PORABLJENIH FINANČNIH SREDSTVIH

V okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnazijah je bila za »Preverjanje nekaterih elementov gimnazijskega programa s poskusom« sklenjena mrežna pogodba med ZRSS in 19. šolami.

Za šole v poskusu je bilo v šolskem letu 2010/2011 namenjenih 281.128,04 EUR, porabljenih pa 222.147,11 EUR (79 %).

Tabela 11: Pregled porabljenih sredstev po šolah v šolskem letu 2010/2011.

Zap. št.	Šola/partner	Plan 2010/2011	Poraba 2010/2011	% porabe
1.	Ekonomska šola Murska Sobota	24.572,40	10.487,15	43
2.	Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana	8.707,50	8.707,48	100
3.	Gimnazija in ekonomska srednja šola Trbovlje	17.039,69	16.545,49	98
4.	Gimnazija Nova Gorica	21.471,40	8.999,90	42
5.	Gimnazija Šiška	16.950,60	16.948,80	100
6.	II. gimnazija Maribor	22.202,22	25.017,70	112
7.	Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica	17.001,55	16.987,17	100
8.	Šolski center Ravne na Koroškem	18.743,63	13.349,44	71
9.	Šolski center Slovenj Gradec	18.220,60	16.395,91	90
10.	Šolski center Srečka Kosovela Sežana	20.777,50	20.102,26	96
11.	Gimnazija Bežigrad	1.938,87	0,00	0
12.	Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer	14.995,05	12.728,52	85
13.	Gimnazija Kranj	13.513,85	2.971,10	22
14.	Gimnazija Ledina	8.707,50	7.218,37	83
15.	Gimnazija Moste	8.707,50	8.608,54	99
16.	Gimnazija Vič	18.204,48	11.288,73	62
17.	Gimnazija Ptuj	10.838,70	9.005,92	83
18.	Gimnazija Kočevje	9.827,50	9.008,52	92
19.	Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana	8.707,50	7.776,11	89
	Skupaj	281.128,04	222.147,11	79

Šole so denar namenile za razvojno raziskovalno naloge v projektu, in sicer za:

- plače zaposlenih (z davki in prispevki) in druga povračila stroškov dela – zaposlitev na projektu ali povračilo dodatka za delovno uspešnost iz naslova povečanega obsega dela učiteljem in drugim zaposlenim, ki so sodelovali pri organizaciji in izvedbi poskusa,
- izdatke za službena potovanja – povračilo prevoznih stroškov učiteljem in drugim zaposlenim za udeležbo na usposabljanjih.

Za ZRSS je bilo za delo v poskusu porabljenih 5.242,70 EUR, in sicer za:

- podjemne pogodbe – 3.819,46 EUR,
- izdatke za službena potovanja – 1.316,44 EUR (udeležba na usposabljanjih, svetovanje šolam) – kava in sok na usposabljanjih – 106,80 EUR.

Šolsko leto 2011/12

V okviru projekta *Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnazijah* je bila za »Preverjanje nekaterih elementov gimnazijskega programa s poskusom« (v nadaljevanju poskus) sklenjena mrežna pogodba med ZRSS in 19. šolami. Gimnazija Bežigrad je 11. 11. 2011 odpovedala sodelovanje v poskusu.

Za šole v poskusu je bilo v šolskem letu 2011/2012 namenjenih 308.736,62 EUR, porabljenih pa 308.733,49 EUR (100 %).

Tabela 12: Pregled porabljenih sredstev po šolah v šolskem letu 2011/2012.

Zap. št.	Šola/partner	Plan 2011/2012	Poraba 2011/2012	% porabe
1.	Ekonomska šola Murska Sobota	29.680,80	30.309,01	102
2.	Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana	10.449,00	10.446,58	100
3.	Gimnazija in ekonomska srednja šola Trbovlje	22.182,92	22.399,21	101
4.	Gimnazija Nova Gorica	23.793,40	22.301,91	94
5.	Gimnazija Šiška	16.486,20	16.485,19	100
6.	II. gimnazija Maribor	25.011,84	25.079,74	100
7.	Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica	14.725,99	14.908,72	101
8.	Šolski center Ravne na Koroškem	23.886,86	23.886,83	100
9.	Šolski center Slovenj Gradec	17.756,20	17.699,42	100
10.	Šolski center Srečka Kosovela Sežana	17.875,00	16.930,39	95
11.	Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer	20.625,90	20.493,87	99
12.	Gimnazija Kranj	15.487,55	16.935,43	109
13.	Gimnazija Ledina	10.681,20	10.655,26	100
14.	Gimnazija Moste	5.805,00	5.805,00	100
15.	Gimnazija Vič	18.993,96	19.732,54	104
16.	Gimnazija Ptuj	12.812,40	12.725,79	99
17.	Gimnazija Kočevje	11.801,20	11.793,08	100
18.	Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana	10.681,20	10.145,52	95
	Skupaj	308.736,62	308.733,49	100

Šole so denar namenile za razvojno raziskovalno naloge v projektu, in sicer za:

- plače zaposlenih (z davki in prispevki) in druga povračila stroškov dela – zaposlitev na projektu ali povračilo dodatka za delovno uspešnost iz naslova povečanega obsega dela učiteljem in drugim zaposlenim, ki so sodelovali pri organizaciji in izvedbi poskusa,
- izdatke za službena potovanja – povračilo prevoznih stroškov učiteljem in drugim zaposlenim za udeležbo na usposabljanjih.

Za ZRSS je bilo za delo v poskusu porabljenih 19.255,34 EUR, in sicer za:

- plače zaposlenih (z davki in prispevki) in druga povračila stroškov dela – zaposlitev na projektu ali povračilo dodatka za delovno uspešnost iz naslova povečanega obsega dela učiteljem in drugim zaposlenim, ki so sodelovali pri organizaciji in izvedbi poskusa – 13.990,29 EUR,
- podjemne pogodbe – 3.990,96 EUR,
- izdatke za službena potovanja – 985,88 EUR (udeležba na usposabljanjih, svetovanje šolam),
- kavo in sok na usposabljanjih – 240,20 EUR,
- DDV (davek na dodano vrednost) – 48,04 EUR.

Šolsko leto 2012/13

V okviru projekta *Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnazijah* je bila za »Preverjanje nekaterih elementov gimnazijskega programa s poskusom« (v nadaljevanju poskus) sklenjena mrežna pogodba med ZRSS in 19. šolami. Gimnazija Bežigrad je 11. 11. 2011 odpovedala sodelovanje v poskusu.

Za šole v poskusu je bilo v šolskem letu 2012/2013 namenjenih 337.827,38 EUR, porabljenih pa 333.741,22 EUR (99 %).

Tabela 13: Pregled porabljenih sredstev po šolah v šolskem letu 2012/2013.

Zap. št.	Šola/partner	Plan 2012/2013	Poraba 2012/2013	% porabe
1.	Ekonomska šola Murska Sobota	34.789,20	32.032,28	92
2.	Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana	7.546,50	7.339,36	97
3.	Gimnazija in ekonomska srednja šola Trbovlje	27.326,15	27.236,49	100
4.	Gimnazija Nova Gorica	26.115,40	26.448,81	101
5.	Gimnazija Šiška	16.021,80	15.666,73	98
6.	II. gimnazija Maribor	28.177,47	31.085,02	110
7.	Srednja ekonomska in trgovska šola Nova Gorica	15.480,64	15.605,54	101
8.	Šolski center Ravne na Koroškem	29.030,09	28.795,32	99
9.	Šolski center Slovenj Gradec	20.565,82	20.270,85	99
10.	Šolski center Srečka Kosovela Sežana	14.972,50	13.730,96	92
11.	Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer	25.037,70	24.796,98	99
12.	Gimnazija Kranj	19.899,35	17.953,11	90
13.	Gimnazija Ledina	12.654,90	12.615,34	100
14.	Gimnazija Moste	2.902,50	2.844,06	98
15.	Gimnazija Vič	16.091,46	16.087,87	100
16.	Gimnazija Ptuj	14.786,10	14.796,71	100
17.	Gimnazija Kočevje	13.774,90	13.762,88	100

18.	Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana	12.654,90	12.672,91	100
	Skupaj	337.827,38	333.741,22	99

Šole so denar namenile za razvojno raziskovalno nalogo v projektu, in sicer za:

- plače zaposlenih (z davki in prispevki) in druga povračila stroškov dela – zaposlitev na projektu ali povračilo dodatka za delovno uspešnost iz naslova povečanega obsega dela učiteljem in drugim zaposlenim, ki so sodelovali pri organizaciji in izvedbi poskusa,
- izdatke za službena potovanja – povračilo prevoznih stroškov učiteljem in drugim zaposlenim za udeležbo na usposabljanjih.

Za ZRSS je bilo za delo v poskusu porabljenih 13.835,72 EUR, in sicer za:

- podjemne pogodbe – 11.009,48 EUR,
- izdatke za službena potovanja – 2.064,35 EUR (udeležba na usposabljanjih, svetovanje šolam),
- najem prostorov – 120,00 EUR,
- kavo in sok na usposabljanjih – 591,60 EUR,
- DDV (davek na dodano vrednost) – 50,29 EUR.

6 PRILOGE

PRILOGA 1: Aktivnosti Zavoda RS za šolstvo

Aktivnosti Zavoda RS za šolstvo so v letu 2010/11 potekale v skladu s Pravilnikom o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela, pravili ESS financiranja, načrtom za poskusno izvajanje, sklepom o uvedbi poskusa »Preverjanje nekaterih elementov gimnazijskega programa s poskusom« in strokovnimi smernicami ter na različnih področjih in z različnimi ciljnim publikami, ki so bili določeni s poskusom.

V času priprave, uvedbe in izvajanja poskusa je Zavod RS za šolstvo izvedel aktivnosti v pomoč šolam in sicer:

- september 2009: srečanja z ravnatelji in vodji šolskih projektnih timov (ŠPT) vseh šol na OE Zavoda RS za šolstvo z namenom priprave metodologije projekta,
- oktober – december 2009: svetovanje šolam (predstojniki ali tim Zavoda RS za šolstvo), priprava mrežne pogodbe in finančnega načrta za vsako šolo,
- september 2010: delovno srečanje z ravnatelji šol (vloga šol in vloga Zavoda RS za šolstvo, predstavitev načrta za izvedbo poskusa, organizacijski in finančni vidiki izvedbe),
- oktober 2010: priprava opornih točk za pripravo koncepta posameznega elementa poskusa,
- oktober 2010: priprava Tabele za vnos podatkov o izvedbenem načrtu poskusa,
- november 2010 – januar 2011: pomoč šolam, svetovanje,
- november – december 2010: izvedba intervjujev (predstojnik – ravnatelj),
- december 2010: prvo delovno srečanje s ŠPT (vloga timov, potek analize stanja),
- januar 2011: delovno srečanje z računovodji,
- januar 2011: usklajevalni sestanek z ravnatelji šol, ki so z izvedbo poskusa vstopile leto kasneje,
- januar 2011 in marec 2011: delovno srečanje z učitelji predmetov, ki izvajajo pouk predmeta na različnih ravneh zahtevnosti (Teoretični koncepti ravni zahtevnosti, delo v predmetnih skupinah s predmetnimi svetovalci),

- maj 2011: priprava opornih točk za pripravo koncepta ravni zahtevnosti,
- maj 2011: drugo srečanje s ŠPT (usposabljanje za samoevalvacijo),
- maj 2011: izvedba pogovora z ravnateljki tistih šol, ki izvajajo element fleksibilnosti,
- maj 2011: priprava predloge za samoevalvacijsko poročilo,
- september 2011: usposabljanje ŠPT in učiteljev tistih šol, ki izvajajo element Različne oblike in načini usvajanja znanja ter njihovo vrednotenje (Sodobni trendi na področju vrednotenja znanja),
- oktober 2011: izvedba intervjujev z učitelji predmetov, ki so se v prvem letniku izvajali na različnih ravneh zahtevnosti (predmetni svetovalci).

Svetovanje šolam je potekalo tako, da smo za vsako šolo določili skrbnika – predstojnika OE zavoda RS za šolstvo. Predstojniki so praviloma skrbeli za šole iz svoje OE (v OE LJ: 9 šol, OE MB: 2 šole, OE NG: 2 šole, OE KP 1 šola, OE KR: 1 šola, OE SG: 2 šoli in OE MS: 2 šoli). Aktivnosti, ki so jih izvajali predstojniki:

- informiranje in komunikacija s šolo (ravnatelj oz. PT): neposredno do 3x letno,
- spodbujanje prenosa dobrih praks,
- svetovanje (upoštevaje ožjo specialnost posameznega predstojnika).

V okviru poskusa je Zavod RS za šolstvo tudi koordiniral in svetoval delovnim skupinam na šolah pri pripravi predlogov učnih načrtov za izbirne predmete. Za to so bile opravljene naslednje aktivnosti:

- Priprava Izhodišč za pripravo učnih načrtov za izbirne predmete – (kurikularni dokument, obrazec za recenzijo, navodila za delovanje predmetnih komisij), december 2010.
- Posredovanje gradiva vsem gimnazijam, ki so prijavile pripravo izbirnih predmetov v Poskusu za gimnazije (8 gimnazij).
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet KREATIVNO PODJETNIŠTVO (Srednja šola Sežana): januar – marec 2011: pomoč predmetni komisiji za pripravo predloga, delovno srečanje, svetovanje, april – junij 2011: svetovanje pri pripravi končnega predloga z recenzijama.
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet PROJEKTNO DELO Z OSNOVAMI RAZISKOVALNEGA DELA (II. gimnazija Maribor): april – junij 2011: pomoč predmetni komisiji za pripravo predloga, svetovanje, dve delovni srečanja, pregled končnega predloga učnega načrta z recenzijama.
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet ASTRONOMIJA (Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana): pomoč predmetni komisiji za pripravo predloga, svetovanje, delovno srečanje, pregled končnega predloga učnega načrta z recenzijama.
- Priprava gradiva za obravnavo predlogov učnih načrtov za izbirne predmete s prilogami na Strokovnem svetu za splošno izobraževanje (Kreativno podjetništvo, Projektno delo z osnovami raziskovalnega dela, Astronomija), pridobivanje ustreznih mnenj (Ministrstvo za šolstvo in šport, Državna komisija za splošno maturo), september – oktober 2011.
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet VZGOJA ZA SOLIDARNOST (Šolski center Ravne na Koroškem – Gimnazija): april – december 2011: pomoč predmetni komisiji za pripravo predloga, svetovanje, pregled osnutka.
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet INTERDISCIPLINARNO RAZISKOVANJE (Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana): junij – december 2011: pomoč predmetni komisiji za pripravo predloga, svetovanje, tri delovna srečanja s predmetno komisijo, pregled osnutka.

- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet RAZISKOVALNI PRAKTIKUM (Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana): junij – december 2011: pomoč predmetni komisiji za pripravo predloga, svetovanje, tri delovna srečanja s predmetno komisijo, pregled osnutka.

Tudi v šolskem letu 2011/2012 so aktivnosti Zavoda RS za šolstvo so potekale v skladu s Pravilnikom o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela, pravili ESS financiranja, načrtom za poskusno izvajanje, sklepom o uvedbi poskusa »Preverjanje nekaterih elementov gimnazijskega programa s poskusom« in strokovnimi smernicami ter na različnih področjih in z različnimi ciljnim publikami, ki so bili določeni s poskusom.

V tem letu so štiri šole začele z uvedbo nivojskega pouka v drugem letniku, ostale šole pa so nadaljevale z izvedbo elementov iz prvega v drugi letnik. Zavod je izvedel naslednje aktivnosti:

- september 2011: priprava predloge za operativno izvedbo elementov v š. l. 2011/12,
- oktober 2011: pregled operativnih načrtov ter priprava aneksov k pogodbam,
- november – december 2011: intervjuji z ravnatelji, svetovanje šolam – predstojnik OE (skrbniki),
- oktober – december 2011: priprava prvega vmesnega poročila,
- november 2011: oblikovanje vprašalnika za starše,
- december 2011: evalvacijski razgovor z ravnatelji in vodji timov o prvem letu izvajanja poskusa (predstavitev vmesnega poročila in vprašalnika za starše),
- januar 2012: predložitev prvega vmesnega poročila Svetu za evalvacijo in Strokovnemu svetu,
- februar 2012: usposabljanje učiteljev za načrtovanje in izvedbo nivojskega pouka z izmenjavo primerov šolske prakse,
- februar – marec 2012: obdelava podatkov in interpretacija rezultatov vprašalnikov za starše,
- februar – marec 2012: priprava vprašalnika za učitelje,
- februar – marec 2012: priprava vprašalnika za dijake,
- marec 2012: intervjuji predmetnih svetovalcev z učitelji predmetov, ki so izvedbo nivojskega pouka pričeli v tem šolskem letu,
- april 2012: svetovanje učiteljem pri pripravi konceptov za predmete, ki bodo prvič izvajali nivojskost v letu 2012/13 ter pregled teh konceptov,
- maj 2012: usposabljanje učiteljev za drugačne oblike ocenjevanja z izmenjavo primerov šolske prakse,
- maj 2012: obiski vseh šol – pogovori z ravnatelji in vodji timov o poteku poskusa, načrtu dela za prihodnje š. l., finančno stanje, samoevalvacija,
- maj – junij 2012: obdelava podatkov iz vprašalnikov za dijake in učitelje ter interpretacija podatkov,
- junij 2012: oblikovanje obrazca za zbir podatkov o učnem uspehu in izostankih dijakov,
- junij 2012: priprava predloge za samoevalvacijsko poročilo ob koncu š. l.,
- oktober 2012: izvedba konzultacij za šolske time, ki izvajajo tretji element (drugačne oblike usvajanja in vrednotenja znanja),
- september – oktober 2012: obdelava zbranih podatkov in oblikovanje strukture 2. vmesnega poročila,
- oktober – november 2012: pregled operativnih načrtov ter priprava aneksov k pogodbam,
- oktober – december 2012: pregled letnega načrtovanja dela pri posameznih predmetih na šolah, priprava predloga elementov letnih priprav učiteljev, pregled mnenj pedagoških svetovalcev o izvajanju nivojskosti na šolah,

- november – december 2012: priprava drugega vmesnega poročila,
- december 2012: evalvacijski razgovor z ravnatelji in vodji timov o drugem letu izvajanja poskusa, predstavitev poročila.

V okviru poskusa je Zavod RS za šolstvo tudi koordiniral in svetoval delovnim skupinam na šolah pri pripravi predlogov učnih načrtov za izbirne predmete. Za to so bile opravljene naslednje aktivnosti:

- Priprava elementov za presojo učnih načrtov za izbirne predmete v gimnazijske izobraževalnem programu.
- Priprava gradiva in predstavitev za obravnavo predlogov učnih načrtov za izbirne predmete: *kreativno podjetništvo, projektno delo z osnovami raziskovalnega dela, astronomija* na komisiji za splošne srednje šole in SSSI (januar 2012).
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet *vzgoja za solidarnost* (Šolski center Ravne na Koroškem – Gimnazija): sodelovanje in konzultacije s predmetno komisijo za pripravo predloga, komunikacija z MIZKŠ, priprava gradiva za predstavitev predloga na komisijah za splošne srednje šole, za glasbeno šolstvo in komisiji za šolstvo narodnosti (januar – oktober 2012).
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet *interdisciplinarno raziskovanje* (Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana): pomoč predmetni komisiji za pripravo predloga, svetovanje, delovna srečanja s predmetno komisijo, pregled osnutka (januar – junij 2012).
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet *raziskovalni praktikum* (Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana): pomoč predmetni komisiji za pripravo predloga, svetovanje, delovna srečanja s predmetno komisijo, pregled osnutka (januar – junij 2012).
- Aktivnosti za pripravo predloga učnega načrta za izbirni predmet *zgodovina športa*: konzultacije s člani predmetne komisije, konzultacije z MIZKŠ (maj – december 2012).
- Priprava predloga spremljave za izbirne predmete v okviru poskusa v gimnazijah priprava osnutka instrumentarija za prvo fazo spremljanja (november – december 2012).

Prav tako so tudi v šolskem letu 2012/2013 aktivnosti Zavoda RS za šolstvo potekale v skladu s Pravilnikom o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela, pravili ESS financiranja, načrtom za poskusno izvajanje, sklepom o uvedbi poskusa »Preverjanje nekaterih elementov gimnazijskega programa s poskusom« in strokovnimi smernicami ter na različnih področjih in z različnimi ciljnim publikami, ki so bili določeni s poskusom.

V tem letu so šole nadaljevale z izvedbo elementov iz drugega v tretji letnik, spremembe so bile le na nekaterih šolah, in sicer na področju nivojskega pouka, v smislu uvedbe novih predmetov, ki so jih začeli izvajati na dveh nivojih. Zavod je izvedel naslednje aktivnosti:

- september 2012: priprava predloge za operativno izvedbo elementov v š. l. 2012/13,
- oktober 2012: pregled operativnih načrtov ter priprava aneksov k pogodbam,
- oktober – december 2012: priprava drugega vmesnega poročila,
- december 2012: evalvacijski razgovor z ravnatelji in vodji timov o drugem letu izvajanja poskusa (predstavitev drugega vmesnega poročila s poudarki na rezultatih vprašalnika za starše ter predstavitev UN za izbirne predmete),
- januar 2013: obiski šol, ki izvajajo UN za izbirne predmete, pogovori z učitelji,
- januar – februar 2013: predložitev UN za izbirni predmet zgodovina športa Strokovnemu svetu,
- februar 2013: predložitev drugega vmesnega poročila Svetu za evalvacijo in Strokovnemu svetu,

- marec 2013: srečanje PT – drugačne oblike usvajanja in vrednotenja znanja, in sicer z namenom pregleda novosti, povratnih informacij, transferebilnosti modelov,
- marec – april 2013: obiski šol, ki izvajajo fleksibilnost (pogovori z ravnatelji in učitelji, ki izvajajo modele),
- marec – april 2013: obiski vseh šol, ki izvajajo nivojski pouk (pogovori predmetnih svetovalcev z učitelji, dijaki, prisotnost pri urah pouka),
- maj 2013: srečanje PT z namenom predstavitve fleksibilnih načinov izvedbe predmetnika, ugotavljanjem doseganja ciljev nivojskega pouka z izmenjavo primerov šolske prakse in predstavitve izvedbe 3 UN za izbirne predmete,
- april 2013: priprava instrumentarija za spremljavo UN (za učitelje in dijake),
- maj 2013: aplikacija instrumentarija za spremljavo UN,
- junij 2013: oblikovanje obrazca za zbir podatkov o učnem uspehu in izostankih dijakov ter obrazca za izbor maturitetnih predmetov,
- junij 2013: priprava predloge za samoevalvacijsko poročilo ob koncu š. l.,
- september – oktober 2013: obdelava zbranih podatkov in oblikovanje strukture 3. vmesnega poročila.

PRILOGA 2: Statistična analiza obdelave podatkov (vprašalnik za učitelje in dijake)

Analiza podatkov je dostopna na naslednji povezavi: <http://www.zrss.si/porociloposkus/>
(datoteka: statistična analiza vprašalnikov.doc).

PRILOGA 3: Uporabljen inštrumentarij

Uporabljen inštrumentarij je dostopen na naslednji povezavi: <http://www.zrss.si/porociloposkus/>.